

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

4
2019
(164)

Cena 6,00 zł
(VAT=5%)

PL ISSN 1230-2759 Nr indeksu 367214

С
Б
Л
Г
К
Н

Я
Р
О
С
Л
А
В

ЗМІСТ ★ SPIS TREŚCI

Ю. Гаврилюк, <i>Літнє пісанє з-пуд пудляської груши – про князя Ярослава і Пантелєймона Куліша</i> 2	<i>Відзначення 100-річчя Товариства «Рідна Хата» в Холмі. Програма</i> 21
І.Л., <i>У Люблині нагадали 100-річчя Товариства «Рідна Хата»</i> 5	ЮГ, <i>Фотовіконце у минуле Холмщини і Підляшшя – 1920-ті роки</i> 22
S. Sawczuk, <i>Jak w Dubiczach Cerkiewnych „Kupałę” sprawiano</i> 6	Л. Лабович, <i>Як собаці муха... Світ комах в українських говірках Підляшшя, ч. III</i> 29
Ju. Hawryluk, <i>Młodzi zaczęli, młodym czas kontynuować</i> 11	A. Stefaniuk, <i>Wspomnienia chłopca z akcji „Wisła”</i> 32
S. Sawczuk, <i>Orlańskie „Werwoczki” w Kłajpedzie</i> 12	Ю. Гаврилюк, <i>З «Хронологіону» 2018</i> 35
Більський підляш, <i>Етнофестиваль Берестейщини</i> ... 13	І. Кирилюк, <i>З циклу «Білий підбіл»</i> 36
В. Місіюк, <i>«Колиска – 2019». Перший крок</i> 15	В. Гаць, <i>Мої купальські мрії – збулися!</i> 38
<i>«Все вікнами і дверями іде польська мова».</i>	A. Kulgawczuk, <i>Dawne wsie mieszczańskie na Podlasiu</i> 39
Розмова з блаженної пам'яті Миколою Блащук	(ред.), <i>Варто послухати!</i> 41
з Милейчич 19	Л. Лабович, <i>З хроніки подій над Бугом і Нарвою</i> 42

НАША ОБКЛАДКА

З пам'яток княжої доби української історії: Чаша, знайдена в Чернігові 1957 року – центральний медальйон на дні чаші, на якому зображено танцівницю та пригравуючого їй гусляра (XII–XIII століття). Срібло, позолота, гравіровка. Національний історичний музей України, Київ).

Стор. II: Артур Орльонов, Святий благовірний князь Ярослав (Мудрий). 2017 р.

Стор. III: Розмальовуючи у 1925 році церкву в селі Щавне над Ославою (притокою Сяну), українські іконописці, колишні вояки Армії Української Народної Республіки, за взірцем зображень св. Ольги і св. Володимира взяли розписи Володимирського собору у Києві та представили їх на фоні видів Києво-Печерської лаври і Володимирської гірки. У цьому другому випадку безсумнівно використано як фон картину «Во-

лодимирська гірка» художника Івана Іжакевича (внизу), що стала загальнодоступною завдяки серії поштових карток «Київ в творах українських художників» та альбомові «Київ», які були випущені 1914 року видавництвом «День». Фотографії розписів у Щавному Ярослава Гемзи.

Стор. IV: Михайло Сажин, Інтер'єр собору Святої Софії (Премудрості Божої) у Києві. 1854 р. (Національний музей, Варшава).

Український часопис Підляшшя „Над Бугом і Нарвою”

Видавець: Союз українців Підляшшя
ul. Ogrodowa 11b, 17- 100 Bielsk Podlaski
www.zup.org.pl E-mail: biuro@zup.org.pl

Зреалізовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Редакція: Андрій Давидюк, Юрій Гаврилюк (головний редактор), Андрій Єскатеринчук, Людмила Лабович. **Співпрацівники редакції:** Іван Кирилюк, Христина Костевич, Агнешка Парфінюк, Микола Рощенко, Славомир Савчук, Леокадія Саєвич, Мирослав Степанюк, Єлизавета Томчук.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає.

Річна передплата на території Польщі коштує 50,00 zł. Річна передплата з-за кордону – рівновартість 35 доларів США (звичайною поштою) або 50 доларів США (летунською поштою). Банк рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, Bank Pekao S.A., nr 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Друк: Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1600 egz.

Ukraińskie pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Wydawca: Związek Ukraińców Podlasia
ul. Ogrodowa 11b, 17-100 Bielsk Podlaski
www.zup.org.pl E-mail: biuro@zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Redakcja: Andrzej Dawidziuk, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz. **Współpracownicy redakcji:** Jan Kiriżiuk, Krystyna Kościwicz, Agnieszka Parfieniuk, Mikołaj Roszczenko, Leokadia Sajewicz, Sławomir Sawczuk, Mirosław Stepaniuk, Elżbieta Tomczuk.

Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji. Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje 50.00 zł (w przypadku prenumeraty za okres krótszy ilość numerów należy pomnożyć przez 8.50 zł). Roczna prenumerata zagraniczna – równowartość 35 USD (poczta zwykła) lub 50 USD (poczta lotnicza). Rachunek bankowy: Związek Ukraińców Podlasia, Bank Pekao S.A., nr 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Літнє пісанє з-пуд пудляської груши – про князя Ярослава і Пантелєймона Куліша

Чому на нашуй обкладінці фотографія артефакту з доби Київської Русі? Відомо – музика й танець пасує до літніх імпрез, найбуольш до «На Івана, на Купала», котора одкликується до прадавньої традиції наших предкув. Значит, забава то тоже пригаданє, што наше сьогоднішне не взялося само з себе і має довгу-довгу «біографію», котору варто перечитувати і над єю задумуватись.

До такої лекції історії приєднався Національний банк України, котори саме в час літньої жарі випустив дві монети, з яких одна присвячана великому київському князюви Ярославу Мудрому, друга Пантелєймонowi Кулішовi. Не кажды з нас колекціонер, але для каждого може сїте статі приводом, коб вибратися на коротку прогулянку по історії – зрозуміла справа, што з пудляськими акцентами, бо ж хватит сказати, што саме Ярослава Мудрого ще у XIX ст. прийнялося вважати за того руського князя, котори Білськ заложив.

Перша з монет – серебряная, з номіналом 20 гривень – названа «1000 років від початку правління київського князя Ярослава Мудрого» (належит до серії «Княжа Україна»), за описом НБУ: «Присвячена остаточному утвердженню на київському престолі (1019-1054) великого князя Ярослава Мудрого – державного діяча, за часів якого Київська Русь сягнула піку своєї могутності. Під рукою Ярослава Володимировича Київська держава укріпила та розширила свої кордони, зміцнила міжнародне становище, а культура Русі досягла найвищого розвитку». Як записав Нестор-Літописець, тогди, 1019 року, на дорозі Ярославового конкурента Святополка, што утікав за границю послі поразки в боротьбі за київський престол, опинівся город Берестій – найдавніший руський город над ко-

Сzому на naszuj obkladinci fotohrafija artefaktu z doby Kijuwskoji Rusi? Wiřdomo – muzyka j tanec pasuje do liřtnich imprez, najbuolsz do «Na Iwana, na Kupala», котора odklikujeťsia do pradawnioji tradycji naszych predkuw. Znaczyt, zabawa to toże pryhadanie, szto nasze siohodnisznie ne wziãłosia samo z sebe i мае dowhu-dowhu «biohrafiju», котору варто pereczytuwати i nad jeju zadumuwатиś.

Do takoji lekciji istoriji pryjednawsia Nacionalnyj bank Ukrainy, kotory same w czas liřtnioji żarić wypustiw dwie monety, z jakich odna pryswjaczana welikomu kijuwському kniaziewi Jarosławowi Mudromu, druha Pantelejmonowi Kuliszowi. Ne każdy z nas kolekcjoner, ale dla każdego może sićte staty prywodom, kob wybratisia na korotku prohulanku po istoriji – zrozumieľa sprawa, szto z pudlařskimi akcentami, bo Ź chwatiť skazati, szto same Jarosława Mudroho szcze u XIX st. pryniałosia wwaŹati za toho ruřskoho kniazia, kotory Biľsk załozyw.

Persza z monet – serebranaĵa, z nominałom 20 hryweń – nazwana «1000 rokiw wiđ poczatku prawlinnia kyjiwřskoho kniazia Jarosława Mudroho» (nałeŹyt do serii «KniaŹa Ukraĵyna»), za opisom NBU: «Pryswjaczena ostatocznomu utwierdŹenniu na kyjiwřskomu prestoli (1019-1054) weľykoho kniazia Jarosława Mudroho – derŹawnoho diaczja, za czasiw jakoho Kyjiwřka Ruř siahnuła piku swojeji mohutnosti. Piđ rukuju Jarosława Wołodymyrowyčja Kyjiwřka derŹawa ukripyła ta rozšyryła swoji kordony, zmienyla miŹnarodne stanovyszcze, a kultura Rusi dosiahła najwyszczoho rozwytku». Jak zapisaw Nestor-Litopiseć, tohdy, 1019 roku, na dorozii Jarosławowoho konkurenta Swjatopełka, szto utikaw za hraniciu posli porazki w boroťbić za kijuwřki prestol, opyniwsia horod Berestij – najdawnićszy ruřki horod nad kolićnom

1 000 РОКІВ ВІД ПОЧАТКУ ПРАВЛІННЯ КИЇВСЬКОГО КНЯЗЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

абрис бань Софійського собору XI ст.
макет реконструкції собору XI століття
напис "Ярослав Мудрий на престолі"

малий Державний Герб України
номинал
напис "Україна"

вірний знак князя Ярослава Мудрого (локальна позолота)
печатка князя (локальна позолота)
рік карбування
свій Руської правди
рік "1019"

літописний фрагмент із мініатюрою

Введення в обіг	Метал	Діаметр	Категорія якості карбування	Гурт	Тираж
6 серпня 2019	срібло	50 мм	спеціальний анциркулейтед	гладкий із заглибленими написами	2500 шт.

Так художник-баталіст Олександр Ківишенко (1851-1895) уявляв собі великого князя Ярослава Мудрого і жителів Київів. Історична картина «Читання народі „Руської правди“», 1880 р. (виданий кн. Ярославом збірник прав, названий «Руською правдою», був першим писемним кодексом судових законів, об'єднуючим цивільне й кримінальне право)

ліном Бугу, а послі найбуольше місто Пудляського воєводства, што било утворане 1513 року (1566 року Бересте стало центром ново утвораного Берестейського воєводства). Послі у Берестеві з'являвся і сам Ярослав, которого великокняже володінє тривало незвичайно довго – 35 літ, бо помер вуон у 1054 році. Чи воєнни походи протів наших сусідув – ятвягув і мазовшан, што їх Ярослав одбивав у 1030 – 1040-х роках, сталі okazією до збудованя з його наказу інших городув, як згаданого вже Білська, а тоже Дорогічина і Мельніка? Про тоє можемо оно здогадуватися. Все ж велізне значинє Ярославової доби для нас є незаперечним фактом, бо україномовни пудляшани, што жили і живут у теперішніх повітах – Білському, Гайнувському, Сім'ятицькому, а навіт у полуденному, наднарвянському кусочкові Білостоцького (Риболувська парафія) «не з неба впали», оно виводяться саме з Кіювської Русі, котра своєї державної і культурно-релігійної форми набрала у другуй половині X і першуй половині XI століть. Значит тогди, коли у Кійові правили Володимир Святославич і його син, котрих возвелічував літописець метафорою, што перши «землю зорав і розм'якшив, себто христїньом просвітїв, а сей велікі князь Ярослав засїяв книжнімі словами серця віруючих людей, а ми пожинаємо, науку приймаючи».

Сіяхом слова на руодному ґрунті бив тоже, народжани вусімсот літ пунзії Пантелеймон Куліш (по-білськовому – Куліш) – письменник, публіцист, фольклорист, етнограф, мовознавець, історик (і філософ історії), літературни критик, редактор, видавець, перекладач, громадські діяч. «П. Куліш – читаємо про його на сайті НБУ – одна з найкolorитніших постатей свого часу в українській літературі. Він автор фонетичного правопису, який став основою усистематизованого сучасного українського правопису, першого українського історичного роману («Чорна рада»), батько українського художнього перекладу (перекладав твори Шекспіра, Байрона, Гейне, Гете, Шиллера, першим переклав Біблію українською мовою). Проводив активну діяльність щодо формування в суспільній свідомості переконання про життєву необхідність розвитку національної літератури, української мови, без нормального функціонування якої на всіх рівнях поступ нації неможливий».

З сеї «похвали» і з літ життя – 1819-1897 – бачимо, што Куліш бив найдовш живучим і найбуольш всестороннім, коли йдеться про ширину занять і зацікавінь, з гурту найвидатнійших представнікуов «поколіня двохсотлітніх», которе од 1830-х літ будовало як культурни (ідейно-культурни), так і наукові основи для формованя модерної (новочасної) української нації. Свою літературну творчість почав ще у гімназії в Новгороді-Сіверському, котра, як і вся тогдишня освіта, біла повністю російськомовною, тому, як писав послі у автобіографії, пока почав розуміти «учевну мову», «учився дуже тупо... не розумів добре того, што витвердив з книжки». Системнуй шкуольнуй русифікації сприяла тоже література, при чому російськомовни твори, што потрапляли в руки гімназистув, походілі не оно од «прославлених поетів великоруських», як Пушкін чи Жуковські, але й «малороса» Гоголя, што побоювся своїй «Українські повісті» написати по-својому.

Закунчине на 23 стор.

Buhu, a posli najbuolsze miasto Pudlaśkoho wojewuodstwa, szto było utworane 1513 roku (1566 roku Berestie stało centrom nowo utworanoho Berestejskoho wojewuodstwa). Posli u Berestiowi zjawlalsia i sam Jarosław, ktoroho wielokniaże wołodiēnie trywało niezwyčajno dowho – 35 liēt, bo pomer wuon u 1054 roci. Czy wojenny pochody protiwn naszych susiēduw – jatwjahuw i mazowszan, szto jich Jarosław odbywaw u 1030 – 1040-ch rokach, stali okazijeju do zbudowania z joho nakazu inszych horoduow, jak zhadanoho wže Biēłśka, a toże Dorohiczyna i Melnika? Pro toje możemo ono zdohaduwatisia. Wse ż welizne znaczynie Jarosławowoji doby dla nas je nezaperecznym faktom, bo ukrainomowny pudlaszany, szto żyli i żywut u teperysnych powiētach – Biēłskomu, Hajnuwskomu, Simjatyckomu, a nawit u połudennomu, nadnarwjańskomu kusoczkwowi Biłostuoćkoho (Rybołuwska parafija) «ne z neba wpali», ono wywodiat'sia same z Kijuwskoji Rusi, kotora swojeji derżawnoji i kulturno-relihijskoi formy nabrała u druhuj połowini X i perszuj połowini XI stoliēt. Znaczyt tohdy, koli u Kijowi prawili Wołodymir Swjatosławicz i joho syn, kotorych wozweliczuwaw litopiseć metaforoju, szto perszy «zemlu zoraw i rozmjakszyw, sebtu chrystiēniom proswitiw, a siej weliki kniaź Jarosław zasięjaw knyżnimi słowami sercia wiērujucznych ludej, a my pożyńajemo, nauku pryjmajuczyn».

Sijaczom słowa na ruodnomu ґrunti byw tożе, narodżany wusimsot liēt puzniēj Pantelejmon Kulisz (po-biēłskowomu – Kulieśz) – piśmennik, publicyst, folkloryst, etnohraf, mowoznawec, istoryk (i filozof istoriji), literaturny krytyk, redaktor, wydawec, przekladacz, hromadski diacz. «P. Kulisz – czytajemo pro joho na sajti NBU – jedna z najkolorytniszych postatej swoho czasu w ukrajinskij literaturi. Win awtor fonetycznoho prawopysu, jakyj staw osnowoju usystematyzowanoho suczasnoho ukrajinskoho prawopysu, perszoho ukrajinskoho istorycznoho romanu («Czorna rada»), baťko ukrajinskoho chudożnioho przekladu (perekladaw twory Szekspira, Bajrona, Hejne, Hete, Szyllera, perszym pereklaw Bibliju ukrajinskoju mowoj). Prowodyw aktywnu dijalnist' szczodo formuwannia w suspilnij swidomosti perekonannia pro žyttiewu neobchidnist' rozwytku nacionalnoji literatury, ukrajinskoji mowy, bez normalnoho funkcjonuwannia jakoji na wsich riwniach postup nacji niemożlywyj».

Z sieji «pochwały» i z liēt żyttia – 1819-1897 – baczymo, szto Kulisz byw najdowsz żywuczyn i najbuolsz wsterroronnim, koli jdet'sia pro szyrynu zaniat' i zacikawień, z hurtu najwydatnijszych predstavnikuow «pokoliēnia dwosotliētnich», kotore od 1830-ch liēt budowało jak kulturny (idejno-kulturny), tak i naukowy osnowy dla formowania modernoji (nowoczesnoji) ukrajinskoji nacji. Swoju literaturnu tworczość poczaw szcze u himnaziji w Nowhorodi-Siwerskomu, kotora, jak i wsia tohdyszna oświēta, była pownostiu rosijskomownoju, tomu, jak pisaw posli u awtobiografiji, poka poczaw rozumie'ti «uczewnu mowu», «uczynsia duże tupo... nie rozumiw dobre toho, szczo wytwerdyw z knyżky». Systemnui szkuolnui rusyfikacji spryjała tożе literatura, pry czomu rosijskomowny twory, szto potraplali w ruki himnazistuw, pochodili ne ono od «proslawienych poetiw welykoruśkich», jak Puszkyn czy Żukowski, ale j «małorosa» Hohola, szto pobjawsia swojē «Ukrajinski powisti» napisati po-swojomu.

Zakuneczynie na 23 stor.

У Люблині нагадали 100-річчя Товариства «Рідна Хата»

100-річчя Товариства «Рідна Хата» в Холмі

Цього року випадає 100-річчя заснування Товариства «Рідна Хата» – української громадської організації, яка відіграла фундаментальну роль у національному і культурному житті українського населення Холмщини та Південного Підляшшя у міжвоєнний період. Відкриттям цього річчя стала зустріч, що відбулася 8 червня 2019 року в Люблині у рамках циклу «Люблинські читання». Відбулося воно саме в Люблині не випадково, адже живе тут чимало українців, які родом з Холмщини і Підляшшя, а Люблин є зараз адміністративним центром для цієї території.

Метою циклу «Люблинські читання», започаткованого осінню минулого року Українським Товариством, є наблизити люблинським українцям цікаві і важливі для середовища питання з історії, культури, сьогодення. Серед доповідачів, які виступають у рамках циклу, є у першу чергу члени української громади Люблина, серед яких чимало дослідників. Червнева лекція була вже п'ятою у рамках циклу.

Зустріч присвячена 100-річчю Товариства «Рідна Хата», як і інші у рамках циклу «Люблинські читання», відбулася у суботній вечір у люблинському приміщенні Українського Товариства. Історик, а водночас голова УТ і директор Підляського наукового інституту, д-р Григорій Купріянович представив доповідь «Товариство «Рідна Хата» (1919-1930) – 100-річчя українського відродження на Холмщині та Південному Підляшші» (на фото). У своїй доповіді, яка супроводжувалася мультимедійною презентацією, детально розповів він про створення та 11-річну діяльність Товариства «Рідна Хата». Наголосив, що Товариство мало на меті пробудження національної сві-

домості серед українського населення Холмщини і Підляшшя та всесторонній розвиток національного життя.

На початку доповідач нагадав історичну долю Холмщини і Підляшшя у XIX та на початку XX ст. Згодом представив початки Товариства у 1919 р., тобто невдовзі після входу цих земель у склад польської держави, та складний процес його легалізації польськими властями. Показав творення мережі філій Товариства, які існували у 131 селі та місті Холмщини і Південного Підляшшя. Д-р Г. Купріянович охарактеризував різноманітні форми діяльності організації, якими були: аматорські театри, освітянська діяльність, збереження українських національних традицій, хори, бібліотеки, поширення українських видань, видавнича діяльність, збереження національної спадщини, економічна діяльність. На кінець доповідач представив процес ліквідації Товариства «Рідна Хата», що відбулося у результаті рішення люблинського воєводи про заборону діяльності Товариства від 6 жовтня 1930 р.

Підсумовуючи д-р Г. Купріянович наголосив, що цих 11 років діяльності Товариства «Рідна Хата» було, попри протидіяння і труднощі, періодом чи не найбільшого поживлення українського національного життя у цих регіонах у мирний час за всю їхню новітню історію. Підкреслив також, що «Товариство «Рідна Хата» було найдовше

існуючою українською організацією за всю новітню історію Холмщини та Південного Підляшшя».

Після доповіді відбулася цікава розмова про історичну долю Холмщини і Південного Підляшшя та її наслідки для ідентичності мешканців цих регіонів. Учасники «Люблинських читань» ділились своїм історичним досвідом та рефлексіями...

Організаторами заходу були: Українське Товариство та, вперше, заснований у 2017 р. Підляський науковий інститут, адже проблематика цих «Люблинських читань» стосувалася історичної долі також і Південного Підляшшя. Зустріч реалізовано за підтримки міста Люблин та завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Проведена у рамках циклу «Люблинські читання» лекція «Товариство «Рідна Хата» (1919-1930) – 100-річчя українського відродження на Холмщині та Південному Підляшші» стала нагадуванням важливої, хоч призабутої, сторінки історії регіонів, де зараз українського населення залишилося небагато. На жаль, ця сторінка історії дуже часто невідома також і нащадкам людей, які 100 років тому віддано будували українське національне життя на Холмсько-Підляській землі...

І.І.

Фото Марія Купріянович

Jak w Dubiczach Cerkiewnych „Kupałę” sprawiano

Gdy kończy się Post Piotrowy, w Dubiczach Cerkiewnych odbywają się dwa duże święta. Pierwsze, religijne to święto parafialne Apostolów Piotra i Pawła, na które zjeżdżają mieszkańcy Dubicz i okolicznych wsi oraz ci, którzy z gminy pochodzą. Na drugie, obchodzone w pierwszą sobotę po zakończeniu *Petruwki*, (ukr. lit. – *Petriwky*) zjeżdżają tysiące osób z całego regionu, Polski i zagranicy. Ma ono świecki charakter, jest okazją do dobrej zabawy, posłuchania muzyki ukraińskiej, spotkania ze znajomymi, a nawiązuje do prawnego pogańskiego święta Kupały i nocy poprzedzającej chrześcijańskie święto Jana Chrzciciela. „Na Iwana, na Kupała”, odbywająca się od ponad dwudziestu lat nad zalewem Bachmaty, to impreza, której specjalnie nie trzeba reklamować.

❖ **Kupalskie obrzędy i zwyczaje Ukraińców**

Ludowe święto Iwana Kupały, opisane przez XIX i XX-wiecznych etnografów, odbywało się z wieloma specyficznymi obrzędami i pieśniami, które zachowały się z dawno minionych czasów. Wcześniej ten dzień zbiegał się z datą letniego przesilenia (zazwyczaj 21 – 22 czerwca) – najdłuższego dnia roku, a jednocześnie najkrótszej nocy, stąd też w kupalskiej pieśni śpiewano „na Kupała niczka mała”, „Małaja niczka na Kupałnoczka”. Kupalskie zabawy odbywały się wieczorem, nocą (w noc kupalską lub, jak mówiono, niczku-kupałoczku) i w sam dzień Kupały.

W cyklu świąt dorocznych Kupała był jednym z najważniejszych, odprawiano go uroczyście i wspaniale, czemu sprzyjała pora roku: słońce w tym czasie świeci najmocniej, trawy i kwiaty są najbujniejsze i mają najwięcej właściwości leczniczych. Wierzono też, że o północy ognisko zakwita paproć, wieszcząc temu, kto zdobędzie taki kwiat, możliwość ujżenia ukrytych w ziemi skarbów, a więc bogactwo, a także zdrowie.

Noc w przededniu Iwana Kupały to przede wszystkim święto młodzieży, święto wzajemnej miłości. Mężczyźni i kobiety też schodzili się na to widowisko, ale udziału w śpiewach i korowodach nie brali. Centrum kupalskiego święta stawało się miejsce na wzgórzu, czy też w lesie, na brzegu rzeki lub stawu. Tam stawiano obrzędowe drzewko, dookoła którego rozwijały się główne działania obrzędowe, zaś jego otoczenie starannie dekorowano girlandami z kwiatów, zaściełano trawą i zielenią. Wieczorem, gdy tylko zaszło słońce, cała młodzież szła do

drzewka z pieśniami, w których zapraszano na święto. Ubranie świątecznie dziewczęta zbierały kwiaty i zioła, pospołu wyplatając wianki, wplatając w warkocze wonne trawy. Czapki i kapelusze chłopców też były zdobione tymi samymi kwiatami, lecz nie przez nich samych, a przez dziewczęta, z którymi łączyła ich miłość.

Święto zaczynało się od rozpalenia ogniska, przy czym „podpałkę” chłopcy zbierali w całej wsi, której mieszkańcy wynosili stare słomiane i drewniane pojemniki na ziarno i żywność, połamane koszyki, drzazgi i polana. Przez długi czas zachowywał się zwyczaj rozpalania świątecznego ogniska „żywym ogniem”, uzyskanym przez potarcie. Przygotowywano, a następnie topiono lub palono słomiane lalki, symbolizujące Kupałę i Marenę (Marzanę). Już późną nocą dziewczęta oddalały się od chłopców – wróżyły, zapalając świeczki i mocując je do wianków, które puszczały na wodę: „winoczok ziwju, na wodu puszczu, chto winoczok pijme, toj mene wiźme”. Gdy wianek płynął równo, miało to wróżyć szybkie zamażpójście, a gdy kręcił się w miejscu lub zostawał przy brzegu – dalsze trwanie w panieństwie. Zazwyczaj wianek starał się przejąć narzeczony dziewczyny. Potem odbywało się skakanie przez ognisko, w czym brali udział wszyscy obecni, także starsi, zarówno pojedynczo, jak i w parach. Wierzono, że ogień oczyszcza, dodaje zdrowia i siły. Niekiedy ze wzgórza spuszczano też zapalone drewniane koło – symbol słońca.

Wg publikacji Ołeksy Woropaja „Zwyczaji naszoho narodu. Etnohraficznyj narys”, t. 2, Kijów 1991.

– *Na Kupalę do Dubicz przyjeżdżamy prawie rokrocznie – mówi Jarosław Bilkiewicz z zespołu „Czyżowianie” z Czyż. – Bierzymy udział w konkursie piosenki ukraińskiej i jako laureaci możemy wystąpić na tej imprezie. Atmosfera jest tu fajna, nad wodą, dużo ludzi – prawdziwe święto.*

Koncertom na scenie towarzyszy „Kupałska Jarmarka” – kiermasz rękodzieła tradycyjnego oraz kuchni regionalnej. Można tu kupić wyroby wołyńskich garncarzy, podlaskich tkaczek, ludową biżuterię z Huculszczyny, miód z regionu Puszczy Białowieskiej czy wyszywane *soroczki* ukraińskie, które stały się tak popularne, że nabywają je nie tylko osoby uważające się za Ukraińców.

Po udanych zakupach można wracać pod scenę, gdzie podczas wieczornej części kulminacyjnej przedstawiana jest inscenizacja obrzędu nocy *na Iwana, na Kupała*. O ile na Podlasiu ten zwyczaj się nie zachował, a jedyne osiemnastowieczne przekazy z Kleszczel są bardzo skromne, to autorzy scenariusza widowiska opierają się na zapisach z Polesia. W tym regionie po wsiach obchodzą jeszcze *Kupajłę*, zachowały się pieśni i obrzędy, a dzięki współpracy z zespołami z Równego i okolic każdego roku publiczność czeka na swoisty spektakl, który rozgrywa się na brzegu i w wodach zalewu.

– *„Kupałę” na Bachmatach obchodzimy już od wielu lat, to impreza z tradycją – mówi wójt Dubicz Cerkiewnych Leon Małaszewski. – Widać to chociażby po tym lesie, który wyrósł na miejscu, gdzie, jak pamiętam z pierwszych edycji, było jeszcze czyste pole. To jedna z większych imprez w regionie i sami nie byłibyśmy w stanie jej zorganizować. Dzięki współpracy ze Związkiem Ukraińców Podlasia możemy tak bardzo wzbogacić naszą ofertę kulturalną.*

„Na Iwana, na Kupała” to wspólna impreza Związku Ukraińców Podlasia i miejscowego Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji. Dzięki współpracy zyskują obie strony, ponieważ impreza stała się swoistym „flagowym okrętem” zarówno gminy, jak i Związku.

– *„Na Iwana, na Kupała” to już, można powiedzieć, nasza podlaska marka – mówi przewodniczący Związku Ukraińców Podlasia Mirosław Stepaniuk. – Nie jest to impreza mocno reklamowana, a i tak ludzie już wiedzą, że w pierwszą sobotę po święcie Apostołów Piotra i Pawła warto przyjechać do Dubicz Cerkiewnych. Można tu posłuchać muzyki, spotkać znajomych. Widzimy tu osoby nie tylko z Podlasia, ale także z innych regionów Polski, a także z zagranicy.*

Program festiwalu ma swe stałe, kontynuowane od lat elementy. Wszystko zaczyna zmierniający pod

scenę korowód zespołów folklorystycznych, które biorą udział w koncertach. Następnie odbywają się występy zespołów z regionu oraz gości, wśród których są najczęściej zespoły z Ukrainy lub zespoły ukraińskie z sąsiedniego obwodu brzeskiego Białorusi. Podlascy wykonawcy to najczęściej laureaci Konkursu Piosenki Ukraińskiej „Z Podlaskiej Krynicy”, który odbywa się wiosną.

– *«На Івана, на Купала» – найбільша імпреза, яка представляє українську культуру в нашому регіоні. Свято має вже довгу історію, бо відбувається від 1996 року. Перший раз організували його в Пльосках над Нарвою, а од двадцяти літ відбувається тут в Дубичах-Церковних, на Бахматах.*

– *Ми збираємось тут не тільки для того, щоб добре побавитися. Хочемо континуувати цю традицію, культуру, яку передали нам наші предки. Важне, щоб ми пам'ятали, що наша мова і культура є частиною культури, яку колись називали «руською», од понад ста літ називають вже «українською». Ця мова і культура жила і живе на великих територіях Європи – од Нарви по Карпати, од Дубіч-Церковних до Кієва і Харкова.*

– Mamy zapisane materiały, które relacjonowały przebieg świętowania Kupały na Polesiu – mówi Lilia Mołodcowa z Równego. – Pieśni, które wykonujemy, nie są to jakieś utwory autorskie, ale były zapisane podczas ekspedycji. Oczywiście każda wieś, region miała swe osobliwości i pieśni oraz obrzędy nieco się różniły.

Inna Korobko pochodzi z poleskiej wsi Swarycewyczi i pamięta, jak takie święto obchodzono w jej rodzinnej miejscowości:

– Chłopcy z samego rana zbierali się, szli do lasu i tam szukali takie drzewko, nazywane „tyczką”. Stawiali je w pobliżu wody albo gdzieś w polu, nakładali na to gałęzie, jak najwięcej, aby „Kupajło” było jak najwyższe. Wieczorem zbierały się dziewczęta, bo trzeba było z chłopakami obchodzić „Kupałę”, i robiły wianki. Przychodzili też starsi, śpiewali pieśni. Pamiętam jeszcze taki zwyczaj, który zachował się w naszej wsi. Starsi ludzie przynosili stare

buty i wrzucali je do ogniska. Nie wiem, co mogło to oznaczać, ale utkwilo to w mej pamięci.

Palenie kupalskich ognisk miało także element rywalizacji. Każda wieś lub poszczególne części miejscowości starały się przygotować jak największe ognisko. Relikty kultu kupalskiego ognia przybierały na Polesiu także bardziej

współczesną formę – palenia zużytych opon, które dymiły niemiłosiernie, a efekt był widoczny na kilometry.

Reszta odbywała się według znanego scenariusza: było puszczenie wianków na wodę, ognisko, dekorowane brzoźowe drzewko. Śpiewaczki z Równego podkreślają, że było to święto młodości. Młodzi ludzie czekali na nie cały rok, a w tę noc nikt nie szedł do domu, lecz brał udział we wspólnej zabawie.

Wśród gości z Ukrainy, którzy wzięli udział w imprezie nad zalewem Bachmaty, był także dziecięcy zespół folklorystyczny „Sołowejczky” ze wsi Zaborol. Wykonawcy z rówieńskiego Polesia, wspólnie z młodzieżą i dziećmi z podlaskich zespołów „Ranok” oraz „Hiłoczka”, przygotowały obrzędy i pieśni kupalskie.

– Cieszy fakt, że młodzi ludzie włączają się do kultywowania naszych tradycji – mówi kierowniczka zespołu Julia Panasiuk. – W naszej wsi zachowały się dawne pieśni kupalskie i są jeszcze osoby, które je pamiętają. Chodzimy do nich i je zapisujemy. Rejestrujemy folklor tradycyjny – obrzędy, przysłowia, powiedzenia. Dzieci z chęcią się w to włączają. W naszej wsi obchodziliśmy już w tym roku Kupałę. Nie był to taki wielki festiwal, ale paliliśmy ognisko, puszczaaliśmy wianki. Nasz obrzęd chcemy pokazać tutaj.

W Zaborolu zachował się obrzęd wodenia Dida Kupały – chłopcy robili go ze słomy i obnosili po wsi, a dziewczęta wodziły Kupałę. Wszyscy chodzili z tym po wsi, tańczyli przed kukłami, następnie Kupałę wrzucano do wody, a Dida (Dziada) palono w ognisku.

Ognisk, wianków i Kupały nie zabrakło także na Bachmatach, a uwieńczeniem święta ognia i wody był pokaz fa-

jerwerków. Dawne rytuały i pokaz ognia sztucznych we wspaniałej scenerii wody, pól, łąk i lasu tworzą niesamowitą atmosferę i możliwość zrobienia efektownych zdjęć. Nie dziwi więc las wyciągniętych rąk z komórkami wśród publiczności oraz liczna grupa fotoreporterów polujących na klimatyczne ujęcia.

Kolejne emocje na Bachmatach tworzą gwiazdy nocnego folk-rockowego koncertu. Zabawa pod skoczne rytmy trwa do późnych godzin. Na noc Kupały do Dubicz Cerkiewnych zawsze z chęcią wracają członkowie popularnej folkowej grupy „Horpyna” z Olsztyna.

– *Z tego, co pamiętam, występowa-
liśmy tu parę lat temu* – mówi jej lider
Włodzimierz Kuper. – *Bywamy tu regu-
larnie co parę lat. Cieszymy się, że jeste-
śmy tu, spotykamy znajomych, widzimy
tłumy ludzi.*

Jak podkreśla koordynator festiwa-
lu, zastępca przewodniczącego Związ-
ku Ukraińców Podlasia Andrzej Arte-
miuk – praca nad przygotowaniem tak
dużej imprezy zaczyna się kilka miesię-
cy wcześniej. Ze względu na to, iż kon-
certy i inne wydarzenia odbywają się w
plenerze, wymaga to specjalnego zabez-
pieczenia logistycznego. Formuła letniej
imprezy pozostaje w dużej mierze taka
sama. A jej kulminacyjnym momentem
jest wspominana inscenizacja kupal-
skiego obrzędu.

– *Jest to najbardziej widowiskowa
część wydarzenia* – mówi Andrzej Ar-
temiuk. – *To kulminacyjny moment, na
który wszyscy czekają. Jest odpowied-
nia oprawa muzyczna, jest już po zacho-
dzie słońca, palą się ogniska, na wodzie
pływają lampiony, czasami pojawia się
mgła. Można powiedzieć, że jest w tym
nawet jakaś mistyka.*

Organizatorzy imprezy zastanawiają
się, czy nie warto pomyśleć o wzboga-
ceniu jej o nowe elementy i stworzeniu
oferty na cały weekend, aby zatrzymać
festiwalowych gości na dłużej. Pracowa-
łoby to na korzyść turystyki w regionie,
a także Związku Ukraińców Podlasia,
promując organizację i ruch ukraiński.

Sławomir SAWCZUK
Polskie Radio Białystok
Fot. Ju. Hawryluka

**Związek Ukraińców Podlasia imprezę
„Na Iwana, na Kupała” organizuje dzie-
ki dotacji Ministra Spraw Wewnętrz-
nych i Administracji.**

W skansenie nad Narwią odbył się kolejny zjazd Związku Ukraińców Podlasia. Jedną z głównych kwestii podnoszonych przez uczestników obrad było szersze włączenie młodzieży w działania społeczne i kulturalne.

Młodzi zaczęli, młodym czas kontynuować

Fragment średniowiecznej Ziemi Brzeskiej (Brzesko-Drohiczyńskiej), który obecnie znajduje się w granicach woj. podlaskiego, w zakątku pomiędzy Bugiem a Puszczą Białowieską, jest regionem, gdzie

życie kulturalne ukraińskojęzycznych autochtonów zaczęło nabierać form instytucjonalnych dopiero w drugiej połowie XX w. Początkowo były to koła Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego (w 1990 r. przekształconego w Związek Ukraińców w Polsce), z których najstarsze powstało w 1957 roku w Kleszczelach (działał przy nim odnoszący sukcesy w skali kraju zespół teatralny), zaś od 1992 roku – Związek Ukraińców Podlasia. Zwołany

na niedzielę 23 czerwca 2019 roku zjazd był już szóstym walnym zgromadzeniem najaktywniejszych członków tej organizacji. Odbył się zaś w miejscu symbolicznym – na terenie skansenu w Koźlikach, który młodzież ukraińska z Bielska i okolicznych wsi zaczęła budować w drugiej połowie lat 80. minionego już wieku. Właśnie tutaj w lecie 1988 roku miały miejsce uroczystości poświęcone 1000-leciu Chrztu Rusi Kijowskiej, czego pamiątką jest stojący przy koźlickiej cerkwi krzyż z napisem „988 – 1988. На пам'ятку святковань 1000-ліття Хрищення Київської Русі – Молодь Пудляша. 24 VII/6 VIII 1988 р.” (1988 – 1988. На пам'ятку святкування 1000-ліття Хрищення Русі Кієвської – Мłodzież Podlasia. 24 VII/6 VIII 1988 r.). Czas płynie i ówczesna młodzież jest już pokoleniem seniorów, często dziadków, chociaż młodym duchem i nadal aktywnych na polu społecznym.

Złożone w większości z młodzieży środowisko, które stworzyło Związek Ukraińców Podlasia, zaczęło konsolidować się w pierwszej połowie lat 80., gdy deklarowanie tożsamości ukraińskiej było nowością, a nawet wywoływało zdziwienie. Niebawem przyszedł polityczny przełom roku 1989, który otworzył możliwość swo-

bodnej działalności organizacyjnej, kulturalnej i wydawniczej, włącznie z jej dofinansowaniem ze środków budżetowych i dostępem do mediów publicznych. Stąd też lata 1989-1996 to epoka licznych – na

naszym terenie pionierskich – przedsięwzięć, jak udział w wyborach parlamentarnych i samorządowych, nawiązanie współpracy z Ukrainą (zaowocowała nie tylko pojawieniem się na Podlasiu zespołów artystycznych, ale też wykształceniem własnych instruktorów i nauczycieli języka ukraińskiego), stworzenie czasopisma „Над Бугом і Нарвою”, wprowadzenie ukraińskojęzycznych audycji na antenę regionalnego radia i telewizji, organizacja nauczania języka ukraińskiego i oczywiście wypracowanie kalendarza corocznych imprez kulturalnych. Emocji było więc co nie miara, tym bardziej że zarówno w latach 90., jak i później nie wszystko udawało się od razu, a pewne inicjatywy i przedsięwzięcia okazywały się niewykonalne lub traciły swoją aktualność.

W obecnej chwili działalność Związku Ukraińców Podlasia koncentruje się na sferze kultury i oświaty – corocznie realizowany jest pakiet siedmiu projektów, dotowanych przez MSWiA, wśród których przedsięwzięciem najbardziej długowiecznym, bliskim już 30-leciu, jest wydawanie naszego pisma. Drugi projekt w sferze medialnej to audycje radiowe w języku ukraińskim „Ukraińskie słowo”, od 2009 roku transmitowane na antenie białostockie-

go Radia Orthodoxya. Kolejny projekt adresowany do ogółu mieszkańców regionu to festiwale kultury i tradycji ukraińskich na Podlasiu, a więc „Na Iwana, na Kupala”, „Tradycje i Transformacje” oraz Festiwal Kultury Ukraińskiej „Podlaska Jesień”. Pozostałe działania nastawione są na animację aktywności kulturalnej – wsparcie amatorskich zespołów artystycznych, a także wzbogacenie nauczania języka ukraińskiego poprzez wprowadzenie elementów lokalnej kultury ludowej oraz jego uatrakcyjnienie w formie warsztatów, konkursów i wyjazdów uczniów. Dodatkowo do tej siódemki są wydane w ostatnich latach płyty zespołów folklorystycznych – „Ranku”,

„Hiłoczki”, „Dobryny” i obecnie przygotowywana płyta z ukraińskimi kolędami i szchedriwkami Podlasia.

Oczywiście nie są to jedyne działania organizacji, tak samo zresztą jak ZUP nie jest jedyną formalną strukturą środowiska ukraińskiego na Podlasiu – należy tu wspomnieć gospodarza miejsca, w którym odbył się zjazd, a więc Towarzystwo Przyjaciół Skansenu w Koźlikach (organizacja pożytku publicznego) i powołany w 2017 roku Podlaski Instytut Naukowy.

Niedosyt dokonań jest czymś naturalnym, zatem chciałoby się więcej. Lecz biorąc pod uwagę fakt, że przed 30 – 40 laty o Ukraińcach w kontekście okolic naszego lokalnego Trójmiasta – Bielska, Hajnówki i Siemiatycz – w sferze publicznej w ogóle nie wspomniano, nie jest to mało. Tym bardziej że cały czas trzeba zmagać się ze skutkami epoki, w której moc obowiązującą miał dogmat o naszym narodowym nieistnieniu, co było jednym z czynników prowadzących do sytuacji, że pielęgnowana przez wieki tradycyjna kultura wiejskich dziadków nie znajdowała naturalnej kontynuacji w postaci nowoczesnej kultury ukraińskiej, atrakcyjnej dla miejskich wnuków.

Zakończenie na str. 18

Orlańskie „Werwoczki” w Kłajpedzie

To ich pierwszy zagraniczny wyjazd. Zespół „Werwoczki”, działający przy Gminnym Ośrodku Kultury w Orli, zaśpiewał w nadbałtyckiej Kłajpedzie. Grupa wzięła udział w II Międzynarodowym Festiwalu Piosenki Ukraińskiej „Ukraina – Wyszywan-ka”. Festiwal zorganizowało Ukraińskie Centrum Kulturalno-Oświatowe „Rodyna”, które skupia społeczność ukraińską tego litewskiego miasta.

– Pierwszy festiwal zorganizowaliśmy rok temu w plenerze – mówi przewodnicząca organizacji Lidia Tryhub. – Impreza nawiązuje do Światowego Dnia Wyszywanki, gdy w trzeci czwartek maja Ukraińcy na całym świecie, wychodząc z domu, nakładają wyszywane koszule, demonstrując swe przywiązanie do kultury ukraińskiej. Na pierwszym festiwalu spotkały się zespoły z różnych części Litwy. Pomysłeliśmy jednak, aby zaprosić także naszych sąsiadów – Ukraińców z Polski, Białorusi, a także z Ukrainy.

W Kłajpedzie, jak powiedziała pani Lidia Tryhub, mieszka około 4 tysięcy Ukraińców. Część z nich przyjechała tu jeszcze w czasach istnienia Związku Radzieckiego. Kłajpeda to ważny port, więc wielu z nich pracowało w branżach związanych z morzem, niektórzy odbywali tam służbę wojskową i zostali. Przy założonym już w latach 90. Centrum „Rodyna” działają dwa zespoły – „Rusznyczok” i młodzieżowa „Kałyna”. Od 2017 roku działa ukraińskie Muzeum – izba tradycji i kultury Ukraińców. Centrum „Rodyna” prowadzi także Ukraińską Szkołę Niedzielną.

W tym roku oprócz zespołu „Werwoczki” w festiwalu wziął udział zespół ukraiński z białoruskiej Lidy, wystąpili także wykonawcy z Litwy, a więc z takich ośrodków, jak Kłajpeda, Kowno, Szaule, Wilno i Wisaginia. Miał być także zespół z Ukrainy, ale ze względów organizacyjno-finansowych nie mógł przyjechać.

– Do tego występu szykowaliśmy się, jak do każdego koncertu – solidnie – mówi kierownik zespołu Wołodymyr Rewa. – Wykonywane przez nas pieśni to przede wszystkim moje aranżacje piosenek ludowych lub piosenki autorskie. Publiczność była wspaniała, z sali płynęły do nas takie pozytywne emocje.

Spostrzeżenia kierownika zespołu potwierdza Mirosław Bałło, który z „Werwoczkami” śpiewa od początków istnienia grupy: – Wrażenia bardzo dobre. Publiczność dobrze nas przyjęła. Piosenki, które zaśpiewaliśmy, spodobały się, chociaż mogę powiedzieć, że nie były

to takie znane hity ukraińskie, ale nierzadkie utwory i chyba dla publiczności nowe. Dostaliśmy gromkie brawa, co dla występujących jest chyba najlepszą nagrodą.

Pobyt za granicą to zawsze okazja do nawiązania kontaktów, które w przyszłości mogą owocować nowymi wspólnymi koncertami.

– Bardzo spodobał mi się zespół z Wisagini – mówi Małgorzata Bakunowicz. – Śpiewają białym głosem pieśni tradycyjne. Pomyślałam, że może warto byłoby zaprosić ich na „Podlaską Jesień”, żeby nasza publiczność mogła przekonać się, że nawet na Litwie są takie ciekawe zespoły ukraińskie.

„Werwoczki” w tym roku świętują dziesięciolecie istnienia. Po pierwszym zagranicznym wyjeździe mówią, że mają nadzieję na kolejne bliższe i dalsze koncerty, na których będą reprezentować swą gminę, region, a także kraj.

Sławomir SAWCZUK
Polskie Radio Białystok
Fot. autora artykułu

Етнофестиваль Берестейщини Etnofestylwal Berestejszczyny

Гаряче літо – на Берестейщині! Ось 6 липня на українському берестейському сайті «ПроСВІТ» (prosvit.org) розміщений був матеріал «День вишиванки і арт-парад» про це, що вдруге у Бересті і Пинську пройшов парад вишиванок. В обласному центрі він носив назву День вишиванки, а в столиці Пинщини арт-парад «Вишиванка». 'Natalka Babina', берестейшанка з надбужної Закачанки, що живе у Мінську (чи під Мінськом), 7 липня поширила цей матеріал на своєму профілі з коментарем «Просто прекрасно. І несподівано», що стало нагодою до цікавого обміну думками. Адже 'Maryna Katsiarynich' дала такий ось коментар: «Шкада, што мала сапраўдних традицыйных кашуль, характэрных для рэгіёна, на Берасьцейшчыне іх пакуль не бракуе, ды і ўзоры перайняць хапае месцаў. Але атрымліваецца, што прасьцей прыйсці ў т.зв. „вышымайках“, а танней купіць кашулю ў суседняй краіне». 'Natalka Babina' на таку особливу лекцію білоруського патріотизму, що нібито мешканцям історично та етнографічно українського регіону не годиться купувати вишиванки в Україні, відказала, що «в сусідній країні якраз вельми мно́го продається наших традиційних вишиванок. Я всі свої саме там купляла, вибираючи оно з такими узорами, як вишивала баба. І всім раю там купляти. На будь-який гаманець можна знайти. А от в білоруських крамах я справді ніколи не бачила наших характерних вишивок». Відтак додала: «а особливо приємно мені було купляти вишиванку у Шацьку. І узорі наші, і люди на обличчя як у нас, і мова рихтик така сама, і кошт геть невеликий. Правда, то був не сезон. А зараз на Світізю, мабуть, народу багато та кошти більші».

Шацьк і Шацькі озера, що у межиріччі Прип'яті й Бугу, з яких найбільше саме Світіз (найглибше озеро України) – поліська територія, що колись входила до складу Холмської землі. Над озером лежить також селище Луке, тобто за офіційною назвою агромістечко Луково, що в межах Малоритського району Берестейської області (Республіка Білорусь). Саме тут українська науково-педагогічна спілка «Берегиня», що діє в Бересті (керівник Віктор Місіюк), задумала провести 20 липня захід «Kolyska – 2019», тобто фестиваль українського фольклору Берестейщини.

Наріаче літо – на Berestejszczyni! Oś 6 lipnia na ukraińskomu berestejskemu sajti «ProSVIT» (prosvit.org) rozmieszczonyj buw materiał «Deń wyszywanky i art-parad» pro ce, szczo wdruhe u Beresti i Pynsku projszow parad wyszywanok. W oblasnomu centri win nosyw nazwu Deń wyszywanky, a w stołyci Pynszczyny art-parad «Wyszywanka». 'Natalka Babina', berestejszczanka z nadbużnoji Zakazanky, szczo żywe u Mińsku (czy pid Mińskom), 7 lipnia poszyryła cej materiał na swomu profili z komentarem «Prosto prekrasno. I nespodiwno», szczo stało nahodoju do cikawoho obminu dumkamy. Adże 'Maryna Katsiarynich' dała takyj oś komentar: «Szkada, szto mała sapraūdných tradycyjných kaszul, charakternych dla rehijona, na Bieraściejszczynie ich pakul nie brakuje, dy i Źzory pierajniać chapaje miescaŭ. Ale atrymliwajecca, szto praściej pryjsi Ź t.zw. „wyszymajkach“, a tanniej kupić kaszulu Ź susiednij krainie». 'Natalka Babina' na taku osoblywu lėkciju biłoruśskoho patriotyzmu, szczo nibyto meszkanciam istoryczno ta etnohraficzno ukraińskoho rehionu ne hodyt'sia kupuwaty wyszywanky w Ukraini, widkazała, szczo «w susidnij krajini jakraz welmy mniho prodajeťsia naszych tradycyjných wyszywanok. Ja wsi swoji same tam kupłała, wybyrajuczy ono z takymy uzoramy, jak wyszywała baba. I wsim raju tam kupłaty. Na bud'-jakyj hamaneć można znajty. A ot w biłoruśskich kramach ja sprawdi nikoły ne baczyla naszych charakternych wyszywok». Widtak dodała: «a osoblywo pryjemno meni buło kupłaty wyszywanku u Szaćku. I uzory naszi, i ludy na obłyeczczu jak u nas, i mowa rychtik taka sama, i koszt het' newelykij. Prawda, to buw ne sezon. A zaraz na Switiازیu, mabut', narodu bahato ta kosztu bilszi».

Szaćk i Szaćki ozera, szczo u meżyriczczi Prypjati j Buhu, z jakych najbilsze same Switiáz (najhłybsze ozero Ukrainy) – poliśka terytorija, szczo kołyś wchodyła do składu Chołmśkoji zemli. Nad ozerom leżyť takož selyszcze Łuke, tobtu za oficijnoju nazwoju ahromisteczko Łukowo, szczo w meżach Małorytśskoho rajonu Berestejskoji obłasti (Respublika Biłoruś). Same tut ukraińska naukowo-pedahohiczna spiłka «Berehynia», szczo dije w Beresti (keriwnyk Wiktor Misijuk), zadumała prowesty 20 lipnia zachid «Kolyska – 2019», tobtu festylwal ukraińskoho folkloru Berestejszczyny.

«Шукаєте типово традиційну, типово берестейську, типово малоритську атмосферу? А можливо щось більше? Зануртесь у атмосферу етнофестивалю «Kolyska». Можливо, саме перед вами розкриються таємниці мисового городища, слов'янського кранного, каменя-слідовика, підводного шляху, святої дуброви, небесного об'єкту, мистецтва неоліту, зниклого дзвону, зцілення і чуда» – саме так організатори закликали прибувати до Луко. А в програмі інформували, що почнеться все о третій по обіді висвяченням пам'ятного хреста, а далі що година то й нова атракція. Спочатку концерт дитячих колективів: «Сільська табола» з агромістечка Хотислав у Малоритському районі і «Барвинок» з Берестя, а о п'ятій Конкурс народного костюму. Тут була можливість змагатися в номінаціях:

«Реліквія» – аутентичне старовинне вбрання збережене учасником;

«Своїми руками» – традиційне народне вбрання виконане самим учасником;

«Авторська робота» – оригінальні авторські конструктивні рішення дизайну вбрання з використанням етнічних художніх традицій;

«Нова технологія» – новаторство у використанні технологічних рішень і матеріалів вбрання в традиційному стилі (машинна вишивка, аплікація, друк і т.п.);

«Сімейне фото» – фотоконкурс, на якому представлено людей вдягнутих у святковий народний костюм.

А далі знов концерт, вже «дорослих» ансамблів: «Поліщук» з містечка Янова (по-офіційному – Іваново), «Аколада» з Малорити (виступала на минулорічній «Підляській осені»), хор «Берегиня» з Кобриня (відомий підляшанам як учасник «На Івана, на Купала» в Дубичах-Церковних), з Янівського району «Залядинська гомонка» (село Залядинне) і «Мотольські сусідки» (агромістечко Мотоль), «Лучина» з Берестя і «Барвиночок» з села Ужово у Малоритському районі. Передбачалась також Культурологічна майстерня і творчі зустрічі з письменниками – Наталкою Бабиною (проза) і проживаючим у Бересті Васильом Стасюком (поезія).

Нам не судилося побувати, але було б гріхом трохи не переказати цього, що вдалося про «Колиску» довідатися, бо як прокоментувала це Наталка Бабина: «Попри те, що на найцікавіше – етнотекоту, спільне багаття та „хостинг” у наметовому містечку, ми залишитися не змогли, але Колиска запам'ятається. Приклад того, що можуть зробити ентузіаста та одностудія. Стільки всього за день. Вразило, як люди записувалися масово на конкурс костюмів. Прекрасні два концерти. Екскурсія. Започаткували дубову алею на пам'ять. А найпопулярніша розвага була – акватату, діти в черзі стояли, щоб зірочку чи щось таке інше на щоці отримати. Ну і хтось класно придумав отой шаблон для фото: кішка, кунь, жеба. І вельми радує, що мова наша звучала не тільки зі сцени (ведучі, до слова, просто класні), а і в черзі за лимонадом, і на дитячому майданчику з пальмами, і від школярів на вулиці, і від пожежників, і від міліції, які стежили за порядком».

А більш докладний звіт – із заголовком «Колиска-2019. Перший крок» – склав Віктор Місіюк.

Що ж до цих слів Наталки Бабиної, Віктора Місіюка і Василя Стасюка додати? Лише висловити від імені підляшан радість, що й берестяни мають свою велику літню подію – аби стала вона щорічною, традиційною!

Довідався, прочитав, переповів та процитував за оригінальними джерелами – Ваш БІЛЬСЬКОВИЙ ПІДЛЯШ
Фотографії Н. Бабиної і з сайту ПроСВІТ

«Szukajete typowo tradycijną, typowo berestejską, typowo małorytąską atmosferę? A moŜywo chociaŝ biŝsze? Zanurteŝ u atmosfery etnofestywalu „Kolyska”. MoŜlywo, same przed wami rozkryjĄ siĄ tajemnicy mysowego horodyszczu, słowjańskoho krannohu, kamienia-słidowyka, pidwodnoho szlachu, swjatoji dubrowy, nebesnoho objektu, mystectwa neolitu, znykłoho dzwonu, zciłennia i czuda» – same tak orhanizatory zaklykaly prybywaty do Łukoho. A w prohami informowały, szczo poczneŝ siĄ wse o tretij po obidi wyswjaczenniam pamjatnoho chresta, a dali szczo hodyna to j nowa atrakcija. SpoczAtku koncert dytiacznych kolektywiw: «Siłska taboła» z ahromisteczka Chotysław u Małorytśkomu rajonowi i «Barwynok» z Berestia, a o pjatij Konkurs narodnoho kostiumu. Tut buła moŜlywiŝt' zmahatysia w nominacijach:

«Relikwija» – autentyczne starowynne wbrannia zbereŝene uczasnykom;

«Swojimi rukamy» – tradycyjne narodne wbrannia wykonane samym uczasnykom;

«Awtorska robota» – oryginalni awtorski konstruktywni riszenia dyzajnu wbrannia z wykorzystanniam etnicznych chudoŝnych tradycij;

«Nowa technolohija» – nowatorstwo u wykorzystanni technolohicznych riszeń i materialiw wbrannia w tradycyjnomu stylu (maszynna wyszywka, aplikacja, druk i t.p.);

«Simejne foto» – fotokonkurs, na jakomu predstavleno ludej wdiahnutych u swjatkowyj narodnyj kostium.

A dali znow koncert, wŝe «dorosłych» ansambliw: «Poliszczuky» z misteczka Janowa (po-oficijnomu – Iwanowo), «Akołada» z Małoryty (wystupala na mynulorocznej «Pidlaŝkij oseni»), chor «Berehynia» z Kobrynja (widomyj pidlaszanam jak uczasnyk «Na Iwana, na Kupała» w Dubyczach-Cerkownych), z Janiwsćkoho rajonu «Zaladyńska homonka» (seło Zaladynnie) i «Motolski susidky» (ahromisteczko Motol), «Łuczyna» z Berestia i «Barwynoczok» z seła Użowo u Małorytśkomu rajoni. Peredbaczalaŝ takŝ Kulturołohiczna majsternia i tworczy zustriczi z pyśmennykamy – Natałkoju Babynoju (proza) i proŝywajuczym u Beresti Wasylom Stasiukom (poezija).

Nam ne sudyłosia pobuwaty, ale buło b hrichom trochy ne perekazaty cioho, szczo wdałosia pro «Kołysku» dowidatysia, bo jak prokomentowała ce Natałka Babyna: «Popry te, szczo na najcikawisze – etnodyskoteku, spilne bahattia ta „chostynh” u nametowomu misteczku, my załszytysia ne zmohły, ale Kołyaska zapamjatajeŝ siĄ. Prykład toho, szczo moŝut' zrobyty entuziasty ta odnodumci. Stilky wsioho za deń. Wrazyło, jak ludy zapysuwałysia masowo na konkurs kostiumiw. Prekrasni dwa koncerty. Ekskursija. ZapoczAtkuwały dubowu aleju na pamjať. A najpopularnisza rozwaŝa buła – akwatatu, dity w czerzi stojaly, szczo zziroczku czy chociaŝ take insze na szczoci otrymaty. Nu i chtoŝ klasno prydumaw otoid szablono dla foto: kiszka, kuń, ŝieba. I welmy raduje, szczo mowa nasza zwuczala ne tilky zi sceny (weduczi, do słowa, prosto klasni), a i w czerzi za łymonadom, i na dytiaczomu majdancyzku z palmamy, i wid szkolariw na wulicy, i wid poŝeŝnykiw, i wid miliciji, jaki steŝyły za poriadkom».

A biłsz dokladnyj zwit – iz zahołowkom «Kołyaska-2019. Perszyj krok» – skław Wiktor Misijuk.

Szczoz do cych sliw Natałky Babynoji, Wiktora Misijuka i Wasyla Stasiuka dodaty? Łysze wysłowyty wid imeni pidlaszan radist', szczo j berestiany majuť swoju wetyku litniu podiju – aby stala wona szczoricznoju, tradycijnou!

Dowidawsia, przeczytaw, perepowiw ta procytuwaw za oryginalnymi dŝerelamy – Wasz BILŚKOWYJ PIDŁASZ
Fotografiji N. Babynoji i z sajtu ProSVIT

«Колиска – 2019». Перший крок

Зобіду в суботу 20 липня цього року в Лукові на Малоритщині рух на дорогах пожвавився: легкові авто, буси з товаром та реквізитами, автобуси з артистами позаймали місцеві парковки. Прикрашена сцена, банери, лавки сповіщали наближення сценічно-го свята.

Екскурсія до каплиці

Етнофестиваль розпочався з екскурсії по селу, яку повів краєзнавець, автор кількох видань про історію регіону Миколай Балицевич. Не було ні одного запитання, на яке б учасники екскурсії не отримали вичерпної відповіді. В знаковому місці, на півострові Луківського озера, до гостей приєдналися учасники фестивалю, дитячі і дорослі колективи. Тут їх вже че-

кав місцевий священик, отець Сергій Бірук-Руссу, який розповів про появу в Луковому Божої Матері і її вшанування. Таких місць, де люди наперебій розповідають про різні чуда, в регіоні небагато. В пам'ять про порятунок місцевих жителів, які за переказом залізли на високі дерева, бо ще до недавнього місцева каплиця була вся оточена дубами, організатори вирішили посадити молодий дубок і підтримати місцеву традицію встановлення дерев'яних хрестів. Перший хрест не був великим, його зробив для фестивалю місцевий уродженець, який нині займається обробкою деревини. Встановили криж під фігурою одного з ангелів, при вході на могилки. Після чого і організатори, і музиканти, і гості фес-

тивалю мали можливість висипати під нього трохи землі. Відбулося урочисте висвячення. А на останок отець Сергій окропив учасників свяченою водою. З другого боку кладовища посаджено дерево.

Дитячі колективи

Після доброго, в кожному сенсі, початку прийшов час повернутися до сцени. Розпочали концерт вихованці фольклорно-етнографічного гуртка обласного Центру молодіжної творчості. Вони представили обрядові пісні і ігри. Ігрову естафету перейняли учасники дитячого клубу любителів фольклору «Сільська табала» з малоритського села Хотислав. Програма рідка і цікава. Сподіваюсь, наступного разу до неї зможуть долучитись гості фестивалю.

Зразу за дітьми на сцену висипались музиканти настроювати інструмент. Вийшов незапланований виступ.

На ту пору перед сценою вже розвернулася торгівля, забави для дітей, ремісники. В центрі уваги була виставка Малоритського центру народної творчості з барвистими спідницями і сорочками. Але й напроти, в наметі з іграшками, можна було набути вишиту сорочку. На сходах присів з кошачками народний майстер Іван Корделюк з Ужова. В іншому місці можна було спробувати мед з городницької паєсики родини Шумерів. Напроти родина Клімусів збирала пожертви на віртуальну екскурсію по старому Берестю. Тут же можна було зробити фото з ефектом доданої

Під час етнофестивалю можна було побачити зображення Поліської Богородиці, виконане за фотографією оригіналу

Поліська ікона Божої Матері – чудотворна ікона Божої Матері. Зберігалася в церкві села Луково Малоритського благочиння (Малоритський район). На Десятуху, тобто десятую п'ятницю після Великодня, на свято і ярмарок у великому числі збиралися селяни од Дивина до Олтуша. Особливими гостями були бого-

Встановлення і освячення хреста при вході на могилки

мольці, лірники і духовенство, що прибувало з віддалених місцевостей. В діброві на мисі Луковського озера, відомого як урочище Уструв (Острів), збудовано церкву. Поблизу церкви на березі озера знаходився камінь-слідовик, з зображенням сліду Божої Матері. Простежується зв'язок культу ікони Поліської Матері Божої з культом Почаївської ікони Божої Матері. В Лукові існує кілька легенд і переказів про появу Божої Матері. Найбільш поширена з них розповідає про те, як Богородиця показала людям брід через озеро. Назва Поліська ікона Божої Матері походить від довгого перебування у складі Поліського церковного намісництва, Поліської волості Берестейського повіту і географічного характеру місцевості. Ікона відома під такою назвою з першої половини ХХ ст.

У 1961 році церква, в якій знаходилася ікона Поліської Богородиці була зачинена. Частина ікон вивезено до приходу в Чорняхах. Ікона Поліської Матері Божої зникла. Місцеві жителі вважають, що вона була затоплена в озері разом з іншими предметами культу. Відновленню пам'яті про культ ікони Поліської Матері Божої в 90-ті роки ХХ століття сприяли місцеві уродженці, поет Василь Стасюк і освітянин Павло Саць. 2010 року єпископ Берестейський і Кобринський освятив в Лукові престол і церков на честь явлення Матері Божої. На Десятуху 2011 року разом із місцевим духовенством одправив службу в каплиці малоритський благочинний Віктор Політіло. 2012 року єпископ Іоан правив службу в Свято-Різдво-Богородичній церкві. В церкві на Устріві заспівали величання іконі Божої Матері Луковської.

реальності поряд із одним з втрачених берестейських храмів. Майстер в народному строї і малоритській намітці малювала охочим акварим у вигляді традиційного орнаменту. Дитяча черга до неї не танула досить довго. Діти бавились на надувній гірці і оновлених сучасних гойдалках. На майданчику було кілька фотозон, де охоче фотографувалися гості фесту. Одна з них – клумба у вигляді Луківського озера з символічною металевою скульптурою у вигляді свічки-каплиці. В другому місці стояла тантамареска і кожен охочий міг на хвилинку

стати якоюсь місцевою тваринною. Третьою була традиційна хата, яка сяяла традиційними білими стінами і синіми віконницями. Фестиваль не був величезним, але при тому, не в усі його кутки вдалося заглянути. Через насичену програму не вдалося поспробувати себе в серфінгу. Шкода. Усюди видно старання місцевої адміністрації, або відданої команди організаторів. Не забуваймо й про інфоцентр. Тут не тільки можна було отримати відповідь на якісь питання, але й активно проходила реєстрація учасників конкурсу народного костюму.

Кунь, кішка, жєба і овачка – так вимовляються назви цих милых сотворінь в частині Берестейщини, що колись входила до складу мсткової одиниці, яку звали Поліською волостю.

Поліська волость – адміністративно-територіальна одиниця в межах Берестейського повіту в XVI-XVIII століттях. Складалася з 6-ти вйтовств: Старосільського, Доропйовицького, Дивинського, Олтушського, Гвозницького і Ляховецького вйтовств (до останнього належало Луке, записане як «Лукоє», «од села Лукого»). Традиційна спеціалізація волості – бортицтво. На Дивинському, Луківському, Оріхівському та Олтушському озерах розвинуте рибальство.

Сумарний прибуток з волості і розташованого в ній містечка Дивина в 1566 році становив 906 кіп срібних грошів. Детальне описання зроблене підляським ревізором Дмитром Сопігою в 1566 році під час спорядження «Опису Берестейського староства».

Назву Поліського мав також церковний деканат Володимирсько-Берестейської єпархії, що охоплював парафії на південний схід від Берестя – до течії Прип'яті, в тому числі в Дивині, Великориті, Малориті, Радваничах, Озятах.

Господарі – артисти з села Луке

У південній частині колишнього Берестейського повіту, від околиці Володави на західному березі Бугу по околицю Кобриня над Мухавцем традицією було прикрашування одягу не вишиваним, але тканим гаптом, т.зв. переборами, який займав часто цілі рукави сорочок. На етнофестивалі можна було ці шедеври народного мистецтва не оно побачити, але й самому спробувати перебирання на ткацькому верстаті (кроснах).

Конкурс

Конкурс народного костюму в такому форматі в регіоні ще не проводився. Тому школи моди і клуби представили свої костюми як окремі колекції. Загалом на сцену вийшло понад півсотні учасників. Після виступу усі вони перейшли до мальовничої традиційної хати, де пройшла фотосесія. Організатори обіцяють, що фото кожного учасника з'явиться на сайті фестивалю. Костюм, який набере найбільше голосів, наступного року отримає додатковий приз. А поки рішення прийняло професійне журі та сім власників народних костюмів піднялися на сцену вдруге – крім дипломів пе-

реможі отримали коштовні подарунки, ювелірні вироби, біжутерію, картини і сертифікати.

Не встиг конкурс закінчитись, як посилались пропозиції на наступний рік. Люди згадували, де в них лежать родинні костюми і що мають в хаті пошиті своїми руками сорочки, а, навіть, свитки. Загалом, що для такого типу фестивалю нормально, на кожному кроці попадалися вишиванки, колоритні спідниці. І, як помітили учасники, майже не було серед них двох однакових. А ось побачити на сцені постолі – рідкість – до недавнього установи культури личаки оминали. А на фестивалі таких колективів було аж два.

Наталка Бабина: Показати старовинні костюми, що зберігаються чи носяться, записалося, мабуть, близько півсотні людей. Публіка дуже прихильно сприймала оці історичні костюми XVII ст. (коли я правильно запам'ятала, місцевої показаченої шляхти).

Вечірній концерт

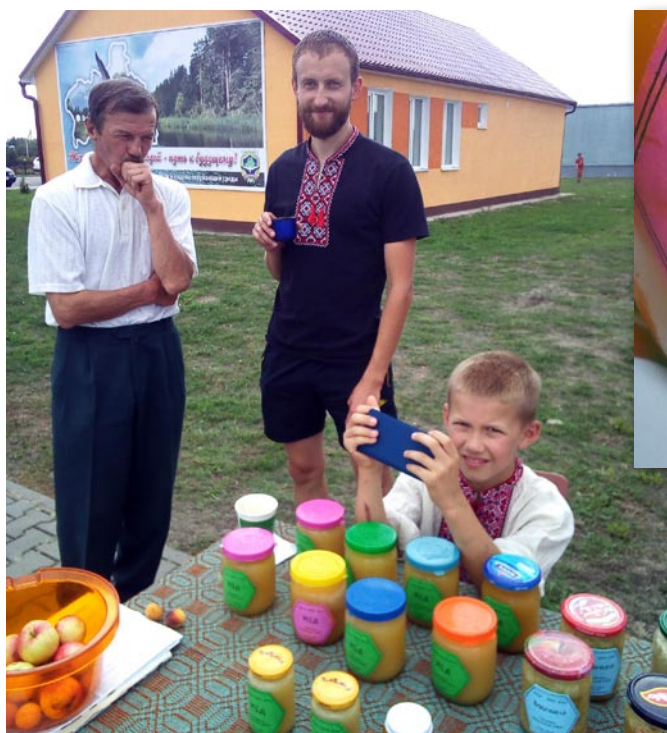
Відкривали фестиваль голова Малоритського райвиконкому Миколай Шум і консул України в Бересті Анатолій Діденко. Кожен з них говорив про вагу отриманого в спадщину родинного культурного багатства. Розпо-

чала вечірній концерт народна майстриня, уродженка сусіднього села, Степаніда Степанюк. Її виступ, а співала вона жнивні пісні, налаштував глядачів на відповідний лад, гармонію з особливою літньою порою року. З різною інтонацією, настроям, вимовою, ака-

пельно чи з музичним супроводом полилися відомі та раніше нечуті пісні. Пісні різної тональності, темпу, жанрів мали спільну, енергію на весільну, енергетику. Хвилі мелодій очаровували, рвали душу. Пари кидалися танцювати. Підігрівали фестивальний во-

гонь веселі романтичні ведучі Андрій Назаренко і Марія Колесникова. Формат був такий, що кожен учасник концерту міг достатньо повно представити свій репертуар. Пісенний марафон розтягнувся на чотири години. В цьому році виступали самі колективи з Берес-

тейщини, представники п'яти районів і чотирьох міст. В складі ансамблів на сцену вийшла сотня учасників концерту, а ще були дуети і солісти. Кожен з виконавців варт уваги, але навряд чи можливо передати красу живого виконання і створену атмосферу.

Луковець за народженням, поет Василь Стасюк (перший зліва) та пасічник Олексій з Городників, що у Камянецькому районі

‘Natalka Babina’ цю фотографію наліпки на „склобанці” з медом прокоментувала 22 липня: «Все під враженням від Колиски. „Що ти хочеш, місце сили” – сказала подруга. Яюсь додалося спокію, впевненості. Було декілька просто містичних проявів того, що і наша мова, і наша ідентичність живуть та бувають. І цей подарунок був

дуже присмним, вельми зворушливим». Тут вив'язалась ще дискусія на тему вимови слова „мід” у говірках Берестейщини та взагалі в українській мові, де у літературній нормі обов'язковим стало „мед” (частина постів білоруською абеткою, а деякі білоруською мовою): – У нас кажуть „мэд”. – А шчэ ёсьць варыянт „мад”. – В українській скрізь «мед». – На Побужжі, як в Берестейський, так і у Волинський вобласті кажуть мід. І львів'яни тільки з ним булку їдять. – [КолоБільська] Однозначно – туолькі і оно МБД [вимова мід]! – Чула сьогодні по українському ТБ: „Де світ, там і мід”. – Бо „мед”, що прийняв у письмовій українській мові то форма філологічно неправильна.

Для старіших глядачів були виставлені лавки зі спинками, молодші стояли на широкому просторі перед сценою. Хоча саме Луке, так називають село місцеві, не дуже відомо пересічному жителю регіону і, при добрій дорозі, добратися громадським транспортом сюди не просто, фестиваль зібрав людей з різних сторін. То тут, то там на очі несподівано попадалися знайомі, колеги, друзі, однокласники, свояки. Тож емоцій не бракувало не тільки на сцені. Місцеві жителі змішались з дачниками, кобринськими байкерами, берестейськими реконструкторами, «ветеранами» національних організацій, IT-шниками, красзнавцями, журналістами, екологами, різного типу творчими людьми... І коли спадало зачарування від пісень, було чути сміх і людський гомін. А на дворі погідний вечір, природна літня втома. За кілька днів до того щодня лили дощі. І наступного дня під вечір був грім і злива. В перші години фестивалю сонце припікало і, здавалося, натягало на дощ. Але ні одної краплини того дня не пролилося.

Коли на вулиці стало темно, на сцену вийшов діджей MGoff. Найбільше, як здалося, його появи зраділа навіть не молодь, а діти, які окупували танцпол і сцену. Може, тому, що дискотека в стилі етно щось незвичне своєю мелодійністю. Або тому, що наступне покоління вже готове потіснити молодь в намаганні поєднати традицію з ритмом сучасності.

Фестивальна ніч

Пізніше, коли на сцені стало порожньо, в наметовому містечку спалахнуло вогнище. Почалися затяжні розмови в добрій компанії. Були страви привезені і приготовлені на вуглях на місці. Запечене м'ясо, ковбаски. І фантастичний місцевий хатній сир. Місце, серед якого розкинулися намети незвичайне, величне своїми дубами, багате луговими травами. Сусідство з місцем спочинку і вечірня пора комусь навіювали готичні настрої. А над озером, над далекими очеретами підіймався повний місяць, на воді розтяглася місячна доріжка. Коли зазвучали рядки поеми місцевого уродженця Василя Стасюка, то по шкірі побігли мурахи:

Одвечорок. Сонечко сядє
Загусла тінь
Земля одходить, спочиває
Но плесне риба в мережі
Чи то не риба, може — диво
Русалка мілководь човпе
Остатній промінь
той щасливий
Як поцілуй од сонця жде.

Віктор МІСНОК

Фото Н. Бабиної та з сайту ПроСВІТ

Молоді zaczęли, молодим час kontynuować

Zakończenie ze str. 11

Stąd też wiejski i miejski teren naszej Małej Macierzy nad Bugiem i Narwią stał się obszarem nie tylko wyludniania się, ale też coraz szybszej asymilacji. Właśnie dążenie do wyjścia z tej niekorzystnej sytuacji było głównym powodem powołania Związku Ukraińców Podlasia i ten cel przyświeca jego członkom po dzień dzisiejszy.

Czerwcową niedzielą była pogodna, zaś zieleń sosen otaczających skansen i ciepły kolor ścian zabudowań skansenu oraz drewnianej kapliczki z wizerunkiem św. Włodzimierza, który witał przybywających, nastrajały pozytywnie i optymistycznie. W takim nastroju przebiegły też, prowadzone przez dra Grzegorza Kuprianowicza, zjazdowe obrady, na których podsumowano trwającą już ponad ćwierć wieku działalność organizacji, powierzając jej przyszłość nowemu Zarządowi Głównemu. Na jego czele stanął dr Mirosław Stepaniuk, który w przeszłości obejmował już funkcję zastępcy przewodniczącego ZG ZUP, ma też bogate doświadczenie na polu aktywności społecznej, w tym nabyte na stanowisku prezesa dwóch innych stowarzyszeń działających na terenie regionu – Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Białowieska” oraz Stowarzyszenia Dziedzictwo Podlasia. Funkcje zastępców objęli Maria Ryżyk i dr Andrzej Artemiuk, którzy po kolei kierowali związkiem w latach 2000-2005 i 2005-2019, pozostałe osoby – Ludmiła Łabowicz, Agnieszka Tyszkiewicz, Łukasz Badowiec i Mirosław Buryński, znalazły się w ZG po raz pierwszy (pełna lista członków poszczególnych organów statutowych Związku na str. 44).

Teraz przed Zarządem Głównym, Radą Główną i każdym członkiem organizacji stoi zadanie zarówno skutecznego kontynuowania dotychczasowych form aktywności, dzięki którym obecność Ukraińców na północ od Bugu nie jest postrzegana jako egzotyka, jak też szukania nowych pomysłów. Zwłaszcza pomysłów, które zainteresują i włączą do wspólnej pracy młodzież, abyśmy, cytując słowa nowego przewodniczącego, „budowali to środowisko, które będzie po nas to wszystko organizować dalej i rozszerzać”.

Oczywiście młodzież funkcjonuje teraz w zupełnie innych warunkach niż pokolenie, które „z marszu” tworzyło Związek Ukraińców Podlasia i wypracowywało

jego dotychczasowy program działania. Inny jest punkt wyjściowy do szukania odpowiedzi na pytanie o swoją tożsamość, chociaż obok istnienia już podstaw lokalnego etosu ukraińskiego, mamy też zjawisko negatywne, a więc coraz większą destrukcję tradycyjnego środowiska bytowania naszego języka i kultury ludowej. Inne są też możliwości wzajemnego komunikowania się i korzystania z ukraińskich „produktów kulturalnych”, zarówno dzięki imprezom organizowanym i publikacjom wydawanym przez Związek, nauczaniu języka ukraińskiego i audycjom w radiu i telewizji, jak też ogólnie dostępnemu *ukrajńskomu sehmientowi* Internetu. (Wprawdzie pełne jego wykorzystanie wymaga przynajmniej podstawowej znajomości ortografii i zainstalowania ukraińskiej klawiatury, chociażby ekranowej, ale w przypadku muzyki można sobie poradzić, wpisując w wyszukiwarce np. ‘ukrainska pisnia’ czy ‘nese hala wodu’ lub nazwę zespołu, który np. występował na „dubickim Kupale”, poza tym Internet daje też możliwość samodzielnego wgłębiania się w tajniki języka i literatury).

Odmienności oraz plusy i minusy obecnej epoki nie zmieniają jednak zasady, że podejmując inicjatywę dołączenia do rzeszy współtwórców kultury i organizatorów jej upowszechniania każde pokolenie, każda lokalna grupa, każda zainteresowana osoba musi tu znaleźć pomysł na siebie – korzystając zarówno z tego, co stworzyli weterani, jak też kreując własne, adekwatne do sytuacji, sposoby na samo-realizację – aby obszar *ukrajńskoho* (czy po prostu *swojoho*) był obszarem duchowej swobody.

Wszystko to oczywiście – myśli weterana. Dlatego też mam wielką nadzieję, że na łamach „Над Бугом і Нарвою” ze swoimi refleksjami, przemyśleniami czy nawet manifestami wystąpią też dwudziestolatki, a także ci nieco starsi i młodsi. Bo dzieło zaczęte w latach 80. przez ówczesną młodzież, która z lokalnych realiów – język, pieśń, historia – wysnuła wniosek *my Ukrajinci*, to nie sprint czy maraton, ale bieg sztafetowy, więc powinniśmy wiedzieć, w czym możemy pomóc (i w czym nie przeszkadzać) mającym od nas przejąć pałeczkę.

Jurij HAWRYLUK

Fot. autora artykułu

«Все вікнами і дверями іде польська мова»

Розмова з блаженної пам'яті Миколою Блащуком з Милейчич

Милейчичі – це підляське містечко, яке в історії українства на Підляшші записалося тим, що в грудні 1917 р. тут зорганізовано двокласну українську школу. Милейчичі на той час належали до Берестейського повіту Гродненської губернії. Виникнення школи в містечку було пов'язане з процесом будови Української Народної Республіки. Оскільки однак школа виникла до проголошення незалежності української держави, можна сподіватися, що це був радше вияв бажань самих мешканців, аніж результат адміністративних дій, пов'язаних із поширенням української влади.

Відомо, що в місцевій українській школі в Милейчичах працювало двох учителів, у тому числі один з недалеких Рогачів. Вона проіснувала до перших місяців 1919 р., коли увійшли сюди польські війська, які ліквідуючи українські школи, відкривали польські. На жаль, у пізнішому періоді українські національні традиції в тому підляському містечку ніколи не відродилися. Щоправда місцеве населення розмовляло українськими говірками, співало українські пісні та зберігало українські народні традиції, однак ніколи не вдалося збудувати в Милейчичах ні українських організаційних структур, ні зорганізувати навчання української мови як рідної. Щоправда, у 1996 року з'явилася ініціатива Союзу українців Підляшшя введення уроків української мови до місцевої школі, проте вона не завершилася успіхом. Сто років після ліквідації двокласної української школи Милейчичі це майже повністю польськомовне містечко. Про українську школу ніхто тут не пам'ятає. Рідко відбуваються українські заходи.

Пропонуємо Вашій увазі неопубліковану досі розмову з померлим цього року паном Миколою Блащуком, проведену при нагоді концерту українських виконавців у рамках «Дня Милейчич» у 2007 році. Слід сказати, що пан Микола, народжений 1945 р. у

селі Моцона-Панська, був випускником Українського педагогічного ліцею № 2 у Бартошиях, вчителем і директором Початкової школи в Милейчичах, а також війтом гміни Милейчичі та членом Головної ради Союзу українців Підляшшя.

Людмила Лабович: *Пане Миколо, як кількадесят років тому виглядала національна ситуація у Милейчичах і селах довкола містечка? Чи люди були свідомими, що їхня культурна приналежність і мова – українські?*

Микола Блащук: То дуже складне питання. Я сам не походжу з Милейчич, але околиць, та приїхав сюди

в 1970-их роках як учитель. Менталітет був такий самий, як у нас, у селах коло Сім'ятич. Люди казали, що вони тутешні або «руські». Не було тої свідомості, що вони українці чи білоруси. Пізніше в Милейчичах стало діяти Білоруське громадсько-культурне товариство, яке говорило, що місцеві люди є білорусами. Але то не пасувало до нашої мови, до наших традицій, бо наша мова то українська говірка. Я працював недалеко Милейчич, у Рогачах, то там говірка звучить майже як українська літературна мова. Однак пізніше, коли поширилася діяльність білоруських діячів, люди по-

чали казати «ну, ми хіба білоруси, бо так говорат, бо нас акція „Вісла” не обняла» і так даліше.

– **Чи були якісь прояви українства на цих теренах?**

– Деякі світліші люди, навіть прості хлібороби говорили, що білорускість якось до нас не пасує. Вони казали: «Ми тутейши, ми не є поляки, не є білоруси», але про українство не було чути. Це тому, що після війни були проведені акції проти українців, проти цієї нації і можливо це вплинуло на менталітет наших людей.

– **Однак колись у Милейчиках діяла українська школа... Не було в людей українських книжок, газет?**

– У Милейчиках я з тим не зустрівся. Однак у нас, у Мощоні-Панській, були люди, які мали українські книжки. Для прикладу – мій сусід читав «Кобзаря» Тараса Шевченка. Може там ще у нього є ще він у бібліотеці, хоча сусід уже вмер. Це був «Кобзар» у твердій обкладинці, не знаю, звідки його мав.

Коли говорити про якісь прояви українства, то старші люди згадують, що ще «за санації» до нас приїжджали українські колективи, гуцули. Їх дуже добре приймали в Милейчиках. Там ті часи споминала хоча б моя теща, яка пам'ятала кінець санаційної Польщі. Люди казали про українські колективи: «Приїжджали і так говорили, як ми і співали, так як ми».

– **А як кількадесят років тому виглядала мовна ситуація в Милейчиках?**

– Коли я прийшов, то в більшості середовище було українськомовне. Польською користувалася тільки інтелігенція, але всі інші говорили по-нашому, по-українському. Деякі казали, що то білоруська мова, але той хто знає добре мову білоруську і українську, не буде мати сумнівів, що наша говірка – українська.

– **Як Ви особисто дійшли до того, що розмовляєте саме українською? Як формувалася Ваша національна ідентичність?**

– Я особисто дійшов до того, що в мене українське коріння, вже в ліцею. А до ліцею я потрапив через мою вчительку-полоністку, яка вчила в Мощоні. Вона мене скерувала до ліцею в Бартошицях. Прийшла до моїх батьків і сказала: «Коля не буде мати проблем в українській школі, бо ви говорите

по-українськи». Та вчителька була католичкою, але родом з Галичини. Так і я пішов до педагогічного ліцею в Бартошицях і його скінчив.

– **Який був перший контакт з українською літературною мовою і українським середовищем?**

– Підтвердилося те, що сказала моя вчителька з Мощони, і я з літературною мовою не мав ніяких проблем. Мені було легше ніж, наприклад, лемкам, а навіть деяким українцям з акції «Вісла», які були з Надсяння. Легше було мені вчитися і розмовляти українською літературною мовою.

Середовище до мене ставилося так – ти з Білосточчини, то певно білорус. Однак пізніше вчителі і деякі світліші товариші казали: «Там, на ваших теренах, є українці. Їх є напевно багато, бо я туди приїжджав, там був. І там розмовляють українською». Один хлопець розказував, що був у Кліщелях і чув, що на базарі люди розмовляли чисто по-українськи.

Я старався все пояснювати. Коли був у старіших класах, я казав, що не є білорусом, але українцем. Я з Білосточчини, нас акція «Вісла» не обняла, тому в нас діє білоруське товариство і так далі. Я казав: «Далі, на північ, то може є білоруси, але не в нас і якщо нас зараховувати до нації на основі мови, то ми українці, бо наша мова українська».

– **Чи Ви були єдиним учнем Українського педагогічного ліцею у Бартошицях з Підляшшя?**

– Були ще інші підляшуки – пані Якубовська з Кліщель, пані Надія Карп'юк з Мощони, ще був у старіших класах хлопець з Гайнівки.

– **Чи українці з Підляшшя після закінчення ліцею і повернення на батьківські землі пробували створити якісь українські структури?**

– Коли я приїхав, то трохи пробував у Рогачах, але то були такі часи, що не можна було. Пробирав, співали у класах з дітьми українські пісні, хоча не маю музичних здібностей. Однак не було доброго клімату. Це були часи Польської Народної Республіки, було дуже негативне ставлення до всього, що українське. Це дуже прикре, однак така була політика.

– **Як тепер виглядає мовна ситуація в Милейчиках?**

– Тепер наша мова зникає. Майже не чути, щоб молодь говорила «по-нашому». Старші люди, яким 50-60 років, ще користуються нею на вулицях, у церкві, але це теж міняється. То такий процес, що його не затримати. Все вікнами і дверями іде польська мова, тепер також англійська. Багато людей виїжджає за кордон, навіть мої діти повиїжджали до Америки, до Німеччини. Багато людей потрапляє зараз до Англії. А до Бельгії то виїхало майже 10 відсотків. Коли вони вертаються, вже не послуговуються нашою мовою.

– **Коли почалася ця мовна зміна?**

– Думаю, що вже в 1960-их роках. Найперше мова зникла серед молоді. У 1980 і 1990 роках перестали нею користуватися також старші. Молоде покоління говорить уже виключно польською.

– **Чи українські концерти, фестивалі мають вплив на те, щоб затримати цю полонізацію?**

– Може деякі, які прийдуть на концерт, задумуються, хто ми є, звідки ми є, які наші корені. Думаю, що це добре, коли можуть у нас виступати українські ансамблі, але самі культурні ініціативи не повернуть нашої мови.

Пісні – важлива річ, вони в нас у душі, закодовані в наших генах. Люди люблять слухати українських ансамблів, хоча на жаль лише старіші, молодь не дуже. Може не є то музика, якої потребують?

– **Що на Вашу думку треба було б зробити, щоб молоді стали вертали-ся до своїх коренів?**

– Можна було б ввести навчання української мови до школи, але не знаю, чи на це буде згода батьків. Тепер така тенденція серед людей, що все, що ліпше, вони бачать на Заході. Коли йдеться про навчання рідної мови, то всі думають, що це не дасть дитині життєвих перспектив. Забувають про те, що ніколи своя мова не зашкодила в навчанні англійської чи німецької мови.

– **Дякую за розмову.**

Розмовляла

Людмила ЛАБОВИЧ

На фото авторки статті Микола Блашук під час інавгурації відзначень 25-річчя Союзу українців Підляшшя у Більську 1 квітня 2017 року.

Відзначення 100-річчя Товариства «Рідна Хата» в Холмі

Obchody 100-lecia Towarzystwa „Ridna Chata” w Chełmie

15 вересня 2019 р.

9.00 год. ПРАВОСЛАВНА КАФЕДРАЛЬНА ЦЕРКВА СВ. ІВАНА БОГОСЛОВА, вул. СЕНКЕВИЧА 1
Божественна Літургія
Панахида за діячів Товариства «Рідна Хата»

12.30 год. ХОЛМСЬКА ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА ІМ. МАРІЇ ПАУЛІНИ ОРСЕТТИ У ХОЛМІ, вул. ПАРТИЗАНІВ 40
Науковий симпозиум «Товариство “Рідна Хата” на Холмщині та Південному Підляшші: 1919-1930».
До 100-річчя заснування Товариства
Відкриття симпозиуму

Юрій Гаврилюк (Більськ на Підляшші), Початки модерного українського національного життя на Холмщині та Південному Підляшші у XIX та на початку XX століть

Григорій Купріянович (Люблин), Товариство «Рідна Хата» – заснування та розвиток діяльності на Холмщині та Південному Підляшші у 1919-1930 роках
Мірослав Шуміло (Люблин), Антін Васильчук (1885-1935) – перший голова Товариства «Рідна Хата»

Віктор Місіюк (Берестя), Український національний рух на Берестейщині в 20-30-ті роки XX століття

Роман Висоцький (Варшава – Люблин), Ліквідація Товариства «Рідна Хата» в 1930 році – кейс-стаді
Дискусія

Закриття симпозиуму

15.30 год. ХОЛМСЬКА ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА ІМ. МАРІЇ ПАУЛІНИ ОРСЕТТИ У ХОЛМІ, вул. ПАРТИЗАНІВ 40
Урочистий концерт з нагоди 100-річчя заснування Товариства «Рідна Хата»

Відкриття концерту та привітання гостей.

Лекція д-ра Григорія Купріяновича «Товариство “Рідна Хата” (1919-1930) на Холмщині та Південному Підляшші: значення та місце в історії з перспективи 100 років»

Концерт хору Львівського суспільно-культурного товариства «Холмщина» (керівник: Любомир Коринець)

Концерт вокальної групи Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» (керівник: Єлизавета Томчук).

Виступи офіційних гостей

Закінчення концерту

біля 17.30 год. ПРАВОСЛАВНЕ КЛАДОВИЩЕ НА вул. ЛЬВІВСЬКІЙ

Вшанування пам'яті першого голови Товариства «Рідна Хата» Антона Васильчука: молитва та покладання квітів

Організатори: Українське Товариство, Підляський науковий інститут,

15 września 2019 r.

godz. 9.00 PRAWOSŁAWNA CERKIEW PROKATEDRALNA PW. ŚW. JANA TEOLOGA, UL. SIENKIEWICZA 1

Boska Liturgia

Nabożeństwo żałobne (panachyda) za działaczy Towarzystwa „Ridna Chata”

godz. 12.30 CHEŁMSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA IM. MARII PAULINY ORSETTI W CHELMIE, UL. PARTYZANTÓW 40

Symposium Naukowe Towarzystwo „Ridna Chata” na Chełmszczyźnie i Południowym Podlasiu: 1919-1930.

Z okazji 100-lecia powstania Towarzystwa

Otwarcie sympozjum

Jerzy Hawryluk (Bielsk Podlaski), Początki nowoczesnego ukraińskiego życia narodowego na Chełmszczyźnie i Południowym Podlasiu w XIX oraz na początku XX wieku

Grzegorz Kuprianowicz (Lublin), Towarzystwo „Ridna Chata” – powstanie i rozwój działalności na Chełmszczyźnie i Południowym Podlasiu w latach 1919-1930

Mirosław Szumiło (Lublin), Antoni Wasyńczuk (1885-1935) – pierwszy przewodniczący Towarzystwa „Ridna Chata”

Wiktor Misijuk (Brześć), Ukraiński ruch narodowy na Ziemi Brzeskiej w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku

Roman Wysocki (Warszawa – Lublin), Likwidacja Towarzystwa „Ridna Chata” w 1930 roku – studium przypadku
Dyskusja

Zamknięcie sympozjum

godz. 15.30 CHEŁMSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA IM. MARII PAULINY ORSETTI W CHELMIE, UL. PARTYZANTÓW 40

Uroczysty koncert z okazji 100-lecia powstania Towarzystwa „Ridna Chata”

Rozpoczęcie koncertu i powitanie gości

Wykład dra Grzegorza Kuprianowicza Towarzystwo „Ridna Chata” (1919-1930) na Chełmszczyźnie i Południowym Podlasiu: znaczenie i miejsce w historii z perspektywy 100 lat

Koncert chóru Lwowskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego „Chołmszczyna” (kierownik: Lubomyr Korinec)

Koncert grupy wokalnejszej Ukrainiejskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Ranok” (kierownik: Elżbieta Tomczuk).

Wystąpienia oficjalnych gości

Zakończenie koncertu

ok. godz. 17.30 CMENTARZ PRAWOSŁAWNY PRZY UL. LWOWSKIEJ

Uczczenie pamięci pierwszego przewodniczącego Towarzystwa „Ridna Chata” Antoniego Wasyńczuka: modlitwa i złożenie kwiatów

Organizatorzy: Towarzystwo Ukrainiejskie, Podlaski Instytut Naukowy,

співпраця: Почесний консул України в Холмі Станіслав Адам'як, Холмська публічна бібліотека ім. Марії Пауліни Орсетті у Холмі, Львівське суспільно-культурне товариство «Холмщина», Фундація «Партнерство та співпраця» (Холм), Союз українців Підляшшя.

Медіа-патронат: Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою», Український тижневик «Наше слово», Польське радіо Люблин, Польське телебачення Люблин.

Реалізовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща, за підтримки Міністерства закордонних справ України та Фундації «Партнерство та співпраця» (Холм).

współpraca: Konsul Honorowy Ukrainy w Chelmie Stanisław Adamiak, Chelmska Biblioteka Publiczna im. Marii Pauliny Orsetti w Chelmie, Lwowskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne „Cholmszczyzna”, Fundacja „Partnerstwo i współpraca” (Chelm), Związek Ukraińców Podlasia.

Patronat medialny: Ukraińskie pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”, Tygodnik ukraiński „Nasze Słowo”, Polskie Radio Lublin, Telewizja Polska Lublin.

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej, przy wsparciu Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy oraz Fundacji „Partnerstwo i Współpraca” (Chelm).

Фотовіконце у минуле Холмщини і Підляшшя – 1920-ті роки

Фотографія, яка щасливо збереглася в одній з українських родин на Південному Підляшші та потрапила у мої руки кілька років тому. Особа, яка її передала, не вміла нічого конкретного сказати ні про місце виконання світлини, ні про зазнятих людей. Для історика це однак цінний документ українського політичного і

культурного життя на терені Холмщини і Південного Підляшшя у 1920-х роках, адже у центрі легко можна впізнати чільні постаті цієї доби, зокрема уродженців Холма – засновника Товариства «Рідна Хата» і газети «Наше Життя», у 1922 р. вибраного послом на Сейм, Антона Васинчука* (1885-1935) та його брата і соратника Павла Васинчука (1893-1944), також посла. Поряд з ними бачимо також підляшанина Івана Пастернака (1876-1943), народженого у Новому Павлові (колишній повіт Костянтинів), у 1922 р. обраного сенатором (у Поліському воєводстві).

ЮГ

*У 1917-1923 роках Антоно і Павлом вживалась форма прізвища «Васильчук».

Від лівої:
Павло Васинчук,
Антін Васинчук,
Іван Пастернак

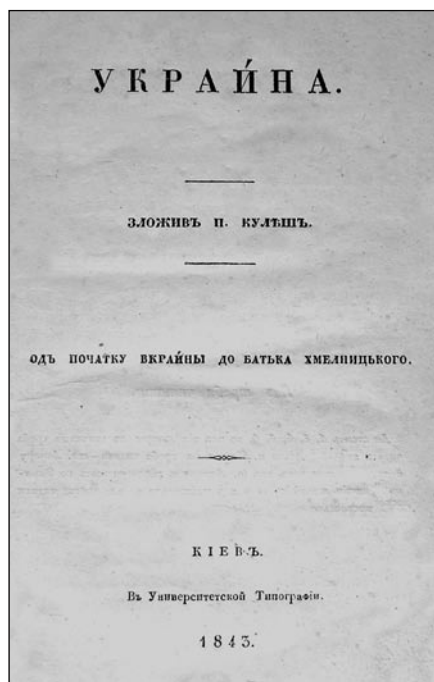
Літнє пісанє з-пуд пудляської груши – про князя Ярослава і Пантелєймона Куліша

Закуончине з 4 стор.

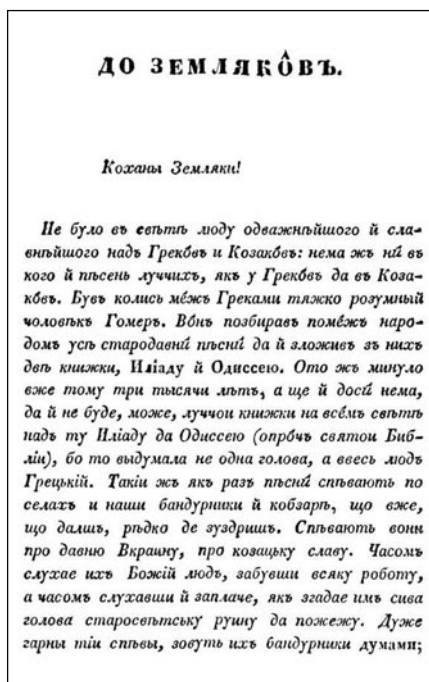
Все ж Пантелєймон свою першу «невелику повістку» написав руодною мовою – било то оповіданє-казка «Циган», надруковане потум у першуй антології української літератури, альманахові «Ластівка» (1841). Можливо, што вплив тут мієли такіє українські літературні первістки, як твори харкувського преромантика Петра Гулака-Артемовського (дружив з пудляшом з Гриневіч-Веліких Ігнатом Даніловичом) і перши повісті прекурсора української прози Григорія Квітки-Оснóв'яненка, што тоже траплялі вже пуд гімназіynu «стріху». Найбуольше однак вражине зробів збуорнік народної творчості – «Украинские народные песни», видани 1834 року Михайлом Максимовичем (1804-1873), што бив колись учньом теї самої новгород-сіверської гімназії: «стала книжка ся... первою над усіма іншими. Заховавсь надовго Гете з Шіллером; забули вони й про Гоголя, і про самого Квітку з його “Марусею”, що не раз над нею плакали. Приніс Куліш книжку в гімназію – і всі товариші заслухались, як почав їм читати про Сомка Мушкета, про Коновченка, про Озівських братів, про Хмельницького й Барабаша. Поті носив і читав кожному, що почали вже від його втікати і його декламацію передражнявати. Тоді він узявсь та й вивчив напам'ять усю книжку, щоб ніколи з нею не розлучатись». Треба тут згадати, што перша з Миксимовичових збуорок, «Малороссийские песни» (1827), велізні вплив мієла на Миколу Костомарова, одного з засновнікув Кірило-Мефодіївського братства, якого розкриттє тайною поліцією стало приводом до удару також по долі Куліша.

Zakuonczynie z 4 stor.

Wse ż Pantelejmon swoju perszu «newetyku powistku» napisaw ruodnoju mowoją – było to opowiadanie-każka «Cyhan», nadrukowane potum u perszuj antolohiji ukrajinskoji literatury, almanachowi «Łastiwka» (1841). Możliwo, szto wpływ tut mieli takije ukrajinski literaturny perwistki, jak twory charkuwśkoho preromantyka Petra Hułaka-Artemowśkoho (drużyw z pudłaszom z Hrynewicz-Welikich Ihnatom Daniłowiczom) i perszy powisti prekursora ukrajinskoji prozy Hryhorija Kwitky-Osnowjanenka, szto tożе traplali wże pud himnazijnu «stri^ochu». Najbuolsze odnak wrażynie zrobiw zbuornik narodnoji tworczości – «Ukrainskije narodnyje piesni», wydany 1834 roku Mychajłom Maksymowyczem (1804-1873), szto byw koliś uczniom teji samoji nowhorod-siwerskoji himnaziji: «stała knyżka sia... perwoju nad usima inszymi. Zachowawś nadowho Gete z Sziłlerom; zabuły wony j pro Hohola, i pro samoho Kwiku z joho “Maruseju”, szczo ne raz nad neju plakały. Prynis Kulisz knyżku w himnaziju – i wsi towarzyszy zasłuchałyś, jak poczaw jim czytaty pro Somka Muszketa, pro Konowczenka, pro Oziwśkich bratiw, pro Chmelnyc’koho j Barabasza. Poty nosyw i czytaw kożnomu, szczo poczały wże wid joho wtkaty i joho deklamaciju peredrażniuwaty. Todi win uziawś ta j wywczyw napamjať usiu knyżku, szczoż nikoly z neju ne rozłuczatyś». Treba tut zhadati, szto persza z Myksymowyczowych zbuorok, «Małorossijskije piesni» (1827), welizny wpływ miela na Mykołu Kostomarowa, odnoho z zasnownikuw Kyrjło-Mefodijiwśkoho bratstwa, jakoho rozkryttie tajnoju policijeju stało prywodom do udaru takōż po doli Kulisza.

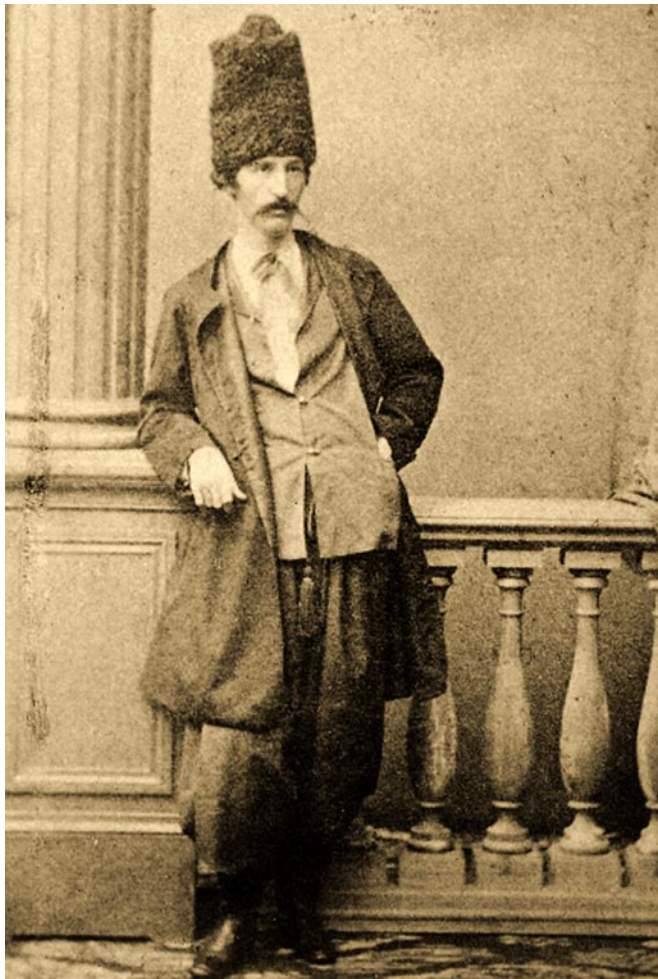
Титульна сторуонка історичної поеми «Україна», виданої з застосованьом етимологічного правопису, якій опрацьовав М. Максимович. У послямові «До земляків» П. Куліш пудкреслює: «Не було в світі люду одважнішого над греків і козаків; нема ж ні в кого й пісень луччих».

Жуонка Пантелєймона Куліша Олександр (з дому Білозерська; 1828-1911), в історії української літератури відома як авторка оповідань Ганна Барвінок

Костомаров у Кійові з'явився однак аж 1845 року, тому перша зустріч була з Максимовичом, якій бив першим ректором кїювського університету Св. Володимира. Куліш на університетські виклади став ходити у 1839 р., але вже при кунцї 1840-го його зо списа студентув вичеркнулі, бо у тогдишній Росїї, де кажда бив приписани до якогось «сословія» (стану), право на університетське навчанє мїла оно молодь, яка належала до російського дворянства або пуольської шляхти. А тут так вишло, што хоч Кулішї походили з козацької старшини і спочатку трапили до дворянського стану, то не служили «царю и отечеству» у вуйську або державнуй адміністрації, тому за новими законами, виданими послї того, як 1825 р. на царські престол вступив Ніколай I, батькові Пантелеймона, Олександрові Кулішові, прийшлося записатись у нижши стан – козакуов. Але

хоч з огляду на «височайши повелєнія» кїювська альма матер повелася з молодим Кулішом по-мачошиному, однак єйн ректор швидко зав'язав близькі стосунки з талановитим молодіком, якій, виучивши вже «великоруську мову», почав єю писати «повісткі» з «малоросійською» тематикою, што билі надруковани у двох перших випусках Максимовичового альманаху «Кїевлянинъ» (1840-1841). Потум саме завдяки протекції Максимовича Пантелеймон, хоч формально не мїв університетської освіти, отримав учительську посаду у школах для дворянської молоді, што дало йому не оно прожиток, але й можливість активно займатись історичними і етнографічними дослідженнями, якіх вислиди перековував у літературу. І так 1843 р. вийшов перши буольши твор украинською мовою – віршована хроніка «Україна. Від початку Вкраїни до батька Хмельницького», а тоже російськомовни роман у трох частинах «Михайло Чернышенко или Малороссия восемьдесят лет назад». Куліш працював тогди тоже над своїм найважнішим твором – першим українським історичним романом «Чорна рада. Хроніка 1663 року», якого п'ять розділів 1845 р. било російською мовою надруковане у петербурзькому журналі «Современник». У наступнум році, коли письменник вже жив в імперській столиці, з'явилася у журналі, а потум книжкою, його російськомовна «Повість про український народ», што хоч формально призначалась «для діти старшого віку», то була по суті політизованою історією України, фактично першою.

Фотопортрет Пантелеймона Куліша, у одязі стилізованому на традиційни козацькі, 1859 р. (Чернігівський обласний історичний музей імені Василя Тарновського).

Kostomarov u Kijowi zjawiwsia odnak až 1845 roku, тому persza зустріч була z Maksymowyczom, jakij byw perszym rektorem kijuwśkoho uniwersytetu Sw. Wołodymyra. Kulisz na uniwersytetśki wykłady staw choditi u 1839 r., ale wże pry kunciu 1840-ho johoh zo spiska studentuw wyczerknuli, bo u tohdysnuij Rosiiji, de každy byw prypisany do jakohoś «sosłowija» (stanu), prawo na uniwersytetśkie nawczanie miła ono mołod', jakaja należała do rosijśkoho dworanstwa abo puolśkoji szlachty. A tut tak wyszło, szto choc Kuliszi pochedili z kozačkoji starszyny i spoczatku trapili do dworanśkoho stanu, to ne służyli «cariu i otiecziestwu» u wuojśku abo derżawnuj administraciji, tomu za nowymi zakonami, wydanyimi posli toho, jak 1825 r. na carśki prestoł wstupiw Nikolaj I, baťkowi Pantelejmona, Oleksandrowi Kuliszowi, pryszłosia zapisatiś u niższy stan –

kozakuow. Ale choc z ohladu na «wysoczajśzy powielenija» kijuwśka alma mater powelasia z mołodym Kuliszom po-maczoszynomu, odnak jejin rektor szwidko zawjazaw bliżki stosunki z tałanowitym mołodikom, jakij, wyuczywszy wże «welikoruśku mowu», poczaw jeju pisati «powiśtki» z «małorosijśkoju» tematykoju, szto byli nadrukowany u dwuch perszych wypuskach Maksymowyczowoho almanachu «Kijewlanin» (1840-1841). Potum same zawdziaki protekciji Maksymowycza Pantelejmon, choc formalno ne miw uniwersytetśkoji oświety, otrymaw uczytelśku posadu u szkołach dla dworanśkoji mołodi, szto dało jomu ne ono prożytoł, ale j możliwośť aktywno zajmatisia istorycznymi i etnohraficznymi dosli'dženiami, jakich wyslidy perekowuwaw u literaturu. I tak 1843 r. wyszow perszy buolszy twuor ukrajinskoju mowoju – wirszowana chronika «Ukrajina. Wid poczatku Wkrajiny do baťka Chmelnyćkoho», a toże rosijśkomowny roman u troch czastinach «Michajło Czernyszenko ili Małorossija wosiem'diesiat let nazad». Kulisz praciowaw tohdy toże nad swoim najwaźnijszym tworom – perszym ukrajinskim istorycznym romanom «Czorna rada. Chronika 1663 roku», jakoho pjat' rozdiłuw 1845 r. było rosijśkoju mowoju nadrukowane u peterburżkomu žurnali «Sowriemiennik». U nastupnum roci, koli piśmennik wże żyw w imperśkuj stolici, zjawiłasia u žurnali, a potum kniżkoju, johoh rosijśkomowna «Powiśť pro ukrajinskoju narod», szto choc formalno przyznaczałaś «dla diti starszoho wi'ku», to була po suti polityzowanoju istorijeju Ukrajiny, faktyczno perszoju.

Саме літературно-історичні публікації, хоч і перейшли через решето імперської цензури, стали приводом до покарання Куліша після того, як на початку весни 1847 р. було викрите таємне Кірило-Методіювське братство. Бо хоч письменник фактично до організації не належав, то на думку царських слідчих не оно бив у дружніх зв'язках з усіма його учасниками, але й «самовиношував незвичайні думки про вигадану важність України, вмістивши навіть у друкованих творах многу двозначних місць, што могли вселяти в малоросув думки про їхнє право на існування оддільно од імперії». Кілька місяців в арешті і кілька літ примусового перебування у провінційній Тулі може й не билі великою карою, але можливість отримання праці в школі чи університеті була вже закритою. До того дошла ще заборона друкування, знята аж у 1856 р., коли після зміни на царському троні і поразки Російської імперії у Кримській війні почалася «послісевастопольська одліга». І так у 1856-1857 рр. вийшла «Чорна рада» і «Записки о Южной Руси» (2-томний збірник фольклорних і літературних творів, а тож історичних матеріалів, у більшості Кулішових).

У романі й україномовних текстах збірника Куліш застосовував власну правописну систему, детально описану в букварові з читанкою «Граматка», што вийшов 1857 р., вже з його власної друкарні. За пущішим авторським поясненням, бив то «спрощений правопис...», винайдений мною в той час, коли всі в Росії були зайняті поширенням грамотності в простому народі, коб польогшити «науку грамоти для людей, яким ніколи довго вчитися». Не бив то перші українські фонетичні правописи, до того зберігав некторі архаїзми, як декоративні «ѣ» на кунці слув, чи уживане «е» не оно для передачі «е», але й «е йотованого» – «забуваєшь, одвертаешь лице свое» («е» використовував оно для зм'якшування приголосних – «слухати оповідання»). Все ж Куліш найбуольш радикально позбився букв «ы» та «ѣ», котори – поза найбуольш периферійними теренами Пудляша і Поліс'я – стратили своє колишне

Same literaturno-istoryczny publikacji, choc i perezszli czerez reszeto imperської cenzury, stali przywodom do pokarania Kulisza posli toho, jak na poczatku wesny 1847 r. było wykryte tajemne Kyrýlo-Metodijuwskie bratstwo. Bo chocz piśmennik faktyczno do orhanizacji nie należaw, to na dumku carskich śli⁹dczych ne ono byw u družnich zwjazzkach z usima joho uczastnikami, ale j «samowynoszuwaw nezwyczajny dumki pro wyhadanu ważnost' Ukrainy, wmi⁹stiwszy nawet u drukowanych tworach mnuoho dwoznacznych mi⁹sc, szto mohli wselati w małorosuw dumki pro jichnie prawo na isnowanie oddi⁹lno od imperiji». Kilka mi⁹seciuw w areszti i kilka li⁹t prymusowoho perebywania u prowincijnij Tuli może j ne byli welikoju karoju, ale możliwość otrzymania pracy w szkoli czy uniwersyteti była wże zakrytoju. Do toho doszła szcze zaborona drukowania, zniata aż u 1856 r., коли posli зміны на carskomu troni i porazki Rosijskoj imperiji u Krymskuj wojni⁹ poczałasia «poslisewastopolska odliha». I tak u 1856-1857 rr. wyjszła «Czorna rada» i «Zapiski o Jużnoj Rusi» (2-tomnyj zbuornik folkłornych i literaturnych tworuw, a toż i storycznych materiałow, u buolszosti Kuliszowych).

U romani j ukrainomownych tekstach zbuornika Kulisz zastosowaw własnu prawopisnu systemu, detalno opisanu w bukwarowi z czytankoj «Hramatka», szto wyjszow 1857 r., wże z joho własnoji drukarni. Za puznijszym awtorskim pojasnieniem, byw to «sproszczenyj prawopys...», wynajdenyj mnoju w toj czas, koły wsi w Rosiji były zajniati poszyrenniem hramotnosti w prostomu narodi, kob polohszyti «nauku hramoty dla ludej, jakim nikoly dowho wczytysia». Ne byw to perszy ukrainiński fonetyczny prawopis, do toho zberehaw nekotory archajizmy, jak dekoratywny «ѣ» na kuncie słow, czy używanie «е» ne оно dla przedaczy «е», ale j «е jotowanego» – «забуваєшь, одвертаешь лице свое = zabuwajesz, odwertajesz łyce swoje» («е» wykorzystowuwaw оно dla zmjakszuwania przyłosnych – «слухати оповідання = słuchaty opowidanie». Wse ż Kulisz najbuolsz radykalno pozbywsia bukw «ы» та «ѣ», kotory – poza najbuolsz peryferijnymi terenami Pudlasza i Poli⁹sia – stratili

ЧОРНА РАДА,

ХРОНІКА 1663 РОКУ.

НАПИСАВЪ П. КУЛІШЪ.

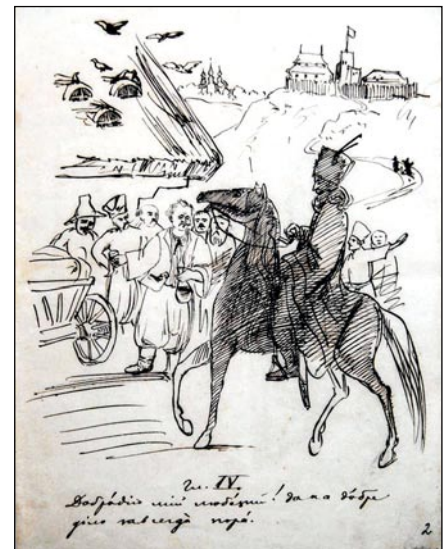
САНАТТЕРБУРГЪ.

1857.

По весні 1663-го року, двоє подорожніх, верхи на добрих конях, изближались до Києва з Білгородського шляху. Одинъ бувъ молодой собі козакъ, збрійний якъ до войни; другий, по одежі и по сивій бороді, сказать би піпъ, а по шаблюці підъ рясою, по пистоляхъ за поясомъ и по довгихъ шрамахъ на виду — старий козариѣга. Коні въ їхъ потѣмнені, одежа и торочки позаниновані: заразъ булѣ знати, що ідуть не зблизька.

Не доіздячі верстовъ зо дві, чи зо три до Києва, взяли вони у ліву руку, да й побрѣлись гѣмъ, по кривій дорізці. И хто тільки бачивъ, якъ вони съ поля повернули въ гѣй, усяке заразъ домыслилось, куди вони простѣють. Кривѣ

Однею з перших публікацій, надрукованих «кулішівкою», був історичний роман «Чорна рада, хроніка 1663 року» (близька серцю пудляського читача буде Кулішова форма «до Києва», чит. до Київова). Внізові: Ескіз ілюстрації до роману, намальований П. Кулішом (Чернігівський обласний історичний музей імені Василя Тарновського)

звукове значинє. Саме Кулішови принцип використаня букв «и» й «і» без оглядання на етимологію записуваних їм звуків, став основою наступних правописних систем, у тому числі й обов'язуючої тепер.

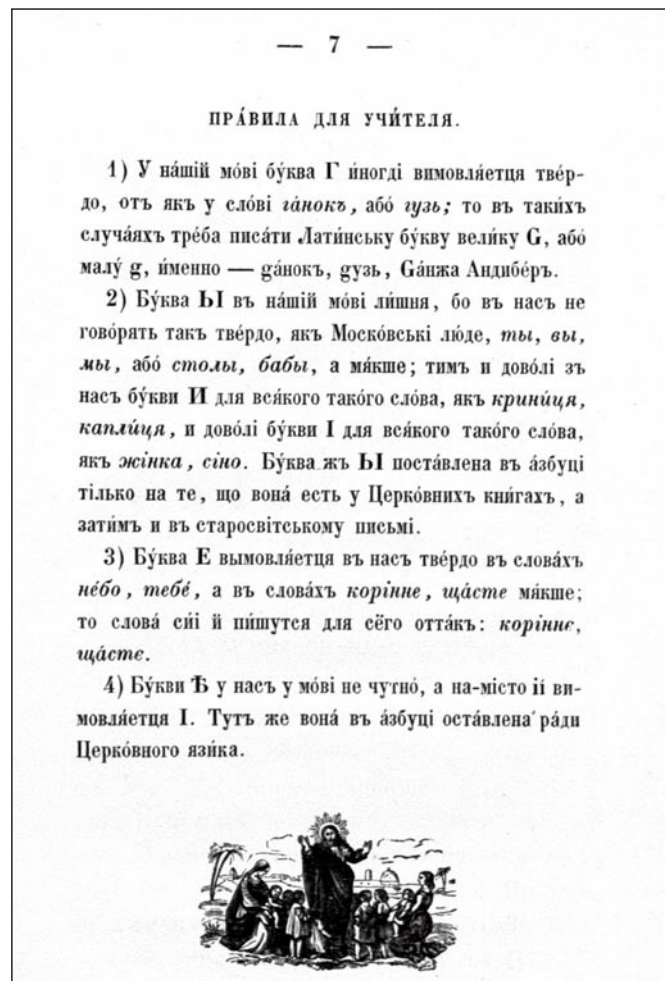
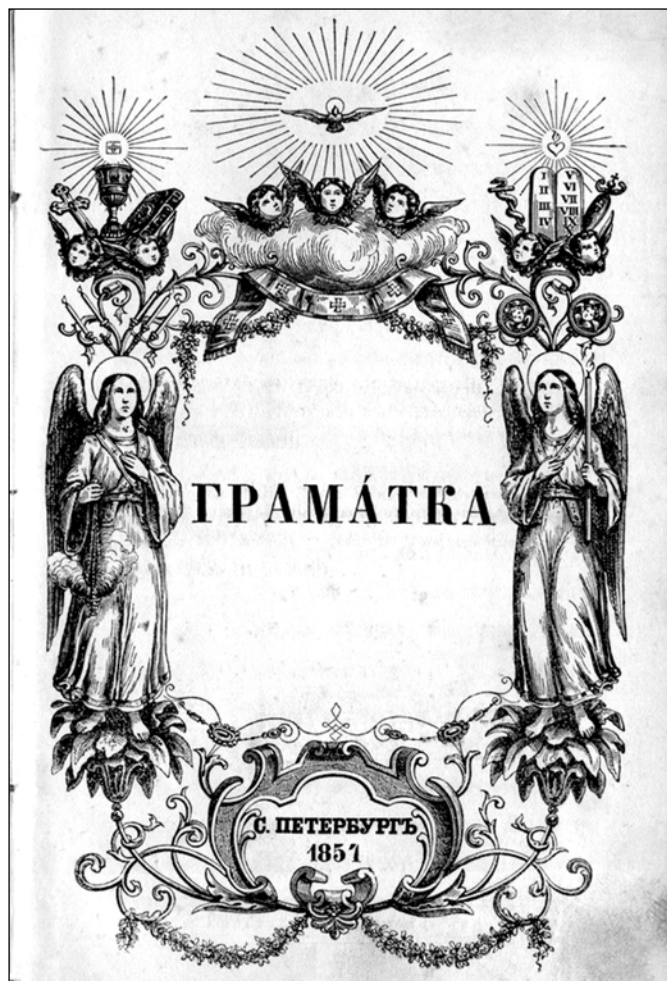
«Кулішуовкою» і «Въ друкарні П.А. Куліша» (назви «Українська друкарня» не дозволила влада), котора діяла од червня 1857 р., друковалася вся тогдишня українська література – книжки окремих авторів, у тому числі нове виданє Шевченкового «Кобзара», альманах «Хата» і перші українські суспільно-політичні і літературно-мистецькі журнал у Російській імперії «Основа». Але тут імперія знов кинула колоду пуд ногі, хоч спочатку не у формі репресій і заборон – просто виростила таке суспільство, у якому для дальшого розвитку українських видавничих проектів не хватало як успішних менеджерів, так і читачів. І так осеню 1862 р. закінчила своє існуванє «Основа», а ще раніш, в лютому, Куліш мусів продати свою друкарню, котора давала збиток.

Письменник творчої праці не перервав, до того саме у 1860-х з'явився новий простір для публікацій – Галичина, де пуд впливом оживління в українських середовищах Кіюва і Петербурга почав формуватися рух т.зв. народо-вців, орієнтований на ідеї, які пропавовали «Громади» в обох містах. За образним висловом Дмитра Дорошенка: «Куліш засилає “соборні посланія” на Галичину і Буковину, і до його прислухаються, як до голосу апостола українського відродження». На думку ж Івана Франка, «Куліш був головним двигачем українофільського руху в Га-

свое коліснє звукое значинє. Саме Кулішови прынцып wykorzystania bukw «и» j «і» bez ohladannia na etymologiju zapisuwanych jimi zwukuw, staw osnowoju nastupnych prawopisnych system, u tomu czysli j obowjazujucoji teper.

«Kuliszuowkoju» i «W drukarni P.A. Kulisza» (nazwy «Ukrajinska drukarnia» ne dozwoлиła wлада), kotora діяла од червня 1857 r., drukowałaśia wsia tohdysznia ukrajinska literatura – kniżki okremych awtoruw, u tomu czysli nowe wydanie Szewczenkowoho «Kobzara», almanach «Chata» i perszy ukrajinski suspuolno-polityczny i literaturno-mystecki žurnal u Rosijskuj imperiji «Osnowa». Ale tut imperija znow kинуła kołodу pud nohi, choc spoczatku ne u formi represij i zaboron – prosto wyrostiła takoe suspuolstwo, u jakomu dla dalszoho rozwitku ukrajinskiх wydawniczych projektuw ne chwatało jak uspiśsnych menedżeruw, tak i czytaczuw. I tak osenioju 1862 r. zakuonczyła swoje isnowanie «Osnowa», a szcze raniš, w lutomu, Kulisz musiw prodati swoju drukarniu, kotora dawala zbytok.

Piśmennik tworcoji праці ne pererwaw, do toho same u 1860-ch zjawiwsia nowy prostor dla publikacij – Haliczyna, de pud wpływom ożywlinia w ukrajinskiх sredowiszczach Kijowa i Peterburha poczaw formowatisia ruch t.zw. narodowciuw, orijentowany na ideji, jakije propahowali «Hromady» w oboch mistach. Za obraznym wysłowom Dmytra Doroszenka: «Kulisz zasylaje “soborni poslanija” na Halyczynu i Bukowynu, i do joho prysłuchajut'sia, jak do hołosu apostoła ukrajinskoho widrodżennia». Na dumku z Iwana Franka, «Kulisz buw hołownym dwyhaczem

Окладка першого виданя «Граматки» і сторуонка з правилами для учителя, в яких обговорюється принципи фонетичного правопису

личині в 60-х і майже до половини 70-х років». Зв'язки з Галічиною билі тим буольш важни, што вже у 1863 р. видани бив т.зв. Валуєвські циркуляр, в якому міністер внутрішніх справ П. Валуєв наказував цензорам не допускати до друку книжок українською мовою «як духовного змісту, так шкуольних і взагалі призначених для початкового читання народу». Кільканадцять літ послі того приходіт т.зв. Емські указ (1876 р. пудпісани царом Александром II у німецькому курорті Бад-Емс), де в параграфі про заказ друку українською мовою «удостоєно» й нашого ювіляра: «Забороніті в імперії друкованє, на тому ж діалекті, якіх би то не било оригінальних творув чи перекладув, за винятком історичних паметок, але з тим, коб і тие остатні, якшто належат до усної народної словесності (як пісніє, казкі, прислуов'я, видавани билі

без одступу од всеруської [російської – Ю.Г.] ортографії (значит, коб не друковалися так званою “кулішуовкою”)). Інши наказ з того документу – коб «не допускати ввезі'ня в межи імперії, без спеціального на тоє дозволу Головного управлі'ня у справах друку, якіх би то не било книжок, што видаються за граніцюю на малоросійському нарі'чові», тоже бив скеровани протів книжок друкованих «кулішуовкою» в Галічиніє, в тому числіє і творув самого Куліша.

А не допускати било што, бо саме тут без буольших проблем могли виходіті публікації з точки зору російського самодержав'я найнебезпечні'йши – популярна література для «простого народу», переклади світової класики і релігійна література українською мовою, включно з перекладом Біблії, працю над якою Куліш почав у 1860 році. Займався тим впуольно з іншим письменником – Іваном Нечуйом-Левицьким, а з 1869 р. також Іваном Пулюєм, відомим учоним-фізиком, котори мієв глибокі знання з богослов'я. Спочатку у Львові і Вієдньові вишли друком оддієльні кнігі обох частін (1869-1871 pp.), а 1881 р. Наукове товариство імені Шевченка у Львові опублікувало «Святе Письмо Нового Завіту (Мовою русько-українською перекладали вкупі П. А. Куліш і д-р І. Пулюй)». У прижиттєвому виході повного перекладу «Старого Заповіту» перешкодів пожар на хуторові Мотронівка (1885 р.), якій зніщив рукопіс, тому новий варіант перекладу, зауончани І. Пулюєм, вже як повне «Святе Письмо Старого і Нового Завіту мовою русько-українською» вийшов аж у 1903 р. у Лондоні.

Пантелімон Куліш (1867 р.) і його підпис

українофілського руху в Галіччині в 60-х і майже до половини 70-х років». Zwjazki z Haliczynoju byli tym buolsz ważny, szto wże u 1863 r. wydany byw t.zw. Wałujewski cyrkular, w jakomu minister wnutrzych spraw P. Wałujew nakazuwaw cenzoram ne dopuskati do druku kniżok ukrajinskoju mowoju «jak duchownoho zmiestu, tak szkuolnych i wzahali przyznaczonych dla poczatkowego czytania narodu». Kilkanadceť liť posli toho prychodit t.zw. Emški ukaz (1876 r. pudpisany carom Aleksandrom II u nimeckomu kurorti Bad-Ems), de w parahrafi pro zakaz druku ukrajinskoju mowoju «udostojeno» j naszoho juwilara: «Zaboroniti w imperiji drukowanie, na tomu ž dialekti, jakich by to ne było oryhinalnych tworuw czy perekladuw, za wyniatkom iistorycznych pametok, ale z tym, kob i tyje ostatni, jakszto naležat do usnoji narodnoji

słowesnosti (jak pisniє, kazki, prysluowja, wydawany byli bez odstupu od wseruškoji [rosijskoji – Ju.H.] orthografiji (znaczyt, kob ne drukowalisia tak zwanoju “kuliszuowkoju”)). Inszy nakaz z toho dokumentu – kob «ne dopuskati wwezi'nia w meży imperiji, bez specialnoho na toje dozwołu Hołownoho uprawli'nia u sprawach druku, jakich by to ne było kniżok, szto wydajut'sia za hranicioju na małorosijskomu nari'czowi», tože byw skierowany protiwn kniżok drukowanych «kuliszuowkoju» w Haliczyniє, w тому чыслиє і творув samoho Kulisza.

А не допускати было што, бо саме тут без буольших проблем mohli wychoditi publikaciji z toczki zoru rosijського samoderżawja najnebezpiečni'jszy – popularna literatura dla «prostoho narodu», pereklady switowoji klasyki i relihijna literatura ukrajinskoju mowoju, wkluczno z perekladem Bibliji, praci u nad jakuju Kulisz poczaw u 1860 roci. Zajmawsia tym wspuolno z inszym piśmennikom – Iwanom Neczujom-Lewyćkim, a z 1869 r. takōż Iwanom Pulujom, widomym uczonym-fizykom, kotory miєw hłyboki znania z bohosłowja. Spoczatku u Lwowi i Wiēdniowi wyszli drukom oddiєl'ny knihi oboch czastin (1869-1871 rr.), a 1881 r. Naukowe towarzystwo imeni Szewczenka u Lwowi opublikowało «Swjate Pyśmo Nowoho Zawitu (Mowoju ruško-ukrajinskoju pereklały w kupi P. A. Kulisz i d-r I. Puluj)». U przyżyttiewomu wychodi pownoho perekladu «Staroho Zapowiєtu» pereszcodiw požar na chutorowi Motroniwka (1885 r.), jakij zniszczyw rukopis, тому nowyj wariant perekladu, zakuonczany I. Pulujem, wże jak powne «Swjate Pyśmo Staroho i Nowoho Zawitu mowoju ruško-ukrajinskoju» wyjšow aź u 1903 r. u Londoni.

Останні літа життя Пантелеймон Куліш провів на хуторі Мотронівка (на півдні сходу від Чернігова), де народилася і виросла його жінка Олександра. Тут він і помер, а похорон, який відбувся 2(14) лютого 1897 року, намальовав чернігівський художник і громадський діяч Григорій Коваленко.

Про Куліша казали, що смерть застала його з пером у руках за українською роботою. Тривала вона чуть не до кунця століття, так що творча присутність Куліша в націєтворчому процесі тривала чуть не 60 літ, при чому практично на всіх полях літературної, українознавчої і видавничої активності (міг ще й мalarський талант, але його, на відміну від Шевченка, не розвинув). Тому трудно відмовити рації Дмитрові Дорошенкові, якій у 10-літє смерті Пантелеймона Куліша написав, що то «один з найбільших і найінтересніших українських діячів XIX століття, ім'я котрого було так тісно зв'язане з історією українського руху середини минулого віку, що приказка, зложена кимсь у жарт “L'Ukraine c'est Koulich” [Україна то Куліш] мала в собі справді багато правди».

Розписався про Куліша – бо він того напевно заслужив, так само як князь Ярослав. Окрум того – згадування життя і труду Кулішового і Шевченкового покоління доречне ще з тієї причини, що на Пудляшові саме нашому поколінню, хоч зрозуміло, що вже у зусім нових умовах, пришлося будувати основи для своєї української національної ідентичності – познавати історію, творити літературу, змагатися за те, щоб звучала рідна мова і пісня. Коб через власну недбалість не змарнувати того, що оставили нам покоління, котрі жили перед нами, перед XIX-вічними «будителями», а навіть і перед Володимиром-Христітельом і його сином – мудрим Ярославом.

Юрій ГАВРИЛЮК

Pro Kulisza kazali, szto smert' zastała joho z perom u rukach za ukrajinskoju robotuju. Trywała wona czut' ne do kuncia stoli'ttia, tak szto tworcza prysutnost' Kulisza w nacijetworczomu procesi trywała czut' ne 60 li't, pry czomu praktyczno na wsi'ch polach literaturnoji, ukrajinoznawczoji i wydawniczoji aktywnosti (mi'w szcze j malarški tałant, ale joho, na odmi'nu od Szewczenka, ne rozwinuw). Tomu trudno odmowiti raciji Dmytrowi Doroszenkowi, jakij u 10-li'tie smerti Pantelejmona Kulisza napisaw, szto to «odyn z najbilszych i najinteresniszych ukrajinskich diacziv XIX stolittia, imja kotroho buło tak tisno zwjazane z istorijeju ukrajinskoho ruchu sere diny mynułoho wiku, szczo prykazka, zložena kymś u żart “L'Ukraine c'est Koulich” [Ukrajina to Kulisz] mała w sobi sprawdi bahato prawdy».

Rozpisawsia pro Kulisza – bo wuon toho napewno zasłużyw, tak samo jak kniaź Jarosław. Okrum toho – zhaduwanie żytia i trudu Kuliszowoho i Szewczenkowoho pokoli'nia doreczne szcze z teji pryczyny, szto na Pudlaszowi same naszomu pokoli'niowi, choc zrozumi'ło, szto wże u zusi'm nowych umowach, pryszlosia budowati osnovy dla swojeji ukrajinskoji nacionalnoji identyczności – poznawati istoriju, tworjti literaturu, zmahatisia za toje, kob zwuczala ruodna mowa i pi'snia. Kob czerez własnu nedbałost' ne zmarnowati toho, szto ostawili nam pokoli'nia, kotory żyli pered nami, pered XIX-wi'cznymi «buditelami», a nawit i pered Wołodymi'rom-Chrystitelom i joho synom – mudrym Jarosławom.

Jurij HAWRYLUK

Як собаці муха...

Світ комах в українських говірках Підляшшя, ч. III

Проводження з попередніх чисел

Підляшани на щодня зустрічалися та досі зустрічаються з комахами шкідливими як для людей, так і для тварин. Це часто паразити та переносники паразитів і збудники хвороб. У цій статті представлено найпопулярніших із них.

гедзь – *baḱ* – *овад* (*baḱ bydlęcy*), *сліпак*, *сліпець* (*ślepak pospolity*)

овід – *giez* – *тез*

Пишучи про комах, які шкідливі для людей і тварин, варто згадати зразу про дві родини – гедзів та оводів.

Гедзь (*baḱ*) є великою мухою, що живиться кров'ю тварин і соком рослин. Це найбільше двокриле створіння Центральної Європи. У Польщі найпопулярніші гедзі це: гедзь бичачий (*baḱ bydlęcy*), дождевка звичайна (*jusznica deszczowa*), лісовий златоглазик (*ślepak pospolity*) та інші.

Самці гедзя бичачого живляться нектаром квітів. Самки, перед тим, як відкласти яйця, п'ють кров ссавців. Вони відкладають яйця на рослини, часто поблизу води. Личинки живуть у вологому ґрунті і ведуть хижий спосіб життя.

Укуси гедзів болючі, оскільки хоботки цих комах не просто проникають під шкіру, але також торкаються й нервових закінчень. Слина, що її вводить комаху в ранку, викликає сильне свербіння.

З черги овід (*giez*) це двокрила комаху, личинки якої паразитують в організмі різних тварин. Личинки локалізуються, головним чином, під шкірою, у шлунково-кишковому тракті або у носо-глотковій порожнині. Вони спричиняють серйозні захворювання худоби.

Самка великого шлункового овода (*gzik*) відкладає яйця, прикріплюючи їх до шерсті коней. Личинка, що вишла з яйця, проникає в шкіру, спри-

Горуодець при хаті в Сацях, де літом роїться од пицуол, осув, чмелюв і всякіх інакших малих створиць

чиняючи сверблячку. Коні, лижучи вражені місця, злизують їх і проковтують. Подальший розвиток овода відбувається в шлунку коня. Приблизно після десятих місяців вони залишають травний канал, падають на землю і заляльковуються у ґрунті або в гної.

Самки шкірного овода великої рогатої худоби відкладають яйця на шерсть задніх ніг тварини. Личинки проникають під шкіру і по тканинах мігрують по тілу, закінчуючи розвиток під шкірою спини. Після дозрівання личинка прориває шкіру хазяїна і падає в землю, де заляльковується. Шкіра тварин, що перехворіла, має дірки, які знецінюють її товарну якість.

У селах гміни Чижі про гедзя скажуть *овад*. З черги овід – це *тез*. Слово *тез* це запозичення з польської мови.

Тез то той, што пробіває в корови скуору і вкладає яйця.

Овад кусає оно, преч сядовіться – на вим'я в корови, у коня на ціцьках, як перед у коня широкі – то звуться персі – то на персі сядає. Овада

коні не так боялися. Як тез нападе, то коні зривалися, втікали. Вуон якось пуд хвост залазів, до морди залазів до коні. То коні просто дурилі, зривалися, втікали. А од овада не було такого. Овад не складає ієць, кусає преч, але не складає ієць. А як тез нападе на коня, стане кусаті, то дуриє куонь. (Василь Максим'юк, Збуч).

Тез пробіває в корови скуору і складає яйця. Проб'є скуору і там зложит ієць, і стуоль вилазіт робак, якісь черв'як, тез (Марія Максим'юк, уродженка Пасічник-Стебок).

Худоба від укусів овода або гедзя починає кидатися з боку в бік, ніби вередуючи, тому й скажуть на Підляшші: *корова гзіться*.

Бувало, що люди використовували те, що худоба дуже боялася великих двокрилих комах: *Як корови женеши і не хочут корови іті, то скажеш «теззз-теззз», о то вони нуойдут (Марія Максим'юк).*

З-посеред гедзів на підляських селах розрізняли також *сліпака* або *сліпця* (лісовий златоглазик – *ślepak pospolity* – *сліпак*, множина – *сліпа-*

«Як тєз нападе на коня, стане кусаті, то дуриє куюнь». Господар з куюньмі в Телушках

кі; *сліпець*, множина – *сліпці**). Підляське слово це, ймовірно, запозичення з польської мови, пристосоване до фонетики української говірки. Воно утворилося через особливості поведінки комах: під час пиття крові самка *сліпака* ніби завмирає, не звертаючи уваги на все, що відбувається навколо, немов сліпне.

Сліпець сіви такій, кусав корови, коні кусалі сліпці. Вуон і на руку сяде сліпак. Пекуци, як укусіт, то пече.*

Вони на дощ, як уже має дощ биті, то тії сліпакі кусалі (Збуч).

комар – *комаг* – *комар*
множина – *комари**

Одною з найпопулярніших та найдокументованих комах є без сумніву комар. Ця кровосална комаха з тонким довгастим тільцем і хоботком живиться головним чином нектаром, тільки самиці на певній стадії розвитку потребують певну кількість крові. Деякі види комарів переносять тяжкі та смертельні захворювання, зокрема, малярію, жовту гарячку тощо.

Слово «комар» руського походження, воно походить від звуку дзижчання та споріднене слову «джміль».

Комар символізує мізерність, слабкість, уїдливість, щось невеличкого розміру. *Так тїсно, што й комар носа не всадит* – скажуть у селах гміни Чижі.

Комар – частий герой жартівливих пісень. На Підляшші доволі відомою є загальноукраїнська пісня про комарика, який «на мусі оженився».

Як пише український науковець Євген Онацький, пісню цю складено як сатиру на козака Олексу Розума, який одружився з російською царицею Єлизаветою і став Розумовським, що спричинило до відновлення українського гетьманства в особі його брата Кирила («учинився» тоді великий «шум»). Однак цариця померла і на її місце прийшла Катерина II – «де взялася шура-буря, вона ж того комарика з дуба здула». Народ, використовуючи езопову мову, таким чином розповів правду про Єлизавету Петрівну і братів Розумовських.

Цей самий сюжет – одруження комара на мусі – присутній у пісні, яка була записана, наприклад, у Малиниках:

У нашум селіє свадьба буде
Комар муху сватать буде
Та-дріна-она, та-ра-ра
Комар муху сватать буде.

Згадана малиницька пісня – загальноукраїнська, при чому можна почути її різноманітні варіанти («У неділю свадьба буде», «А в нас завтра свадьба буде», «В неділю весілля буде»). У цьому творі як комар, так і муха зображені у вигляді людей та наділені їх властивостями: комар «у чирвони чоботи обувався», «з мухою посварився», муха «взяла комара за уха».

Сюжет жартівливих пісень про одруження комара на мусі широко відомий в українському фольклорі.

Іншим жартівливим твором з Малиників є пісня про комариху:

Комариха цієли тиждень хліб пекла.
Рум-тай-тум.
Комариха цієли тиждень хліб пекла.
Ех, туп-чик комар,
Рум-тай-тум, рум-тай-там.

Тут комариха це уособлення сільської жінки, яка пече хліб, кожного дня виконуючи іншу роботу («розчирила», «пудбила», «замисила», «напаліла», «кадила», «достала») та пригощає в неділю гостей.

Підляські пісні про комара це передусім дитячі гумористичні твори, у яких жартівливий ефект створює перебільшення – маємо в них маленького комара, який «лежить як колода», жениться, пече хліб тощо. В іншій дитячій пісні з Малиників «Як височив воробієй» також знайдемо комічну згадку про комара – ця маленька комаха виступає тут як кабан, з якого можна приготувати багатство страв:

Ми з комара-комарика
Сала надовбемо.
Ми з комара-комарика
Кувбас наробімо.

Виявляється, народ дуже любить жартувати з комара, при чому найчастіше з пари комар (чоловік) та муха (жінка). Гумористичні моменти знайдемо також у підляських солом'яних весільних піснях:

Ти до мене «козака»,
Я до тебе «вальця».
Возьми муху за питуху,
Комара за яйця.
(Полична)

муха – *муча* – *муха*, *мушка*; *бзимкотуха*, *муха бзимкотица*, *робачиця*
множина – *мухі*, *мушкі*; *бзимкотухі*, *мухі бзимкотици*, *робачиці*

Муха це загальна назва дуже поширеної комах, що є небезпечним переносником збудників заразних хвороб. Мухи зустрічаються всюди: в лісах, на луках, біля води, в поселеннях людини. За Біблією, рої мух були четвертою карою Господньою: «І зро-

быв Господь так. І найшла численна мушня на дім фараона, і на дім рабів його, і на всю єгипетську землю. І нищилась земля через ті рої мух».

Найпопулярнішою з мух є кімнатна муха (муха хатня), яка трапляється всюди в населених пунктах (але не в дикій природі), немає її тільки в полярних регіонах. Це одна з найрозвиненіших комах. Муха на волі живе від двох тижнів до місяця, однак у житлових будинках у затишних місцях вона може перезимувати в стані анабіозу. З настанням весни муха прокидається і приступає до розмноження.

Він назви цієї комахи виводиться назва – *мухомор* (підляське *мухомора*). Назва від цього, що коли гриб виросте, шапка його вигинається так, що стає схожою на тарілку, в яку набирається вода; коли вода настоїться, вона стає отруйною для мух. Тому й люди використовували мухомора для знищення мух. Народжені до Другої світової війни підляшани згадують: *Колісь пеклі його, чирвоного, трошку цукром посипали і клалі. То мухі барзо здихали* (Марія Максим'юк, уродженка Пасічник-Стебок).

Підляшани розрізняють різні мухи. Про муху хатню скажуть просто *муха*. *Бзимкотуха* або *муха бзимкотуца* (множина – *мухі бзимкотуци*) це синя м'ясна муха (plujka pospolita, muchaniebieska). Підляська назва цієї комахи – звуконаслідувальна, та виводиться від дієслова «бзичати», «бзичати», оскільки вона дуже голосно дзижчить при польоті, що дуже нагадує звук, який видає бджола. Популярне на Підляшші порівняння: *Бзимчит би муха пуд ухом* (Збуч).

Сині мухи живляться гниючими речовинами, екскрементами та соками рослин. «Дієтичні переваги» цієї комахи знайшли віддзеркалення у не дуже гарному підляському фразеологізмі: *Обсілі (Обсілі) як муха гумно*.

Ці мухи відкладають яйця, бувають і живородящі. Личинки розвиваються в м'ясі, гниючих покидьках, трупах тварин, екскрементах тощо. М'ясну муху й звать у деяких селах, наприклад у Шостакові, *робачиця* (то муха, што сядала на м'ясо).

Підляшани мухами називають також гедзів. *Куонські мухі* – скажуть у Збучі про комах, які кусають коней.

Підляські шершині – «з лиця» не дуже то й симпатичні. Фото Ю. Гаврилюка

Мухи з'являються як у підляських фразеологізмах, так і народних піснях, наприклад:

Як у мами була,
То чубатинька була.
А як прийде до свекрухи,
То обілі чуби мухи.
(Даші)

Муха, поряд з комаром, це також частий герой описуваних раніше жартівливих, головню дитячих, підляських пісень.

Муха символізує дріб'язкове, навіть марне життя, вередливість, хитрість. Коли чогось дуже мало, недостатньо, переважно їжі, скажуть у селах гміни Чижі: *Но й дала поїстті як собаці муха; А што то туолькі їстті, то як собаці муха* (Збуч), *Добре і собаці муха* (Грабовець).

оса – osa – *оса*

двоїна – *оси*

множина – *оси*

Оси це популярні чорні з жовтими поперечними смужками хижі комахи, що жалять, як бджола. Вони можуть жити як на самоті, так і колоніями. Оса дуже дратівлива, тому краще її не відганяти, розмахуючи руками, бо, захищаючись, вона обов'язково почне нападати. Укуси цих комах небезпечні, а для алергіків можуть бути смертельними.

Ос, як правило, не люблять, що знайшло віддзеркалення в популярних на Підляшші порівняннях: *Злий як оса; злуосни як оса* (Збуч); *вредни як оса* (Білки). Проте, як стверджують науковці, оси виконують важливу роль в екології. Вони надзвичайно

важливі для довкілля, бо контролюють чисельність потенційних шкідників, таких як попелиці (mszyce) та різні гусінь. Тому якби у світі не було ос, врожаї та сади атакувало б значно більше комахиних паразитів. Окрім того їх визнають цінними запилювачами, які переносять пилок, сідаючи на квіти, щоб живитися нектаром. Насправді вони тому й стають такими надокучливими у домашніх садках та городах, бо шукають солодкого.

шершень – szerszeń – *шершень*
множина – *шершені*

Найбільшою осою, що мешкає на території Європи, є шершень звичайний. Це суспільна комаха, яка свої гнізда будує в різних місцях: в дуплах дерев, покинутих птахами шпаківнях, у печерах і горищах людських будівель.

За стилем харчування шершині всеїдні, проте вони віддають перевагу рослинній їжі, перш за все якщо та багата цукром. Особливо вони люблять фрукти: яблука, груші, сливи, також мед і нектар, з-за чого часто здійснюють нальоти на бджолині пасіки. Їх здобиччю стають також мухи, коники, павуки, метелики, бджоли і навіть осі. З одного боку – це корисна комаха, яка знищує різних шкідливих комах, всіляких садових та городніх шкідників, однак шершині з'їдають також корисні бджоли, пошкоджують фрукти, молоді деревця.

У зв'язку зі своїми значними розмірами, шершня часто вважають агресивним і небезпечним для людей. *Злий би шершень* – скажуть у селах гміни Чижі про агресивну людину. Однак насправді шершень безпечні-

ший ніж оса – не вважає людину ворогом та зазвичай намагається врятуватися втечею. Жало застосовує лише якщо його схопити, або коли бачить пряму загрозу гнізду. Цікаво, що ця комаха здатна регулювати кількість отрути під час укусу – захищаючи гніздо, вона випускає в рану максимальну дозу отрути, а якщо її схопити поза гніздом, вона пускає значно менше отрути або навіть може наносити «сухі» уколи. Тому укус під час захисту гнізда значно небезпечніший, при наявності алергії на отруту або багато укусів за один раз може загрожувати життю людини. *Як мною багато вкост, то вмере чоловік* – кажуть на Підляшші. Тому й гнізда шершнів часто знищують: *Як заведуться, то треба унічтожити хутко*. Внаслідок того численність шершнів різко впадає, та в деяких європейських країнах шершень перебуває під охороною.

мошка – meszka – *мошка, машкара*
множина – *мошки*

Мошка це дрібна двокрила комаха, зовнішній вигляд якої дуже нагадує зменшену до маленьких розмірів муху. У Польщі виявлено 48 видів мошки.

Кровосисна мошка поширена на величезній території: від півночі до півдня. Вона кусає людину, тварин, проте харчуються їх кров'ю тільки самки. Мошки нападають лише в денний час доби, вночі, на відміну від інших комах, вони неактивні.

На підляських селах мошка це переважно різні мухи невеликого розміру. *Мошка то друбне такоє, друбнютке*. Тому й, наприклад, у селах гміни Чижі мошкою назвуть дрозюфілу чорночереву, тобто звичайну плодую муху (*muszka owocowa*): *Мошка заведеться, де квасне, як яблечко лежить розризане, помідор начати* (Чижі).

У «Словнику мови села Храболів» Миколи Врублевського окрім форми *мошка* знайдемо також слово *машкара*. Форму *мошкара* фіксують сучасні словники української мови як синонім до слова *мошка*.

Продовження в чергових числах

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

Wspomnienia chłopca z akcji „Wisła”

Nauka w liceum ogólnokształcącym

Pierwszego września razem z Wieskiem zasiedliśmy w szkolnych ławach Liceum Ogólnokształcącego im. Kasprowicza w Szczytnie, gdzie wybraliśmy klasę z językiem angielskim (do wyboru była jeszcze łacina). Tak się złożyło, że w tej klasie było dwóch wcześniej poznanych Krzyśków – Klenczon i Grono. Matematyki uczył pan z wąsami, który mnie egzaminował, pan Paweł Nowakowski.

W tym miejscu chciałbym poświęcić kilka zdań panu profesorowi Nowakowskiemu. Był to Człowiek (tak, Człowiek pisany dużą literą, nie tylko nauczyciel). W nauczaniu stosował metodę – jak sam ją określał – łopatologii, to znaczy łopatą do głowy. Tak nam tę matematykę porcjował, wkładając łopatą do pustych miejsc w naszej mózgowicy, aż zapelniała się jakimiś wzorami, regułkami. Tłumaczył powoli, ale dosadnie i z pewną precyzją. Czasami opowiadał anegdotki, czy też dowcipy. Oto jeden, który zapamiętałem.

W owym czasie na drogach samochodów było niewiele, częściej spotykało się wóz ciągniony przez konia. Większość koni bardzo się płoszyła, gdy obok furmanki przejeżdżał samochód. Otóż taką sytuację pan profesor wyjaśniał następująco.

– Czy kobieta przestraszy się mężczyzny normalnie ubranego idącego ulicą?

– Nie.

– Na pewno spłoszy się, gdy zobaczy chłopca bez spodni. Tak samo jest z koniem. Koń nie płoszy się, jeśli widzi wóz ciągniony przez konia. Co innego, jeśli widzi jadący sam wóz, bez konia.

Wychowawcą klasy był pan Adolf Gałuszko, młody nauczyciel, chyba tuż po studiach. Uczył nas fizyki. Był też kierownikiem internatu, w którym zamieszaliśmy razem z Wieskiem.

Pierwsze dni nauki, pierwsze dni w mieście, pierwsze dni w internacie, pierwsze dni poza domem. Trochę zagubiony, a jednocześnie trochę dumny z tego – można by powiedzieć – awansu.

Na początku września w Szczytnie odbywały się powiatowe dożynki, połączone z wystawą rolną. Na placu wystawowym można było oglądać dorodne buraki, ziemniaki, snopy różnych zbóż, w kojcach kwiczały świnki, porykiwa-

ły krówki, a z głośników rozbrzmiewała muzyka. Na okragło słyszeć było „Bajo Bongo”, „Sekwana”, „Indonezja” i wiele, wiele innych piosenek (ale te najbardziej zapamiętałem).

W szkole w pierwszych dniach miałem dość nieprzyjemną rozmowę z nauczycielem od łaciny panem Modelskim, który prowadził również chór szkolny. Wprawdzie byłem w klasie z językiem angielskim, ale nie ominęło nas przesłuchanie pod kątem przydatności do chóru. Zamiast zaśpiewać jakąś gamę (wówczas nie miałem pojęcia, co to jest), zrobiłem głupią minę, coś tam zaskrzeczałem i zamilkłem. Pan profesor uznał to za obrazę i z tego powodu miałem w pierwszym okresie obniżoną ocenę ze sprawowania.

Co do warunków internackich, to przez pierwszy rok chłopcy mieszkali w szkole na poddaszu. Młodszy, to znaczy ósmoklasiści i trochę z klas dziewiątych, w jednej dużej kilkunastoosobowej sali, starsi w drugiej, z lepszymi warunkami. Stołówka internacka była w szkolnej suterenie (niski parter). Po lekcjach i obiedzie mieliśmy do kolacji czas wolny, a po kolacji było wspólne odrabianie lekcji w ogromnej auli, która mieściła się tuż obok naszych pokoi mieszkalnych. Wygód na miarę współczesnych internatów nie było. Jedna wspólna łazienka, ogrzewanie wprawdzie centralne (parowe), ale funkcjonujące tylko w szkole – centralnej sieci ciepłowniczej wtedy nie było.

Pierwsza zima mego pobytu w internacie była bardzo sroga. Nie wiem, z jakiego powodu wysiadło ogrzewanie. Szkoła na tydzień zawiesiła zajęcia, my rozjechaliśmy się do domów. Po powrocie wszystko było tak namarznęte, że temperatura w pomieszczeniach internackich przez parę dni była poniżej zera. W salach lekcyjnych też było niewiele cieplej. Spaliśmy w ubraniach, a na lekcjach siedzieliśmy w kurtkach.

W szkole działał wówczas aktywnie Związek Młodzieży Polskiej, w skrócie ZMP. W starszych klasach były wyznaczone specjalne osoby, które z ramienia ZMP opiekowały się klasami młodszymi. Ich zadaniem była nie tyle opieka nad nauką młodszych klas, ile zwerbowanie w swoje szeregi jak największej liczby uczniów. ZMP-owcy często organizowali zebrania ideologiczne, na których wpajano nam ideologię stalinizmu. Pomimo że Stalin nie żył od paru lat, jego duch był jeszcze wszechobecny.

Wiosną, dokładnie dnia 12 marca 1956 roku, dotarła do nas bardzo smutna wiadomość. W Moskwie zmarł przywódca naszego narodu Bolesław Bierut. Cała nasza szkoła pograżyła się w żałobie. Zebrani w auli z wielkim smutkiem słuchaliśmy komunikatów, a później transmisji z pogrzebu. Polityką wprawdzie wówczas się nie interesowałem, ale atmosfera była porażająco ponura.

Wróćmy jednak do spraw bardziej przyziemnych. Jeśli chodzi o kolegów, to utrzymywał się podział: internat, dojeżdżający i miejscowi (mieszczuchy). Jedynym z miejscowych, z którym trochę się zaprzyjaźniłem, był Staszek Stanisławski – parę razy zaprosił mnie nawet do swego domu. W klasie był najlepszy z chemii.

W stosunku do nas – „wsiujskich” – nie dystansowali się również Krzysiek Klenzon, jak i Krzysiek Grono, oraz wielu innych. Niemniej na co dzień tworzyli oni swoją oddzielną paczkę. Ponieważ byłem w miarę dobry z matematyki, więc trochę zabiegano o moje względy, zwłaszcza na klasówce. Zdarzało się czasami, że ci, co ściągali, otrzymywali lepsze oceny niż ja, ponieważ przez robienie ściąg zabrakło mi czasu na dokończenie jakiegoś zadania.

Spośród dziewczyn nie sposób nie wymienić klasowej „oblubienicy” Marysi Pitak. Była filigranową czarnulką, stąd też miała u nas przezwisko *czornaja smorodina*. Użyłem sformułowania „oblubienica” ponieważ większość, tak mi się zdawało, płci męskiej naszej klasy po cichu, dyskretnie się w niej podkochiwało. Zaznaczam – po cichu, dyskretnie, gdyż oficjalnie w Marysi podkochiwał się nasz wychowawca. Tak bardzo, że w końcu została jego żoną.

Co do Staszka Stanisławskiego. Po wielu, wielu latach, gdy w końcu w poszukiwaniu samego siebie, swego miejsca na ziemi osiadłem w Białymstoku – odnalazłem go. Gdzie? – w Białymstoku. Znow się przyjaźnimy. Tak jak ja jest na emeryturze, w dalszym ciągu pielęgnuje zamiłowanie do chemii.

Rok szkolny 1955/56 skończył się uzyskaniem promocji do klasy dziewiątej. Prawdę mówiąc z nie najlepszymi ocenami, ale zdałem. Miałem przed sobą dwa miesiące wakacji. Wakacje jak wakacje, niczym się nie różniły od wszystkich poprzednich, może tylko tym, że pomoc w gospodarstwie ograniczyła się do dwóch letnich miesięcy. Nie ominęła mnie jednak końcówka sianokosów, no i tak bardzo nie lubianych żniw – podbieranie, wiązanie snopków, gdy z nieba leje się żar, nie było przyjemnością. Częste wpatrywanie się w niebo, może gdzieś tam chmurka zwiastująca chociażby odrobinę deszczu. A tu nic. Czasami było odwrotnie. Słotne, deszczowe lata były jeszcze gorsze zarówno dla kosiarza, jak i dla podbierającego. Wyłózone zboże – wykosić trzeba.

Rok szkolny 1956/1957 rozpoczął się bez większych emocji. Nikt u nas nie przewidywał czekających zmian politycznych. Wprawdzie pod koniec czerwca dotarły do nas przerażające informacje o buncie robotników w Poznaniu, jednak na wsi życie toczyło się zwykłym torem. Polityka? Ważniejsze wtedy były prace codzienne: sianokosy, żniwa. Zresztą, jakie wówczas były media.

Przez pierwsze dni września Szczytno znów wypełniały melodie z placu dożynkowego. Nas zakwaterowano w innym internacie, położonym właśnie bliżej tego placu. Był to budynek, w którym mieścił się również internat wychowawczyń przedszkoli – one zajmowały parter, a my piętro. Ulokowano tu tylko część męską i tylko młodsze roczniki. Na tym samym piętrze, po przeciwnej stronie klatki schodowej mieszkał kierownik internatu, pan profesor Adolf Gałuszko, jak już wcześniej wspomniałem, wychowawca naszej klasy. Stołówka w dalszym ciągu mieściła się w budynku szkolnym. Jednak tym razem odrabianie lekcji mieliśmy na miejscu, to znaczy w internacie, prawie bez nadzoru. Wychowawca internatowy, którym był nauczyciel geografii, pan profesor Urbański, na zmianę z kierownikiem wpadali wyrywkowo, by sprawdzić, czy są wszyscy i jak się uczymy – miernikiem była cisza na sali. Jak było w rzeczywistości? Zaraz to opiszę.

Nowością cywilizacyjną w tym internacie było to, że w pokojach mieliśmy głośniki, tak zwane „kolchozniki”. Sieć radiofoniczna, po dzisiejszemu kablówka, była uzależniona od radia, które znajdowało się w pokoju kierownika. Toteż mogliśmy słuchać według jego uznania, oczywiście jak był w pokoju, ale nigdy w czasie odrabiania lekcji. Jednak było już coś.

W szkole nadal aktywnie działało ZMP, organizując spotkania ideologiczne mające na celu zwerbowanie jak największej liczby członków. Nie pamiętam, w którym tygodniu, licząc od początku roku szkolnego, ale też dałem się ideologicznie przekonać i wstąpiłem w szeregi tej organizacji, choć nie na długo. Pamiętam, że jako na początku roku szkolnego w auli szkolnej odbyła się wielka uroczystość, poświęcona nowo przyjętym członkom tej organizacji – połączona oczywiście z wieczorkiem tanecznym, na której to wręczano legitymacje nowo przyjętym. Była to w naszej szkole ostatnia taka uroczystość w ramach tej organizacji.

Następne zebranie, tak mi się zdaje, było ostatnie. To był koniec ZMP. Dokładnie daty też nie pamiętam, może był to któryś dzień października? Zebranie było zaplanowane normalnie. Zaraz po lekcjach przyszła do nas nasza opiekunka – koleżanka z jedenastej klasy. Powitała nas z marsową miną, ktoś o coś zapytał – cisza. Po chwili milczenia po-

wiedziała, zapamiętałem to, „Nie, ja w to nie wierzę, to niemożliwe” i rozplakała się.

Koledzy, którzy w domach mieli radia, być może słuchali Wolnej Europy, wiedzieli, o co chodzi. Milczeliśmy – czekaliśmy, co powie dalej. Po chwili milczenia nasza opiekunka z przerażeniem, nabożną powagą, ze łzami w oczach powiedziała: „Stalin!”, „Tak!”, „To wszystko wielkie kłamstwo”. „Nie, nie wierzę. Nie wierzę!”.

– Na Węgrzech trwa rewolucja – powiedziała – potrzebują pomocy! Wysła, nie kończąc zebrania, nie rozpoczęła tradycyjnej dyskusji, choć z sali padło kilka pytań. Prawdziwa dyskusja rozpoczęła się dopiero po jej wyjściu. Dopiero wtedy dowiedziałem się, co się dzieje.

Piszę o tym, gdyż to zasadniczo zmieniło dalsze nasze losy, losy wygnańców z akcji „Wisła”.

Po czerwcowym wystąpieniu robotników w Poznaniu i węgierskim październiku nastąpiło szereg zmian na arenie politycznej. W Związku Radzieckim pierwszym sekretarzem KC KPZR zostaje Nikita Chruszczow, który oficjalnie potępia kult Stalina. Władysław Gomułka zostaje zwolniony z więzienia i zostaje pierwszym sekretarzem KC PZPR. Wprawdzie powstanie na Węgrzech zostało krwawo stłumione, ale biegu wydarzeń nie dało się już zawrócić.

W Polsce upadły kolchozy, czyli spółdzielnie produkcyjne. Nastąpił okres wielkiej odwilży politycznej. Ci sami agitatorzy, którzy przyjeżdżali namawiać do kolektywizacji, pytali później ojca: „Skąd pan wiedział, że to wszystko nie wyjdzie?”. Dla nas otwierała się droga powrotu. Powrotu na swoją ojcowiznę.

Nastąpiły kolejne ferie zimowe. Niestety, dla mnie to były ferie przełomu w sensie negatywnym. Czwartego stycznia 1957 roku, w wieku 82 lat, zmarła po długiej chorobie moja ukochana babcia. Została pochowana na cmentarzu w Wielbarku, mnie zaś odcichało się uczyć. Zimą można było trochę zarobić przy wyrębie lasu. Kazik Kowalczyk (Stary) i Marian Grzejko pracowali w lesie, zarabiali pieniądze, imponowało mi to wtedy. Uczyć się? A kiedy będę mógł pójść do pracy, być niezależnym.

Pogubiłem się w tym wszystkim. Jeśli dostrawiałem jakieś pozytywne stopnie, to z matematyki, czasami z fizyki. Matematyki nie uczył już nas pan Nowakowski, jednak metoda łopatologii stosowana przez niego owocowała. Wprawdzie rzadko zdarzało mi się odrobić pracę domową z matematyki – poważnie ściągałem, to jednak z odpowiedzi i z klasówek otrzymywałem oceny czasami więcej niż dobre. Przedmioty humanistyczne leżały zaś na całej linii. Nie czytałem lektur, a w błędach ortograficznych byłem nieprześcignionym mistrzem.

Z fizyką to była zupełnie inna historia. Fizyka interesowała mnie jako taka, co prawda bardziej doświadczalna niż teoretyczna. Podobnie jak z matematyki nie miałem cierpliwości do rozwiązywania zadań, ale doświadczenia to był mój prawdziwy konik. W pewnym sensie wśród kolegów w internacie uchodziłem za odkrywcę, tak mi się wtedy wydawało.

Pierwszym moim dziełem było zrobienie z żyletek grzałki do gotowania wody, bo normalnych grzałek to chyba nie było, albo były trudno dostępne. Kuchenek elektrycznych w internacie nie wolno było trzymać. Pomieszczeń w rodzaju kuchni, gdzie można by zagotować wodę, też nie było. To jak ugotować jajko, które przywoziło się z domu?

Na wsi prądu nie było, więc mając tu dostęp do elektryczności, czułem pokusę przeprowadzenia pewnych doświadczeń. A było to mniej więcej tak. Woda? To dobry czy zły przewodnik? Trzeba wypróbować. Wiadomo, że jak mokrą szmatką dotyka się przewodnika pod napięciem, to szczypie, ale za bardzo nie kopie. No to wrzuciłem do słoika dwa gwoździe, tak żeby z sobą się nie stykały i podłączyłem do prądu (na lekcjach chemii robiliśmy doświadczenie z elektrolizy). I co? W wodzie pojawiły się bąbelki i po pewnym czasie woda stawała się coraz cieplejsza. Po kilku takich i podobnych doświadczeniach zrobiłem grzałkę.

Konstrukcja jej była bardzo prosta. Pomiedzy dwie żyletki włożyłem dwie zapalki – tak by się nie stykały. Następnie obwiązałem nitką, żeby się nie rozpadły. Do każdej żyletki przywiązałem drucik od kabla i grzałka była gotowa. Wystarczyło włożyć tak zmontowaną grzałkę do szklanki z wodą i podłączyć do gniazdka z prądem. Minutka i woda zagotowana. Pomysł chwycił, ale do czasu.

Wprawdzie nikogo prąd nie popieścił, ale nie zdawałem sobie sprawy, że takie gotowanie ma inne skutki, nazwijmy zewnętrzne. Któregoś pięknego majowego popołudnia, gdy trwała transmisja z Wyścigu Pokoju, zachciało się nam gotować. Nie zdążyliśmy do końca ugotować, gdy z krzykiem wpada do sali pan Gałuszko: „Co tu robicie? U mnie radio tak trzeszczy, że nic nie słychać”. No tak, Stefaniuk wodę gotuje.

Okazało się, że nasze gotowanie zagłuszało mu radio. Nie wiedziałem wprawdzie, dlaczego tak się dzieje, ale fakt był faktem. Oberwałem.

Inne moje „przestępstwo” dotyczyło linii głośnikowej, tak zwanych kolchożników. Jak już wcześniej wspominałem, na parterze był internat wychowawczyń przedszkoli. Była tam podłączona linia głośnikowa. My też mieliśmy instalację sieci głośnikowej, nie była ona jednak podłączona do sieci miejskiej, tylko do radia u kierownika. Żeby się niezależnie od radia u kierownika, trze-

ba było kabelkami podłączyć naszą lokalną instalację do sieci miejskiej. Ale skąd wziąć kabel i to dość długi?

Nie pamiętam, w jaki sposób (może wyciągnęliśmy z jakichś ruin, których było wtedy pod dostatkiem) zdobyliśmy kawałek kabla telefonicznego – wielożyłowego, w osłonie ołowianej. Tych kabelków było jednak za mało, żeby zrobić z nich dyskretną instalację przyścienną, więc podwiesiliśmy przez środek pokoju – na skróty. Dziwne, ale nasz kierownik, to znaczy pan profesor Gałuszko, nie zareagował negatywnie – kazał tylko wyłączać głośniki na czas odrabiania lekcji.

Do naszego pokoju trzeba było przechodzić przez inny pokój, przez który to biegły podwieszone kabelki naszej złodziejskiej instalacji. W pokoju przejściowym mieszkali lokatorzy bardziej zdyscyplinowani i wyłączali głośniki, gdy była pora odrabiania lekcji. My zaś wyłączaliśmy dopiero wtedy, gdy usłyszeliśmy, że wychowawca lub kierownik wchodzi do ich pokoju. Nie zawsze jednak dało się upilnować. Czasami głośnik grał za głośno, tak że słychać było w sąsiedniej sali. W takiej sytuacji wchodzący wychowawca zrywał jeden z kabelków.

Coś trzeba było zrobić. Nie wiem, w jaki sposób udało się wpaść na pomysł, aby jeden z kabelków podłączyć do instalacji w normalnym kontakcie z napięciem 220 V (takie wtedy było napięcie). Nie obyło się oczywiście bez eksperymentów. Jeden z końców kabelka był podłączony do sieci radiofonicznej, zaś drugi wkładaliśmy w dziurki gniazdka sieciowego. Głośnik grał, ale strasznie trzeszczał, zaś przy przełożeniu do drugiej odbiór był w miarę przyzwolony. Ostatecznie nasza instalacja wyglądała mniej więcej tak: jeden kabelek był podłączony do sieci radiowej, drugi do gniazdka sieciowego, a do tego głośnik. Nie był to zupełnie czysty odbiór, trochę skrzeczało, ale co nieco można było zrozumieć.

Ze wszystkich tych swoich eksperymentów musiałem prawie przez godzinę spowiadać się na lekcji fizyki. Oczywiście pytającym był nasz wychowawca klasowy, a zarazem kierownik internatu i nauczyciel fizyki w jednej osobie. Trzeba było swoje praktyki poprzeć teorią, a z tym było trochę gorzej. Ostatecznie dostałem tę trójkę na koniec roku, tak że na świadectwie z IX klasy, o ile pamiętam, miałem dwie pozytywne oceny – z matematyki i fizyki.

Nie wszystko w tej klasie kończyło się tak smutno. Tak jak wspominałem, nasz wychowawca był nauczycielem młodym, pełnym dobrych pomysłów, nie tylko fizykiem, ale też niezłym organizatorem i reżyserem. Gdzieś na początku roku szkolnego postanowił wystawić dramat Józefa Korzeniowskiego „Karpaccy górale”.

Rozpoczęły się przygotowania – uczenie się tekstów, przygotowywanie rekwizytów,

no i próby sceniczne. Wiosną rozpoczęliśmy występy, nie tylko zresztą w Szczytnie. Oczywiście występowaliśmy nie za darmo. Wprawdzie nie pamiętam, jaką opłatę pobierano, ale zebraliśmy tyle pieniędzy, że można było pojechać całą klasą na wycieczkę do Trójmiasta. Była to już moja druga wycieczka nad morze.

Będąc w IX klasie liceum, po raz pierwszy uczestniczyłem też w dniu wagarowicza, czyli powitania pierwszego dnia wiosny. Przed rozpoczęciem pierwszej lekcji, a miała to być lekcja z polskiego, na tablicy napisaliśmy „Idziemy szukać odgłosów wiosny” i cichaczem przenieśliśmy się do innej sali. Pani profesor, gdy nie zastała nas w klasie, zadała nam pracę domową. Po powrocie do klasy na tablicy zastaliśmy napis: Proszę na jutro napisać wypracowanie „Odgłosy wiosny”. Napisałem. O dziwo, zostało ocenione nawet bardzo dobrze, pani wprost nie wierzyła, że to moja twórczość. Dostałem pełną tróję, ale to z powodów błędów ortograficznych (trzy) i gramatycznych.

Za parę dni pierwszy kwiecień – prima aprilis. Pogoda ładna, więc znów daliśmy drapakę z lekcji polskiego. I tym razem pani profesor od polskiego pozostawiła nam na tablicy informację, że mamy napisać jakieś wypracowanie, tematu tym razem nie pamiętam. Znów całe popołudnie pociliśmy się nad zeszytami. Na drugi dzień lekcja zaczęła się jak gdyby nigdy nic. Ktoś po cichu zagadnął:

– A wypracowanie?

– Jakie wypracowanie? – zapytała zdziwiona pani profesor.

– No to wczoraj?

– Wczoraj? Przecież był prima aprilis.

Teraz z perspektywy wielu, wielu lat zastanawiam się, co złożyło się na to, że nie zdałem. Łobuzem nie byłem. Ten incydent ze Zgagowskim był jedyny. Czy byłem aż taki niezdolny? Niezupełnie. Byłem po prostu lekkoduchem. Z domu wziąłem rower, do dziś lubię ten środek lokomocji, więc zamiast się uczyć, to albo bawiłem się w fizykę, albo wyruszałem na wycieczki rowerowe, zwłaszcza do Piasutna. Czytać za bardzo mi się nie chciało, a z ortografii byłem rekordzistą w robieniu błędów. To wszystko spowodowało, że z przedmiotów humanistycznych byłem ofsajderem na pozycji spalonej.

Jak zaznaczyłem, jedną z przyczyn mego nieuczenia się było Piasutno, powinienem zatem więcej miejsca poświęcić tej miejscowości.

Tak jak wcześniej wspominałem, większość wysiedleńców z Kostomłotów rozlokowano w powiecie szczytniejskim. Otóż po drugiej stronie Szczytna, mniej więcej w takiej samej odległości jak Wesołowo, we wsi Piasutno w gminie Świątajno też osiedlono kilka rodzin z naszej wioski.

Zakończenie na str. 42

3 «ХРОНОЛОГІОНУ» 2018

16.03.2018 р., Львів

І так від учора моя «Мала подорожня книжиця» стала «Львівським зошитом». Ну бо у Львові я! А сьогодні ранок, але всім дотеперішнім дуже втомлений, то до хронологіонних записів поки що великого натхнення немає. Хіба що про погоду – було вже кілька днів зовсім тепло – більше 10-ти Цельсієвих градусів, а тут лякають морозним вікендом: як у Більську, так і у Львові має бути «повернення зими». Що ж, у березні – як у горшків. А ти людино варися та кипи, або й не кипи, коли не гаряче, але холодно (або – коли не гаряча твоя удача) й зуби ляскочуть, все чоловіче тіло цим своїм лясканням розігріти хочуть.

* * *

Біля Никифора в бронзі.

Хоч і спеки великої немає, то все ж мороз не береться, а ще сонечко виглянуло. Довкола пам'ятника ходять голуби та воркують-залицяються, щоб народ людський їх якимось гостинцем обдарував...

До Львова приїхав
Вірш писати став
Бо стільки тут
Духовних страв
Що черепа казан
Повніться борщем
Натхнених слів
Що кипить
Вуркотінням сірих голубів
Неподалік Ставропігійський
Інститут
Історичні спогади
Тут ростуть
Що сотні літ минають
Остає історія нам
Те, що не забувається...

Історія – те, що не забувається, хоч не живий вже ніхто, хто б міг це пам'ятати.

А голуби? Голуби собі в парочки збираються, бо ж іде весна.

17.03.2018 р., Львів

Сьогодні вже те, чим тиждень лякали – на вулиці від снігу білувато, та ще трохи досипає. Отже – бруків-

ка слизька, а у вуха зимно, бо шапки вовняної, щоб її на голову на каплювати, не взяв, бо спішився в дорогу.

Тепер зовсім по-богемному – можна зайти у кав'ярню, каву по-львівському варену на столі поставити й за цим столом – писати!

У «Вірменці»
Кава «Коломбійка»
У чашці – напій
У черепі – думки
На каві – вершки
На думках – вірші!
Жменями слова
Мнуться
Відрами каву палять
У горшках варять
Із матерії кави
Із булькання
Кавоварки
Література твориться

Слова як тигри
У місті лева
Із собою б'ються
Кава капле Ніагарою
Ковтками гримить
У горлі
А з гущі –
Ворожби зуби скалять
Та каркають
Чи на добро?
Аби не на зло –
– Щоб у віршеписанні
(?У творчій осанні?)
?У творчому осяянні?)
Із римом добре везло!
А дурницям
Ся не вельми верзло!

18.03.2018 р., Львів

Хронологіонна неділя у Львові з чаркою зеленого чаю. Сьогодні місто вже не присніжене, але зовсім засніжене.

Закінчення на 37 стор.

3 циклу «Білий підбіл»

Інтимність

Весно!
Весно
Зелено-біла.
Лоскочеш мене
З ранку,
Поцілунком
Свавільної коханки,
Молодості
Дзвіночок малиновий,
Лагідно,
Й тихо –
Співа в душі
Інтимним гріхом.

Реальність

Літа дитинства
Мов ластівки
Літа молодості
Мов соколики
Полетіли
Сизокрилим журавлем
У сіру осінь
На рідних просторах
Мете пісок
Проминання
Трави
Над нашою рікою
Стали осокою.

Родовід

На загоні родоводу
Підійду
До соняшника,
Щокою
Доторкнуся пелюстків
Золочених сонцем...
Небо
Заплаче дощем,
Змиє надії
З віконця.
Загомонить
Церковний дзвін
У селі
На узвишші –
Спомином
Остигаючим в тиші.

Підбіл

Білий підбіл
При річці
Неспішно
Роками
Зароста заgonи
Умостилась
Печаль
На щоці
Балигородська
Весна
Ще сниться мені
Час від часу
Тихим звуком
Твого
Обцасу.

Вінець

Біля мене
Присіли русалки,
Веселі
Сестри весни.
Співають,
Гадають,
На козаченьків
Терпеливо чекають...
Сваньки
Коровая печуть,
«Многія літа»
Зазулі кують!
У високому небі
Здалека,
На крилах,
Лелеки вінчання
Несуть!

Самотність

Ніч
З пугачем
На тополі,
Чорною кавою
Огриваю
Самотність свою.
Холодна зоря,
Скаче
По кімнаті лукаво,

А я

Вперто шукаю,
Метафору життя
Красиву.
Досада
Тче і тче,
Рапсодію тужливу,
По тих, що відійшли
У невидимий
Вирій.

Спокій

Шепіт зеленого
Бузкового куща
Малює спокоєм
Ікону
Батьківської хати
Гортаю в печі
Догоряючі поліна
Вогонь
Не є бездушний
Гріє моє обличчя
Мов музика скрипки
Празничну гостину.

Причал

Пливу, пливу
Сумом безголосим
До берега
Перемішаних надій,
Щасливих,
Та печальних,
Намотаних
Долею
На човник існування,
Предків земля –
То причал
Вертання.

Мережка

Вільне,
Радісне!
Рідне –
Бує
Зелена мережка
На дичці грушці
З яструбком
На вершечку.
Йду
З молитвою
До церкви –
Йду дорогою,
Йду
Коліною предків.

Гавань

Віє свіжий
Теплий вітер
Кружляють чайки
Над лугами
Пливе життя
Руслom
Проминання
Осолоджене коханням
Заманна квітка
Кличе нас
У незнану
Білу гавань
Там же
Заміс
Радощів
Пристойних молодичь
І сліз
Сумуючих вдовиць.

Лілія

Так судилось
Росте
Твоя і моя
Біла лілія
Самотність душі
Любов
Оніміла
Ядро існування
Тверде
Терпіння
Виковане
Під полапом світу
З матерії
Кип'ячого тіла.

Крив'ятичі

У сільському
«Чорному лісі»,
Поїли ми
Коней
І самі пили воду
З дитинства криниці,
В урочищі
«Калдуб»
Росла орябина,
Писала пісні
Буквами кирилиці,
Солов'ям
У ліщинах.
Там ходила
Весела
Юність моя.
Нині –
Безголосний,
Теплий
Спомин про село
У пам'яті
Кружля.

Час

Тиша
Нашої надії.
Недосказано
Слово.
Мовчання
Мов гріх –
Стидом сумління
Пече у аортах...
Аж надійде час
Морщинкою
На устах,
Сивиною на скронях,
Молитвою
При почорнілих
Іконах.

Притча

Линуть надії
Веселі пісні
Розсіяні весною
Біліє личко
Черемшини
Над річкою крутою
Ступаю
По стежині вічній
Босою ногою
Несу
На долонях
Притчу
Синіх пелюстків
Льону.

Іван КИРИЗІЮК

*Крив'ятичі
23 – 24 травня 2019 р.*

З «ХРОНОЛОГІОНУ» 2018

Закінчення з 35 стор.

Що робити у неділю, коли у Львові зима березнева – чекати весни квітневою певно. Та святого Юрія, який же ж у квітні має свій день, хоч зараз, через календарні недосконалості, на коні – білому, або чорному (залежно від ікони), встигає приїхати щойно тоді, коли за доказами астрономії вже 6-те травня, місяця найбільше весняного і не лише травою, але й квітами умаєного. Цього року Юрія випадає в неділю, отже, в ході розмов з «музейницями релігійними» виринула думка, щоб зробити саме в цю Юрську неділю, у Музею Антонича в Бортятині, зустріч з моєю особою – як автором статті про «Антоничеві сліди» на Лемківщині і Надсянні, що то кілька місяців тому була презентацією у горлицькій «Антоничівці», а відтак пішла друком, вже наукова – з примітками, у «Річнику Музейної Загороди» в Зиндрановій. Отже, моєї Антоничелогії продовження – бутиме?

А може б так взяти й піти зараз в гості до Антонича – спочатку до/під

помешкання на Городоцькій, а відтак може у вічну домівку на Янівському?

Треба подумати – сам же ж почав поширювати народну мудрість з Підляшшя (я ж також – народ), що від думки до слова, від слова до діла. Думка вже подумана, слово вже навіть у «Хронологіон» записане, адже – треба діяти!

* * *

От і повернувся з мандрів Львовом. Справді – місце проживання Антонича відвідав, навіть зробив собі в сніговію селфі біля «Привітання життя». Відтак пішов не на Янівський цвинтар, але у «Скриню» (такий великий торговельний будинок на цій же Городоцькій), щоб купити перш за все якийсь їстівний хліб, бо тут щось схоже на справжній підляський хліб знайти важко – цей, що купив, називається «Стрілецький» та має бути житній.

Ще побачив щось дуже для мене жахливе – у відділі з рибою два чималого розміру акваріуми з живими фо-

релями та кількома щупаками в одному і коропами в другому. Зокрема, це з коропами – вони там на дні покотом лежали, а інші густо «плавали» – нібито плавали, бо ж у цій камері смертників невелими де повернутися, лише писканнями рухали неначе б пробували кликати порятунку і спасіння від цього водяного крематорію.

Отже, повернувши на квартиру, не їв риби, а лише сала собі трохи відрізав, адже свинку або веприка зарізали – не сьогодні, не при мені! Та ще певно десь далеко...

19.03.2018 р., Львів

Важко сказати, чи сьогодні щось напишу. Людина на виїзді буває мало натхненною, хоч завжди збираються якісь враження, що може через якийсь час, коли буде можна спокійно все – синтезувати або аналізувати, відгукнеться асоціаціями й думками вартими запису...

**Зі своїх думок списав
Юрій ГАВРИЛЮК**

Мої купальські мрії – збулися!

Moji kupalśki mriji – zbułysia!

Так як пам'ятаю, то я кожного року завжди приїжджала до Дубич на «Купалу» – фольклорне свято, на яке чекала весь рік і просила батьків, щоб поїхати. Я від малого була очарована водосховищем Бахмати, обрядами, культурою, танцями, піснями і вишиваними сорочками, які різними кольорами розсвітлювали це місце. Тисячі людей, які приїжджали сюди, вводили мене у захоплення.

Мені найбільш подобалися українські пісні і я старалася бути біля сцени, щоб все бачити і чути. Дуже цьому раділа, але й заздріла виконавцям, які там виступали. Цього року вирішила взяти участь у конкурсі «З підляської криниці» та яка ж була щаслива, коли виявилось, що зайняла перше місце. А крім цього ще мене запросили виступити на «Купалі», що було моєю мрією з дитинства.

«На Івана, на Купала» це фольклорне свято-фестиваль, який пов'язує покоління – розважаються дорослі, молодь і діти. Все тут чудове, а магічне місце приваблює тисячі людей. Можна послухати хорошу музику, зустрічатися з друзями і потанцювати. А все закінчується чарівним шоу Купальської ночі, коли хорова молодих дівчат під звуки музики входить по пояс у холодну воду, щоб здійснити обряд пускання вінків, як кожен рік. Атмосфера цієї ночі має містичний і неповторний характер. Дощ і гім, що супроводжували «Купалу» в цьому році, не заважали у святі.

Як була мала, то ніколи і не думала, що буду могла тут колись заспівати як соліст. Мої мрії з дитинства збулися і сльоза затремтіла на оці – від щастя. «Норпуна», «ТаРута», «Крамбабула» й інші ансамблі грали, а ми гуляли й усім було тепло і весело. Ніч в Дубичах це момент, на який завжди чекаю цілий рік.

Вікторія ГАЦЬ

Так як пам'ятаю, то я кожною року завжди приїжджала до Dubycz na «Kupału» – folklorne swjato, na яке czekała weś rik i prosiła baťkiw, szczob pojichaty. Ja wid małoho buła oczarowana wodoschowyszczem Bachmaty, obriadamy, kulturoju, tanciamy, pisniamy i wyszywanymy soroczky, jaki ríznymy koloramy rozswitluwały ce misce. Tysiaczi ludej, jaki przyjǳǳały siudy, wwodyły mene u zachoplennia.

Meni najbilsz podobalysia ukrajinski pisni i ja starałasia buty bila sceny, szczob vse baczyty i czuty. Duże ciomu radila, ale j zazdrila wykonawciam, jaki tam wystupały. Cioho roku wyriszyła wziaty uczaśť u konkursi «Z pidłaškoji krynyci» ta jaka ż buła szczasływa, koły wyjawyłoś, szczo zajniała persze misce. A krim cioho szcze mene zaprosyły wystupyty na «Kupali», szczo buło mojeju mrijeju z dytynstwa.

«Na Iwana, na Kupała» ce folklorne swjato-festywal, jakyj powjazuje pokolinnia – rozważajut'sia dorosli, mołod' i dity. Wsetut czudowe, amahicznemisce prywabluje tysiaczi ludej. Można posłuchaty chorośu muzyky, zustriczatysia z družiamy i potanciuwały. A vse zakinczujet'sia czariwnym szou Kupalśkoji noczi, koły chorowód mołodych diwczat pid zwuky muzyky wchodyť po pojas u chołodnu wodu, szczob zdijsnyty obriad puskannia winkiw, jak kożen rik. Atmosfera cijeji noczi maje mistycznyj i nepowtornyj charakter. Doszcz i hrim, szczo suprowoǳuwały «Kupału» w ciomu roci, ne zaważały u swjati.

Jak buła mała, to niikoły i ne dumała, szczo budu mohła tut kołyś zaspivaty jak solist. Moji mriji z dytynstwa zbułysia i sloza zatremtiła na oci – wid szczastia. «Norpyna», «TaRuta», «Krambabula» j inszi ansambli hrały, a my hulały j usim buło tepło i wesoło. Nicz w Dubyczach ce moment, na jakyj zawždy czekaju ciłyj rik.

Wiktorija HАСЬ

І Ти можеш бути нашим автором!

І Ти можеш біті нашим автором!

І Ty możesz być naszym autorem!

Купальські мрії збуваються! Можуть збутися також мрії наших читачів, щоб стати авторами. Кожний може приєднатися до гурту людей, які про своє не тільки думають, але й пишуть на сторінках «Над Бугом і Нарвою». То ж заохочуємо братися за перо і розказати про все, що Вам цікаве – у своєму житті, у своєму оточенні, чим хотілося б поділитися з іншими.
Редакція

Купальські мрії збиваються! Могут збитися тож мрії наших читачуов, коб стати авторами. Казди може приєднатися до гурту людi, якіе про своє не оно думают, але й пішут на сторуонках «Над Бугом і Нарвою». То ж заохочуємо братися за перо і розказати про всьо, што Вам цікаве – у свойому житю, у свойому оточеню, чим хотілося б поділітісь з іншими.
Редакція

Кupalskie marzenia się spełniają! Mogą spełnić się także marzenia naszych czytelników, żeby stać się autorami. Każdy może się przyłączyć do grona ludzi, którzy o swoim nie tylko myślą, ale też piszą na łamach „Nad Buhom i Narwoju”. Zachęcamy więc, by chwycić za pióro i opowiedzieć o wszystkim, co ciekawe – w swoim życiu, w swoim otoczeniu, czym chcielibyście się podzielić z innymi.
Redakcja

Dawne wsie mieszczkańskie na Podlasiu

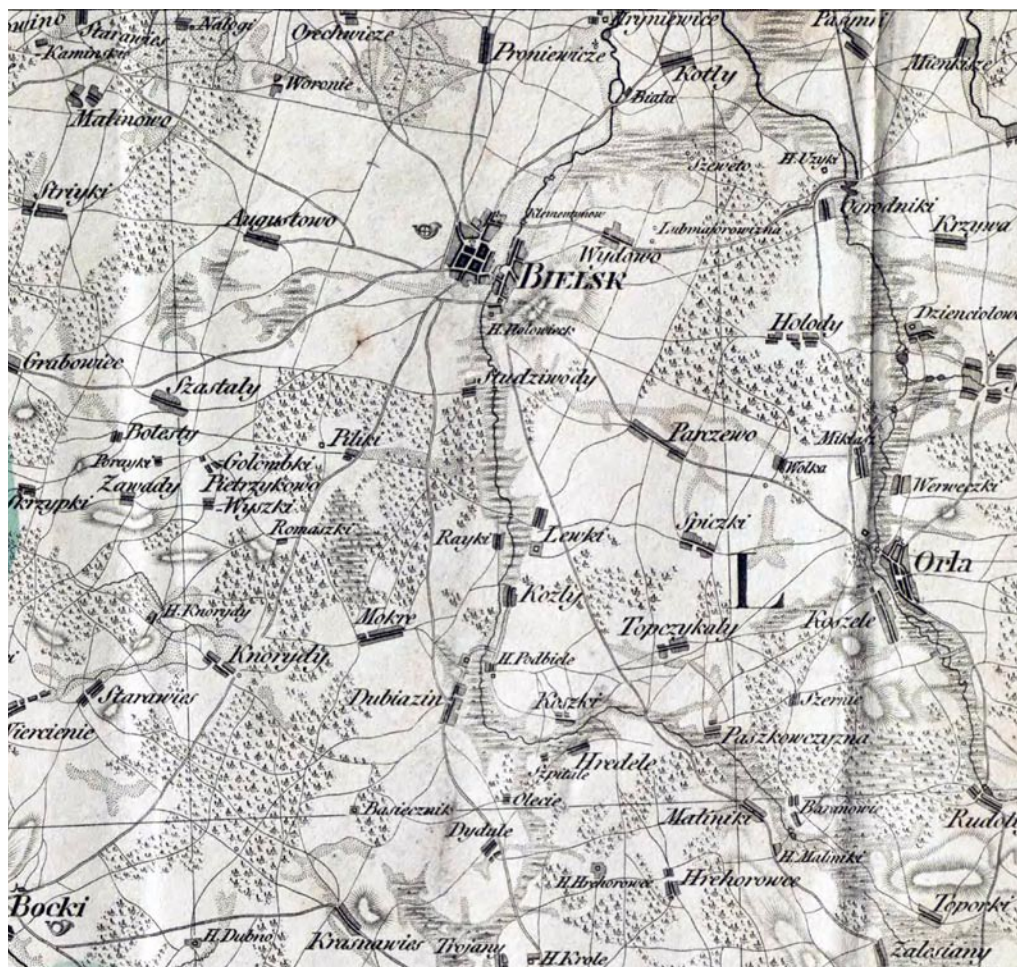
Obecne stosunki etniczne i układ osadniczy w południowo-wschodniej części obecnego województwa podlaskiego ukształtował się głównie w XV-XVI wieku. Oczywiście zasiedlanie tego terenu zaczęło się o wiele wcześniej, ale zniszczenia wojenne w poprzednich wiekach ograniczyły zasięg osadnictwa. Ocalały wyspy ludności ruskiej wokół większych grodów – Drohiczyzna, Bielska, Suraża i Brańska. Po zawarciu unii polsko-litewskiej w Krewie nastał spokój i ruszyła nowa fala osadnictwa. Z zachodu przybywała polska ludność drobnoszlachecka, z północnego wschodu z okolic Grodna i Wołkowyska posuwała się na zachód ludność białoruska, a z okolic Kamieńca i Brześcia – ludność ukraińska.

Zarówno stare, jak i nowe osadnictwo było dość chaotyczne. Osiedlano się w okolicach istniejących już miejscowości, a także w pobliżu grodów, zakładając podgrodzia, w nadziei na schronienie w jego obwarowaniach w razie zagrożenia. Poprzez karczunek i gospodarkę wypaleniskową powstawały nowe osady. Często było to osadnictwo samowolne, zwłaszcza gdy siedziby zakładano w głębi ostępów leśnych. Były to tzw. jednodworce, które rozrastały się, bo w pobliżu osiedlali się bracia lub synowie gospodarza, zaczynający samodzielne gospodarowanie. To dlatego w niektórych wsiach jeszcze teraz powtarzają się określone nazwiska.

Stosunkowo uporządkowane osadnictwo prowadzili właściciele ziemscy, zakładając nowe wsie, najczęściej ulicówki, do których przenosili poddaną ludność ze swoich bardzo już zagęszczonych starych posiadłości.

Stosunki własnościowe na Podlasiu, ale także i w całym Wielkim Księstwie Litewskim, były nieuporządkowane. Królewszczyzny nie były zinwentaryzowane, granice słabo wyznaczone lub w ogóle ich nie było. Wiele ziem królewskich w Koronie i hospodarskich w Wielkim Księstwie użytkowali bezprawnie możnowładcy. Feudałowie nie płacili za dzierżawę, a ściągane dochody zasilali ich kiesę, a nie królewski skarbiec.

Chcąc to uporządkować i tym samym zwiększyć swoje dochody, król Zygmunt Stary na początku XVI wieku zarządził pomiarę włóczną. Kon-

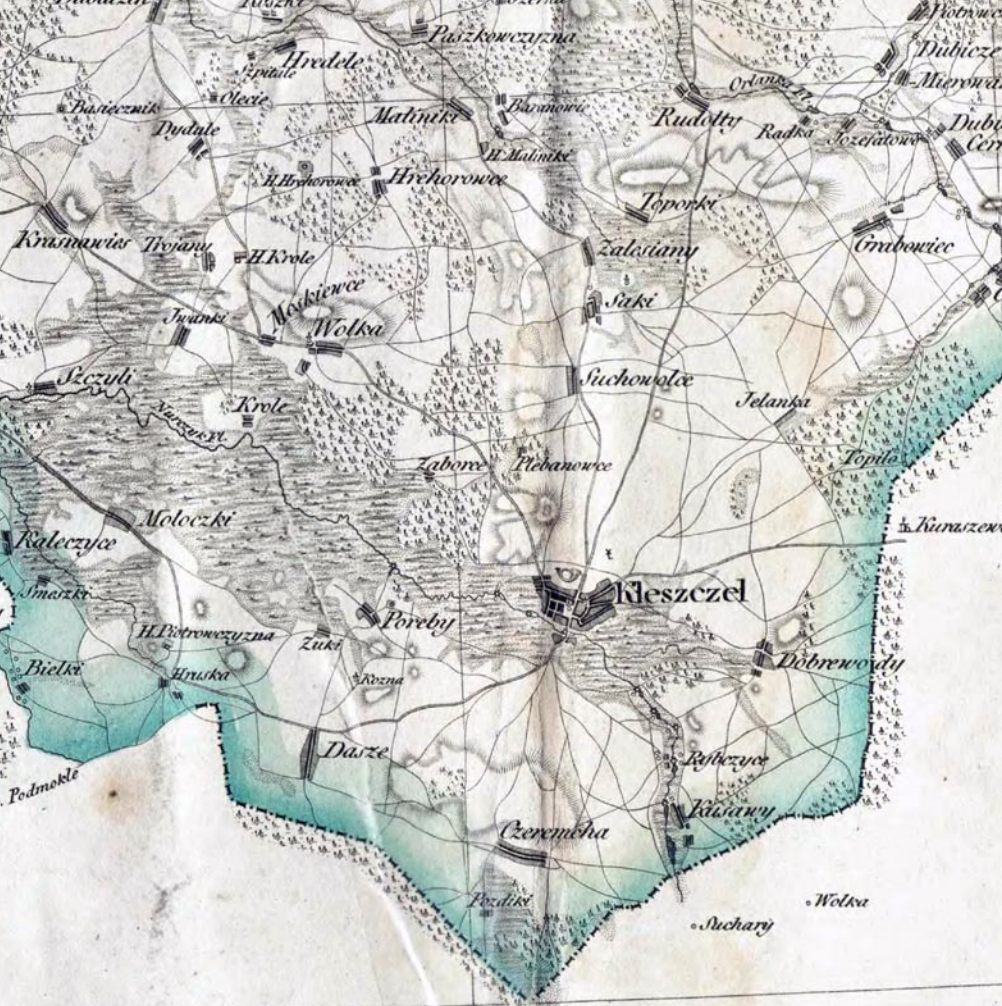

tynuował ją później jego syn Zygmunt August. Pomiaru włóczna była to reforma rolna przeprowadzona na terenach Wielkiego Księstwa Litewskiego, w tym i na wschodnim Podlasiu. Podstawowymi jej cechami była komasacja gruntów, utworzenie nowych wsi-ulicówek, zastąpienie czynszem dotychczasowych świadczeń pobieranych od chłopów i wprowadzenie trójpolówki. Zlikwidowało to samowolne osadnictwo, nieregularną zabudowę i rozproszony układ pól. W nowo zakładanych wsiach-ulicówkach ze względów przeciwpożarowych obowiązywała zasada, że domy mieszkalne lokowane były po jednej stronie ulicy, a budynki gospodarcze po drugiej. Często za stodołami wytyczano dodatkową drogę (zagumienną). Z czasem szerokie siedliska wskutek podziałów rodzinnych uległy zawężeniu w takim stopniu, że domy trzeba było stawiać szczytem do ulicy i łączyć je z budynkami gospodarczymi wspólnym dachem. Tak samo przestano przestrzegać zasady lokowania chat z tylko jednej strony ulicy. W niektórych wsiach pozostało to do dziś: wąskie długie siedliska i

rzędowa zabudowa. Zlikwidowano osady jednodworce, przenosząc ich mieszkańców do nowo zakładanych wsi.

Trójpolówka wymagała, aby jeden kawałek pola był przeznaczony na oziminę, drugi na zboża jare, a trzeci odpoczywał, leżał odłogiem. W kolejnym roku następowała zmiana: tam gdzie była ozimina zostawiano ugór, po jarym siano oziminę. Był to na owe czasy nowoczesny sposób gospodarowania, zapobiegający wyczerpaniu gleby.

Dzięki łaskawości i szczodrości króla duże areale na Podlasiu i w wielu miejscach na Litwie przejęła w dożywotnie użytkowanie królowa Bona. Miała zmysł ekonomiczny, zdolności organizatorskie, no i była dość pазerna. W szczytowym momencie dobra królowej liczyły 50 miast i ok. 450 wsi. Potrafiła wydusić każdy grosz. Gdy po konflikcie, nie tylko z synem, w 1556 roku opuszczała kraj, udając się do rodzinnego Bari, jej orszak składał się z 24 ciężkich wozów wypełnionych wszelkim dobrem: złotem, srebrem, klejnotami, ozdobną ceramiką. Ładunek był tak ciężki, że każdy wóz ciągnęły 3 pary koni.

Bielsk i Kleszczele ze wsiami-przedmieściami na pierwszej dokładnej mapie Podlasia, chociaż z licznymi jeszcze pomyłkami w nazwach (1807 r.)

stanu wolnego, Spiczki zasiedlili bojarzy putni, a ci niewątpliwie byli wolni. Bojarzy putni wywodzili się ze szlachty litewskiej i ruskiej, lecz z czasem ulegli społecznej degradacji. Ich obowiązkiem była służba wojskowa, a w okresie pokoju byli posłańcami lub pełnili obowiązki policyjne. Jednak na początku XVII wieku ich obowiązki zostały zastąpione czynszem i tym samym upodobnili się do wolnych chłopów. Wielu z nich przez lata starało się utrzymać swoją pozycję społeczną, posługując się prawdziwymi lub sfabrykowanymi dokumentami nadań własności i szlachectwa, jednak bez większych rezultatów.

Wsie-przedmieścia wymierzano *na surowym korzeniu*, to znaczy w miejscach, gdzie nie było starej zabudowy, a gleba nie była zbyt urodzajna, bo piaszczysta lub podmokła, co wymuszało potem brukowanie ulic, aby zapewnić jako taką przejezdnosć, ale dzięki takiej lokalizacji unikano zajmowania dobrych gleb pod zabudowę. Dla Bielska wymierzono sześć wsi-przedmieść. Były to: Augustowo (w miejscowej gwarze Jagusztowo), Stryki, Szastały, Parcewo (w gwarze Parciowo), Spiczki i Widowo (nazwano je wtedy Stanisławowem, ale nazwa się nie utrzymała). Kleszczelowskie wsie-przedmieścia to: Babcze (obecnie Kuzawa), Trubianka (obecnie nie istnieje), Nurzec (obecnie Czeremcha Wieś), Dobra Woda (obecnie Dobrowoda) i Kosna-Daszewicze (obecnie Kosna i Dasze).

Po upadku Rzeczypospolitej Obojga Narodów Północne Podlasie na kilkanaście lat znalazło się w granicach Prus, a od 1807 roku stało się częścią Cesarstwa Rosyjskiego; w latach 1807-1843 jako obwód białostocki, zaś od 1843 do 1915 roku jako część guberni grodzieńskiej Kraju Północno-Zachodniego. Obowiązujące do 1840 roku prawo litewskie zostało zastąpione prawodawstwem ogólnorosyjskim. Niewiele to zmieniło w stosunkach administracyjnych i własnościowych na Podlasiu. Zruszczone zostało nazewnictwo, zamiast starosty czy burmistrza był *gołowa*, a rada miejska stała się *dumą*. Dopiero uwłaszczenie chłopów w 1861 roku zrównało chłopów pańszczyźnianych z chłopami-mieszczanami. Tradycja jednak została.

Arkadiusz KULGAWCZUK

Na interesujących nas terenach Podlasia w 1533 roku królowa Bona wykupiła z rąk kanclerza Olbrachta Gasztołda zastawione królewsczyzny. Nabyła dobra z Bielskiem, Brańskiem, Narwią, Surazem i Kleszczelami, zaś jej mierniczy rozpoczęli komasację i porządkowanie przestrzenne. W zakładanych wsiach każdy gospodarz (włościanin) otrzymywał włokę ziemi (ok. 21,3 ha) i musiał płacić określony czynsz. Na obszarach bez przydziału zakładano folwarki lub oddawano na wspólny użytek okolicznym wsiom jako tzw. Wspólnotę wiejską (pastwiska, nieużytki, tereny bagienne i mniejsze lasy).

Ewenementem było wyznaczenie dwóm miastom, Bielskowi i Kleszczelom, wsi służebnych. Różnie w historii je nazywano: wieś-przedmieście, wieś miejska, wieś mieszczańska. Były położone w niewielkiej odległości od miasta. Prawdopodobnie mierniczym przyświecała idea, że w przyszłości rozwijające się miasta je wchłoną, co jednak nigdy się nie stało.

Zasadą było, że wsie miejskie mogły zasiedlać tylko ludzie stanu wolnego, bez podległości feudalnej. Otrzymywali prawa mieszczańskie, a za użytkowanie ziemi płacili czynsz do kasy miejskiej. Mieli prawo wybierać swojego przedsta-

wiciela do rady miasta. Do ich obowiązków należała pewna działalność usługowa na rzecz miasta: sprzątanie ulic, budowa i naprawa dróg, grobli, mostów, wystawianie podwód dla urzędników. Kilka dni w roku w czasie spiętrzenia prac rolniczych, czyli w czasie żniw, sianokosów, karczowania lasów, odbywały się *toloki* – wspólne prace mieszkańców miasta i wsi-przedmieść na gruntach miejskich. Nie były to zbyt uciążliwe obowiązki. Do najcenniejszego prawa, jakim była wolność osobista, dochodziły inne profity: prawo do polowania na drobną zwierzynę, zbierania runa leśnego, łowienie ryb, wyręb drzew na opał lub na własną zabudowę.

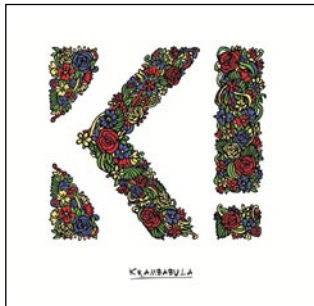
Nie ma się czemu dziwić, że patrząc na swoich sąsiadów, chłopów pańszczyźnianych, mieszkańcy tych wsi uważali się za kogoś lepszego, *my koroluouci*. Starali się nie popełnić megalomanii i aby nie *zepsuć krwi* żenili się w obrębie swojego stanu. Jeszcze teraz, gdy *krow spohanyłaś*, mieszkańcy dawnych wsi królewskich mówią o sobie, ale chyba już półzartem, *my mieszczenie*. Z kolei w tradycji ustnej Spiczek pokutuje przekonanie, że pochodzą ze stanu rycerskiego. Prawdopodobnie jest w tym część prawdy, bo zgodnie ze wspomnianą już zasadą, że wieś miejską zasiedlali ludzie

Krambabula K!

З проєктів виконавців з-поза Підляшшя варто порекомендувати альбом познанської рок-групи «Крамбабуля» під заголовком «K!». Дебютне видання гурту повинно зацікавити також підляського слухача, оскільки вокалісткою «Крамбабулі» є Віолета Крук, яка в минулому співала в ансамблі «Ранок» з Більська та в гурті «Позитив».

Альбом вміщує дев'ять пісень, співаних українською мовою та лемківською говіркою, а серед них дуже відомі твори («Несе Галя воду», «Вербовая дощечка», «Як я спала на сені»). На платівці дуже відчутний багатолітній музичний досвід вокалістки та техніка білого співу, який

звучить професійно та природно в поєднанні з молодіжними ритмами. Окрім голосу Віолі на увагу заслуговує використання музикантами великої кількості інструментів (барабани, гітари, акордеон, тромбон, саксофон). Композиції гурту дуже енергетичні та без сумніву сподобаються під-

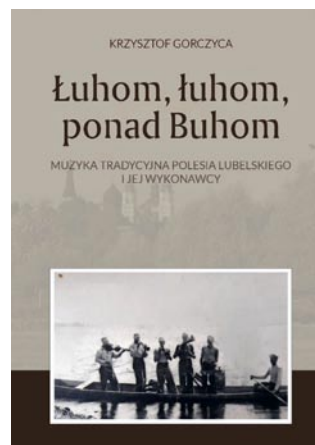

ляським любителям фольклору в сучасних аранжуваннях. Слід згадати, що дебют платівки відбувся на фестивалі «Przystanek Woodstock». Участь колективу в

цьому великому відомому у Польщі рок-фестивалі досконало свідчить про рівень колективу та музику, яку виконує.

„Łuhom, łuhom, ponad Buhom”. Tradycyjna muzyka Polesia Lubelskiego i jej wykonawcy

На південь від річки Буг перенесе слухача платівка «Лугом, лугом понад Бугом». Традиційна музика Полісся Люблинського та його виконавці», яка додана до книжки Кшиштофа Горциці під таким самим заголовком (Krzysztof Gorczyca, Łuhom, łuhom, ponad Buhom. Tradycyjna muzyka Polesia Lubelskiego i jej wykonawcy). Книжка показує історію перемін сільської музики поміж Вепром та Бугом у XX та XXI ст. на фоні бурхливої історії регіону. Її героями є місцеві музи-

канти, сільські капели, оркестри та народні співаки – поляки, українці та євреї. Кількадесят розмов з музикантами та їхніми нащадками доповнює майже сто архівних фотографій.

Диск, що доданий до книжки, містить більше 60 неопублікованих записів з університетських архівів, сімейних колекцій та польових досліджень авторів. Це весільні та любовні пісні, пісні співані на Різдво, танцювальні мелодії у виконанні скрипалів та гармоністів тощо. Частина матеріалу – це результат роботи декількох молодих дослідників-виконавців, які засвоювали пісні з архівних записів.

Платівка це також спроба реконструкції звукового надбужанського краєвиду. Тому окрім записів музикантів, на альбомі з'являються звуки природи: ревіння корови, плескіт лелек, спів птахів.

Українські пісні складають значну частину репертуару. Це часто дуже архаїчні пісні. Звертає увагу їх мелодика та гарна українська мова виконавців. Варіанти деяких з поміщених на диску пісень співалися також на Підляшші на північ від річки Буг. Отже, слухайте і порівняйте з репертуаром міжріччя Нарви та Бугу!

Wspomnienia chłopca z akcji „Wisła”

Zakończenie ze str. 34

Zamieszkał tam między innymi brat mojej mamy Jedina (jego żona Zofia była moją matką chrzestną) z dwójką dzieci: synem Ryśkiem (ożenił się z jedną z dziewcząt w Piasutnie) oraz córką Marysią, trochę młodszą ode mnie. Wujek w Piasutnie oprócz gospodarowania na roli zajmował się trochę kowalstwem, zwłaszcza robieniem wozów ogumionych, czyli tak zwanych „gumniaków”. Ich wieś była bardziej nowoczesna, położona nad jeziorem i już radiofonizowana, czyli w każdym domu był głośnik, inaczej zwany „toczką”, „szczekaczką” albo „kołchoźnikiem”. Mieszkanie wujostwa nie było okazałe – skromny drewniany domek. Posesja była niezbyt szeroka, ale dość długa i ciągnęła się aż do jeziora o tej samej nazwie, co wieś. W Piasutnie mieszkało jeszcze kilka rodzin kostomłockich.

W tamtych czasach, pomimo znacznych odległości, które nas dzieliły, staraliśmy się

utrzymywać więzy rodzinne. Zimą, w porze świątecznej i karnawale, prawie że obowiązkowe było wzajemne odwiedzanie się rodzin. Jeździliśmy w gościnę – my do nich, a oni do nas. My, ponieważ mieliśmy skromny wóz – żeleznik, jeździliśmy przeważnie pociągiem, natomiast wujek przyjeżdżał z całą rodziną wozem – oczywiście „gumniakiem”. Takie wyjazdy, można by powiedzieć, były wielkim świętowaniem rodzinnym. Ze szczególnym utęsknieniem oczekiwałem przyjazdu matki chrzestnej. Jedinowie byli bogatsi od nas, mama chrzestna i wujek byli ubrani w piękne futra, gdy my przeważnie chodziliśmy w kozuchach. Ja z okazji takiej wizyty otrzymywałem dużo, jak na ówczesne czasy, słodczy. Czasami jakiś inny prezencik.

Integracja wysiedleńców była wówczas większa niż po powrocie. Zapraszało się wzajemnie na wesela, chrzciny. Gdy Rysiek Jedina się żenił, zaprosił

prawie połowę naszych wysiedleńców z Wesołowa. Wieźliśmy ze sobą orkiestrę weselną. Można sobie wyobrazić, jaka była frajda w pociągu, a wagony to były – jak to nazywano – „kowbojki”. Ławki pod ścianami, a na środku wolne. Gdy więc nasza orkiestra zaczynała ćwiczyć, tańczyli wszyscy pasażerowie tego wagonu.

Gdy już byłem trochę starszy, rodzice czasami pozwalali mi jechać samemu do matki chrzestnej. Będąc w dziewiątej klasie, sprowadziłem do internatu rower. Wtedy wizyty w Piasutnie stały się znacznie częstsze. Tak, że prawie każdej niedzieli, jak nie jechałem do domu, do Wesołowa, to byłem w Piasutnie. Wracając oczywiście rano w poniedziałek. Nie było więc mowy o uczciwym odrobieniu lekcji czy czytaniu lektur.

Cdn.

Anatol STEFANIUK
(STEFANIUK)

Początek wspomnień w n-rze 5/2017

(ред.)

3 хроніки подій над Бугом і Нарвою

«Вервочки» в Литві

1 червня в портовому місті Клайпеді в Литві відбувся II Фестиваль «Україна – Вишиванка». Його організатором були місцеві українці, об'єднані в Українському культурно-просвітницькому центрі «Родина». У заході взяли участь українські колективи з Литви, гості з Білорусі – український колектив «Смерічка» з Ліді та ансамбль «Вервочки» з Вуорлі на Підляшші.

Мучеників Холмських і Підляських

2 червня в церкві Мучеників Землі Холмської і Підляської в Збучові (на фото

ікона зі збуцької церкви) відбулися щорічні вшанування пам'яті тих, які загинули на Холмщині та Підляшші. Священний Собор єпископів Польської автокефальної православної церкви канонізував Мучеників Холмських і Підляських 16 років тому – **7-8 червня 2003 року** в Холмі. У постанові згадувалося мученицький подвиг під час трагічних подій, які переживала Православна церква внаслідок Другої світової війни, зокрема у 1944 році. Пам'ять мучеників святкується в першу неділю червня.

Свято Мучеників Землі Холмської і Підляської то найбільш врочисте свя-

то невеличкого храму в Збучові, філіальної церкви православної парафії Успіння Пресвятої Богородиці в Чижах. Споруджено її на пам'ятку фурманів з парафії Чижі, в тому числі зі Збуча, замордованих відділенням Національного військового об'єднання під командуванням капітана Ромуальда Райса «Бурого» **31 січня 1946 року** неподалік від Пуخال-Старих у гміні Бранськ. Зі Збуча вбито п'ятеро чоловіків.

Проф. Чижевський – почесний громадянин Володави

7 червня у Миському управлінні у Володаві під час засідання Миської ради відбулася врочистість вручення проф. Феліксові Чижевському звання Почесного громадянина міста Володави. У цьому винятковому заході взяли участь представники воєводських самоврядних влад та наукового середовища з Польщі, Білорусі і України, у тому числі директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович, а також сім'я та друзі професора.

Проф. Фелікс Чижевський це визначний польський мовознавець, протягом багатьох років завідувач Кафедри української філології Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні. У колі наукових зацікавлень дослідника є також українські говірки Південного Підляшшя та питання культурної спадщини регіону.

Про Товариство «Рідна Хата» в Любліні

8 червня в рамках циклу «Люблинські читання» історик д-р Григорій Купріянович, директор Підляського наукового інституту, за-

читав лекцію «Товариство «Рідна Хата» (1919-1930) – 100-річчя українського відродження на Холмщині та Південному Підляшші». Це була п'ята доповідь з циклу українознавчих лекцій «Люблинські читання», які мають на меті наблизити люблинським українцям цікаві і важливі питання з української історії, культури і сьогодення.

Лекція д-ра Купріяновича була присвячена 100-річчю заснування Товариства «Рідна Хата» – української громадської організації, яка відіграла фундаментальну роль в національному і культурному житті українського населення на Холмщині та Південному Підляшші у міжвоєнний період. «Рідна Хата» діяла у 1919-1930 роках і була найдовше існуючою українською організацією за всю новітню історію Холмщини та Південного Підляшшя. Свої філії вона мала у багатьох селах та містах цих регіонів. Лекція д-ра Купріяновича відкривала відзначення 100-річчя заснування товариства.

Зустріч організували Українське товариство та Підляський науковий інститут.

Українські акценти «Сімейного пікніку»

9 червня при Православній парафії Святого Духа в Білостоці відбувся «Сімейний пікнік», який мав на меті інтеграцію парафіяльної спільноти та промоцію здорового способу життя. У першу чергу, був він спрямований до дітей, які вчаться в Громадському садку «Ангелятка», та до їхніх родичів. Були гри і забави, а також виступи дошкільнят. Показалися, між іншими, малятка з української групи разом з вчителькою Олександрою Іванюк.

Громадський садок «Ангелятка» у Білостоці, т.зв. православний садок, виник як ініціатива парафії Святого Духа та Братства святого Афанасія Берестейського, що діє при білостоцькій парафії. Від лютого поточного року діти мають можливість вчитися в ньому української мови. Заняття організовано для двох дітей, зараз української мови вчиться шестеро дошкільнят.

Громадський садок «Ангелятка» це вже п'яте місце на карті Білостока, де відбувається навчання української мови, водночас другий пункт, який виник цього навчального року в Білостоці, загалом восьмий у Підляському воєводстві.

«Зелені свята»

9 червня в Підляському музею народної культури у Василькові (колишньому Білостоцькому музею села) відбувся етнографічний захід «Зелені свята». Презентовано під час нього звичаї, що пов'язані з тим празником як у католицькій, так і православної традиції. У рамках заходу відбувся також Воєводський перегляд дитячих і молодіжних ансамблів пісні і танцю, організований Воєводським осередком анімації культури в Білостоці. Серед виступаючих був Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська. Зайняв він I місце в категорії молодіжних опрацьованих ансамблів.

Під час заходу відбувся ярмарок народного ремесла, можна було також поспробувати виробів регіональної кухні.

«Метаморфози ляльок»

14-22 червня у Білостоці відбулася третя едіція Фестивалу театрів ляльок для дорослих «Метаморфози

ляльок». На заході виступило 17 професійних театральних груп з Польщі і з-за кордону. З України приїхали актори Тернопільського академічного обласного театру актора і ляльки. Показали вони білостоцьким глядачам українську виставу «Василина», яка розповідає про силу материнської любові.

Фестиваль продовжувався дев'ять днів. Відбулося понад 20 артистичних подій з участю театрів з Польщі, Туреччини, Греції, Білорусі, України, Чехії, Естонії, Японії, Ізраїлю та Угорщини.

Молодь з Підляшшя в горах

14-24 червня в Закопаному в рамках програми Еразмус Плюс відбувся польсько-українсько-литовський проєкт обміну молоддю. Взяла в ньому участь молодь з Підляшшя – з гмін Вуорля і Чижі. Це ініціатива Марка Хмелевського, українського активіста, солтиса Вуорлі та голови місцевого Сільськогосподарського гуртка. Ведучою організацією виїзду підляської молоді була Локальна група діяння «Білосезька пуца».

Ювілей «Вересів» з Вилінова

16 червня при нагоді Зелених свят у Вилінові в гміні Мельник відбувся щорічний «Сімейний пікнік». Цього року поєднано його з 10-річним ювілеєм місцевого ансамблю «Вереси». Група виникла в 2009 році як ініціатива самих жителів. Виконує вона різноманітний репертуар, однак важливе місце займають у ньому пісні рідного села. Ансамбль неодноразово був учасником та лауреатом Конкурсу української пісні «З підляської криниці». У 2012 році він представляв Підляське воєводство на Загальнопольському фестивалі капел та

народних співаків у Казимежі над Віслою. Завоював тоді одну з трьох третіх нагород у категорії співочих ансамблів.

Окрім «Вересів» на сцені виступили, між іншими, «Родина» з Дуб'яжина, «Криниця» з Радивилівки, «Мельничани» з Мельника та «Незабудки» з Нурця-Станції.

Закінчився навчальний рік

19 червня закінчився 2018/2019 навчальний рік. У Комплексі шкіл ім. А. Міцкевича в Більську організовано окрему урочистість для одного з восьми класів – VIIІа, який починав діяти як перший в історії школи та навчання української мови на Підляшші самостійний український клас. Багатьох з-поміж випускників цього класу співає і танцює в Українському колективі пісні і танцю «Ранок», тому й під час завершення навчального року прозвучав український репертуар.

Урочистості, пов'язані з закінченням року, продовжувалися також в інших місцях на Підляшші, де діти вивчають українську мову як рідну. З українською програмою виступали не лише учні з більської школи, але й, між іншими, малюк з міжсадкових груп при Самоврядному інтеграційному садку № 26 у Білостоці, які підготували виступ для дирекції садка та батьків (*на фото*), та учні, що вивчають українську мову в Громадській початковій школі Кирила і Методія в Білостоці.

Попри реформи в польській освітній системі, наслідком чого стала ліквідація гімназій, останній рік був доволі добрим, коли йдеться про навчання української мови в садках і школах Підляського воєводства. По-перше збільшилася кількість дітей, які вивчали як рідну українську мову, та по-друге українську мову введено як предмет до нових шкільних установ на рівні садка і початкової школи – у вересні 2018 р. українську мову як іноземну стали вивчати учні першого і другого класів у Початковій школі № 9 у Білостоці, з черги в лютому 2019 р. організовано групу з українською мовою у Громадському садку «Ангелятка» при Православній парафії Святого Духа в Білостоці.

Загалом у поточному навчальному році уроки української мови відбувалися у вісьмох місцях у Більську, Черемсі і Білостоці: у Дитячому садку № 9 «Лісова поляна» в Більську (150 малюк), в українських класах Початкової школи ім. А. Міцкевича в Більську (173-є учнів), у Шкільно-дошкільному комплексі в Черемсі (49 учнів), в Громадській початковій школі св. Кирила і Методія в Білостоці (20 учнів), в Початковій школі № 9 у Білостоці (16 учнів), в Громадському садку «Ангелятка» при Православній парафії Св. Духа в Білостоці (6 дошкільнят), окрім того у двох пунктах навчання: у міжсадкових групах при Самоврядному інтеграційному садку № 26 у Білостоці (13 до-

шкільнят та учнів), та в міжшкільному пункті при Початковій школі № 9 у Білостоці (6 учнів).

Загалом у 2018/2019 навчальному році в заняттях української мови брало участь 433 дітей і молоді. У порівнянні з вереснем збільшилася кількість учнів, які вивчали рідну українську мову. Це пов'язано з появою нових пунктів, окрім того протягом навчального року прибувало учнів в окремих шкільних установах, передусім у Садку № 9 «Лісова поляна», в якому у вересні було 135 дошкільнят, однак уже під кінець року – 150-єро.

Пісні та обряди Добриводи

20 червня у Добриводі відбулася чергова зустріч у рамках проєкту «Добривідська музична традиція». Пройшла вона в місцевій світлиці та на природі. Тим разом місцеві співачки Ніна Явдосюк, Валентина Климович та Варвара Яким'юк учили пісень, які пов'язані з темами праці і води. Учасники нагадали весняні твори – «рогульки» і «виснинки», співані під час попередніх майстер-класів, та вивчали сінокісних і ліричних пісень. Окрім того добривідські жінки показували, як колись білили льон. Учасники майстер-класів самі могли поспробувати своїх сил у цій праці.

Зустріч провело Товариство спадщина Підляшшя за кошти Міністра культури і національної спадщини РП з Фонду промоції культури.

З'їзд Союзу українців Підляшшя

23 червня в Загороді в Козликах над Нарвою відбувся VI загальний з'їзд Союзу українців Підляшшя (*на фото*). Його учасники обрали нові керівні органи головної організації підлясь-

ких українців, а також обговорили стан і перспективи діяльності в майбутньому. У ході з'їзду вони представили дотеперішні досягнення організації, пов'язані з розвитком культурно-освітньої діяльності та говорили про необхідність розширення активності, залучення більшої кількості людей до праці на користь української громади, деяку зміну формули дотеперішніх проєктів організації, а також реалізацію нових заходів, у першу чергу для молоді та з участю представників молодого покоління.

Головним завданням з'їзду було, перш за все, обрати голову організації. Це було пов'язано з тим, що дотеперішній голова, д-р Андрій Артем'юк, який керував Союзом аж три каденції, відмовився надалі головувати в організації. Було запропоновано д-ра Мирослава Степанюка, багатолітнього українського діяча, родом із села Шостакова у гміні Чижі, голову Товариства спадщина Підляшшя, колишнього директора Біловезького національного парку, одного із засновників Союзу українців Підляшшя. Нового голову

учасники з'їзду обрали одностанно.

У ході з'їзду обрано нову 15-особову Головну раду Союзу українців Підляшшя. Знайшлися в ній підляські діячі: Мирослав Бужинський, Анатолій Карп'юк, Лука Чижевський, Андрій Давидюк, Петро Киризюк, Іван Киризюк, д-р Григорій Купріянович, Людмила Лабович, Славомир Рошиць, Марія Рижик, Єлизавета Томчук, Ірина Вищенко, Агнешка Тишкевич, д-р Андрій Артем'юк, Славомир Савчук.

До Головної ради входить також головний редактор українського часопису «Над Бугом і Нарвою».

Новопокликана Головна рада обрала Головну управу Союзу українців Підляшшя. Знайшлися в ній:

Марія Рижик – заступниця
голови
д-р Андрій Артем'юк –
заступник голови
Людмила Лабович –
секретар
Агнешка Тишкевич –
скарбник
Лука Бадовець – член
Головної управи
Мирослав Бужинський –
член Головної управи.

Учасники з'їзду обрали й Контрольну комісію Союзу українців Підляшшя. Увійшли до неї:

Славомир Юрчук – голова
Юрій Висоцький –
заступник голови
Ольга Рижик-Чижевська –
секретар.

«Родина» в Казимежі

27-30 червня в Казимежі над Віслою відбувся 53-й Загальнопольський фестиваль капел та народних співаків. Це найбільша презентація фольклору у Польщі, проте довгими роками виступали на заході виключно

виконавці польської народної музики. Зараз постійними учасниками є українські фольклорні колективи з Підляшшя.

Цього року в конкурсній частині виступило 20 капел, 32 співочі колективи, 14 інструменталістів, 27 солістів-співаків та 28 груп у конкурсі «Великий – малий». Загалом у фестивалі взяло участь 800 народних артистів з 16 воєводств. Одним з представників Підляського воєводства в цьому престижному конкурсі фольклору був український фольклорний ансамбль «Родина» з Дуб'яжина, який перше на заході показався 2009 року, завойовуючи зразу перше місце. Також тим разом український колектив з Підляшшя завоював перше місце в категорії «співочих колективів». Був він одним із шести лауреатів першого місця.

Іншим українським учасником фестивалю став гурт «Лем Ми» з Команчі, який виконує українські, у тому числі лемківські пісні. Серед учасників знайшовся також лемківський ансамбль «Ластівочка» з Пшемкова, який завоював одне з п'яти третіх місць у категорії співочих ансамблів. Одну з чотирьох других нагород у категорії солістів отримав Данило Горощак з Пшемкова.

Виставка у Супраслі

29 червня в Музею ікон у Супраслі, відділі Підляського музею в Білостоці, відбувся вернісаж виставки «Час смерті / час життя». Презентовано на ньому праці, які були створені під час X Міжнародних майстер-класів іконописців у вересні 2018 р. у Новиці. У двотижневому пленері взяло участь 40 художників з Польщі, України, Литви і Сербії. Зорганізували його Товариство друзів Новиці,

Братство греко-католицької молоді «Сарепта» та Кафедра сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

Багато картин, презентованих у Супраслі, відходить від традиційного уявлення про ікону, деякі з них це не ікони, радше картини сакрального змісту. Можна було їх дивитися до **11 серпня**.

Українці на художньому пленері

29 червня – 5 липня у Нарві відбувся Міжнародний малярський пленер з участю художників з України, Литви, Білорусі та Польщі. Протягом тижня митці творили праці, шукаючи інспірації в місцевих підляських краєвидах. Виставка з картинами, які створено під час пленеру, була презентована **5 липня** на Ринку в Нарві.

«Гілочка» співала і відпочивала

1-4 липня в осередку зеленого туризму «Трав'яний куток» у Корицінах коло Гродзіска український дитячо-молодіжний ансамбль «Гілочка» з Черемхи провів музичні майстер-класи. У мальовничому осередку черемуські співаки вчилися нових пісень з Підляшшя і Полісся, вдосконалювали техніку народного співу та відпочивали. Працювали з ними керівник гурту Ірина Вишенко та рівненський фольклорист Юрій Ковальчук.

Майстер-класи, поєднані з літнім відпочинком підляських дітей, пройшли в рамках програми Союзу українців Підляшшя «Діяльність аматорських артистичних колективів» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

«На Івана, на Купала»

13 липня при водосховищі Бахмати коло Дубич Церковних відбулася одна з найбільших культурних подій української громади в Польщі – народний захід «На Івана, на Купала» (на фото). В мальовничому урочищі зустрілися виконавці українських пісень з Підляшшя, інших регіонів Польщі та з України. Серед виступаючих були головні українські підляські колективи, а також

переможці Конкурсу української пісні «З підляської криниці», між іншими, білоруські виконавці з Наровки і Городка, які ввели до свого репертуару українські пісні. З України виступили Фольклорний ансамбль «Ранкова роса» з Рівного та Фольклорний ансамбль «Соловечки» з Забороля. Загалом

на купальській сцені показалося понад двадцять виконавчих одиниць.

Кожного року «На Івана, на Купала» відвідує кілька тисяч людей. Окрім концертів на сцені, учасників притягають презентації народних творців-художників з Польщі і України, а також реконструкція купальського обряду пускання вінків на воду та стрибання через вогонь у виконанні молоді з Підляшшя і України. То важливий та найбільш мальовничий елемент фестивалю Союзу українців Підляшшя.

Завершальним елементом купальських святкування кожного року є концерти фольк-рокової музики. Зірками цьогорічного фестивалю «На Івана, на Купала» були українські фольк-рокові гурти з України та Польщі: «ТаРута» з Києва, «Крамбабуля» з Познаня та «Горпина» з Олыштина.

Фестиваль «На Івана, на Купала» відбувся в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Зустрічі з підляським фольклором, традицією та українською поезією» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП, при фінансовій підтримці Міністерства закордонних справ України, Гмінного управління в Дубичах Церковних та Гмінного управління в Більську. Організатором свята є Союз українців Підляшшя при співучасті Гмінного осередку культури, спорту і рекреації в Дубичах Церковних.

Зустрічі з народними піснями

14 і 21 липня у Малинниках відбулися зустрічі з народними співаками Вірою Ничипорук і Валентиною Троц у рамках проекту «Майстер-класи пісень з Малинників». Їх метою було вивчити місцевих пісень: весняних, жнивних, весільних, хрестинних і ліричних. Малинницького репертуару вчилася кільканадцятьох любителів фольклору не лише з Підляшшя, але з різних міст Польщі (Варшави, Кракова, з-під Ряшева) та навіть з Лондону.

Проект реалізують Товариство спадщина Підляшшя, Товариство друзів скансену в Козликах та Майстер-класи співу Віри Ничипорук за кошти Національного центру культури в рам-

ках програми «ЕтноПольща 2019» («EtnoPolska2019») та при фінансовій підтримці Маршалківського управління Підляського воєводства.

Про плани Підляського наукового інституту

15 липня в Більську відбулися збори Підляського наукового інституту, установи українського середовища регіону, яка має на меті розвиток наукового життя, а також ведення дослідницької та популяризаторської праці на Підляшші. Говорилося на них про плани діяльності інституту в поточному та наступних роках. Обговорено цьогорічні проекти товариства, реалізовані дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП – «Документація і архівація традиційного фольклору гміни Чижі» та III Підляська українська наукова конференція. Головний захід товариства – третя вже конференція, відбудеться **15-16 листопада** та її провідною темою буде 25-річчя відновлення навчання української мови на Підляшші.

Під час зустрічі говорилося загально про активність Підляського наукового інституту – нової української інституції на Підляшші – її діяльність та плани на 2020 рік. Запропоновано створення українського підляського архіву та бібліотеки для документації українського життя Підляшшя та історії і сьогодення регіону, продовження підляських наукових конференцій та проекту, пов'язаного з записуванням фольклору гміни Чижі, завершальним етапом якого стане книжка, а також започаткування циклу лекцій «По-своєму на разні теми». Говорилося й про видавничу діяльність та на теми, що пов'язані зі щоденним функціонуванням товариства.

У Топорах вчилися випікати хліб

16 липня всі любителі традиції та підляської спадщини могли взяти участь у майстер-класах випікання хліба в Топорах у гміні Кліщелі. Зустріч повела місцева господиня Галина Рута, яка показувала цілий процес, пов'язаний з підготовкою традиційного хліба на заквасці. У майстер-класах узяли участь жителі Топорів та співачки з Добриводи. Стало це нагодою, щоб почитися традиційних жнивних пісень та ліричних творів, як от «Зеленеє жито, зелене...».

Зустріч організував Миський осередок культури, спорту і рекреації в Кліщелях у рамках проекту «Золотий колосок, золота соломка» за кошти програми «Дій локально» Польсько-американського фонду свободи, реалізованого Академією розвитку філантропії в Польщі та осередку «Дій локально» в Гайнівці.

Підляська делегація у Варшаві

18 липня делегація українського середовища Підляшшя перебувала у Варшаві, де взяла участь у зустрічі представників української меншини у Польщі з експертами Дорадчого комітету Рамкової конвенції про захист національних меншин, що діє в рамках Ради Європи. У складі підляської делегації були: д-р Мирослав Степанюк – новий голова Союзу українців Підляшшя, д-р Андрій Артем'юк – заступник голови Союзу українців Підляшшя та голова Ревізійної комісії Товариства «Підляський науковий інститут», д-р Григорій Купріянович – директор Підляського наукового інституту, а водночас співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, окрім того

Ольга Купріянович – член Союзу українців Підляшшя та Підляського наукового інституту. У ході зустрічі, крім питань, що стосувалися всіх національних меншин та української меншини у Польщі, говорилося про специфіку життя української громади на Підляшші.

Підляське свято фольк-музики

19-21 липня в Черемсі відбувся XXIV Фестиваль багатьох культур і народів «З сільського подвір'я». Це один з найбільш значимих фольк-фестивалів у Польщі та єдиний того роду захід на Підляшші, на якому виступають найкращі виконавці фольк-музики з цілого світу. Кожного року присутні на ньому українські акценти.

Під час цьогогорічного фестивалю виступило 12 музичних ансамблів і театрів з Польщі, Угорщини, Буркіна-Фасо, що в Західній Африці, Румунії та України. З України приїхали Фелікс Шиндер і «Гроші вперед», група, що характеризує себе як виконавці «одеського рок-н-ролу». Гурт виконує суміш бандитського миського фольклору Молдаванки, балканських мелодій та клезмерської музики.

Український репертуар прозвучав також у виконанні господаря заходу, гурту «Черемшина».

Окрім концертів при Гмінному осередку культури, під час фестивалю пройшло багато різноманітних подій, між іншими, відбулася конференція, організовано турнір з болотного футболу, проходили різноманітні майстер-класи, презентовано виставки, фільми, колишні обряди (цього року весільний обряд представив ансамбль «Катринка» з Високого, що на Берестейщині в Білорусі) тощо. Традиційно після головних фестивальних подій, **22-24 липня**,

відбулися майстер-класи народного поліського співу, які повела етномузиколог Людмила Вострікова з Рівного.

Фестиваль організували Товариство любителів народної культури та Гмінний осередок культури в Черемсі.

Перепелиця в Топорах

21 липня Миський осередок культури, спорту і рекреації в Кліщелях організував у Топорах презентацію традиційного обряду перепелиці. У програмі заходу був показ традиційних жнив – місцеві жителі, запрошені колективи та мешканці поближких місцевостей показували, як колись жали серпом, косили косою, ставляли на полі снопки, а також прикрашували недожатиї сніп квітами та горобиною, тобто робили перепелицю. Виступили також народні колективи з Підляшшя та з Берестейщини в Білорусі.

Була це вже четверта презентація колишніх жнивних традицій. Проведено її в рамках проекту «Золотий колосок, золота соломка» за кошти програми «Дій локально» Польсько-американського фонду свободи, реалізованого Академією розвитку філантропії в Польщі та осередку «Дій локально» в Гайнівці.

Підляські діти побували в Рівному

22-26 липня в Рівному в Україні відбулися літні інтеграційно-навчальні зустрічі для дітей і молоді, що вчать-

ся української мови як рідної на Підляшші. Діти оглядали пам'ятки Рівного, відвідували музеї, церкви та відпочивали. У програмі поїздки були також майстер-класи танців, які повів Борис Бунь, майстер-класи українських пісень з Юрієм Ковальчуком, окрім того проходили інтеграційні зустрічі з місцевими дітьми та спільні розважальні заходи.

Поїздки організував Союз українців Підляшшя у рамках проекту «Літні інтеграційно-навчальні зустрічі для дітей і молоді» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Великомасштабне свято фольклору

24-28 липня у Білостоці та 32 місцевостях Підляського воєводства проходив XII Фестиваль музики, мистецтва і фольклору «Підляська октава культур». Під час п'яти днів відбулося 40 концертів з участю понад 20 виконавців з кільканадцяти країн світу, організовано також танцювальну забаву та майстер-класи танців і пісень.

Кожного року на фестивалі презентуються українські ансамблі з України та Польщі, у минулих роках були також присутні українці Кубані, що в Росії. Тим разом з українським репертуаром виступили електрофольк гурт «GO-A» з Києва (на фото), фольклорний ансамбль «Кралиця» Київського Національного університету культури і мистецтва та Волинський народний хор з

Луцька (на фото), який завершував захід на головній фестивальній сцені на ринку при Ратуші в Білостоці. Окрім того в рамках заходу в ресторані «Зміна клімату» в Білостоці відбулася танцювальна забава з участю колективів з Польщі, Росії, Білорусі та України. З України до танцю заграв ансамбль «Кралиця». Київський колектив повів також майстер-класи пісень і танців у Воєводському осередку анімації культури в Білостоці. У рамках заходу останнього дня у Високому-Мазовецькому виступив з концертом український дитячо-молодіжний фольклорний колектив «Гілочка» з Черемхи.

Фестиваль музики, мистецтва і фольклору «Підляська октава культур» зор-

ганізував Воєводський осередок анімації культури в Білостоці.

Зустрілися «На Володимира»

27 липня у Загороді в Козликах відбулася зустріч «На Володимира». У її рамках біля стовпової каплички, яка присвячена 1000-літтю упокоєння Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого, відбувся спільний молебень з отцем Фомою Пучком з Православної парафії в Клениках. Пізніше про долю створеної св. Володимиром церкви на її західних окраїнах розповів д-р Григорій Купріянович, директор Підляського наукового інституту, автор виставки про нищення церков в 1938 році на

Холмщині і Підляшші. Після лекції відбувся концерт на саксофон і гітару у виконанні Данила Хвасцевського і Петра Драбарка.

Захід зорганізувало Товариство друзів скансену в Козликах.

Чергова зустріч у Добриводі

27 липня у Добриводі відбулися чергові майстер-класи, присвячені вивченню народних традицій того села. Під час «Липневої зустрічі в Добриводі» їх учасники вчилися передусім сінокісних, жнивних та ліричних пісень. Майстер-класи повели місцеві співачки Ніна Явдошок, Валентина Климович та Варвара Яким'юк.

Зустріч зорганізувало Товариство спадщина Підляшшя у рамках проекту «Добривідська музична традиція» за кошти Міністра культури і національної спадщини РП з Фонду промоції культури.

У Польському радіо про українців Підляшшя

28 липня на хвилях першої програми Польського радіо в програмі «Ярмарок під

півником» („Kiermasz pod kogutkiem”) можна було послухати передачу про народну культуру підляських українців – «Підляшшя – опора колишніх українських традицій». Підготувала її журналістка Маріанна Кріль, яка відвідала Білосток, Більськ, Черемху та Козлики.

У радіопередачі представлено різні елементи народної культури Підляшшя – Єлизавета Томчук розповідала про ансамбль «Родина» з Дуб'яжина, який завоював перше місце в категорії співочих колективів на Загальнопольському фестивалі капел та народних співаків у Казимежі над Віслою, Людмила Лабович з Підляського наукового інституту наблизила похоронні звичаї на Підляшші, з черги Юрій Місіюк представив Музей під відкритим небом «Загорода» в Козликах.

**Підготувала, опрацювала
і фотографувала
Людмила ЛАБОВИЧ**

Музичні майстер-класи українського дитячо-молодіжного ансамблю «Гілочка» з Черемхи в осередку зеленого туризму «Трав'яний куток» у Корицінах коло Гродзиска

